

30 maj

Debatter m. m.

Fredagen den 30 maj

	Sid.
Svar på interpellation av fru Ohlsson, Lilly, (s) ang. undervisning för hörselskadade elever på grundskolans högstadium ..	3
Den ekonomiska politiken, m. m.	5
Svar på interpellation av herr Jacobsson, Gösta, (m) ang. utvecklingen på valutaområdet	69
Om utredningar i stabiliseringspolitiskt syfte	76
Lokaliseringspolitiska åtgärder	81
Sysselsättningspolitiskt motiverade hyrestillskott m. m.	85
Anföranden i anledning av vårsessionens avslutning	89

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 30 maj

Konstitutionsutskottets memorial nr 26, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	5
Bevillningsutskottets betänkande nr 50, ang. beräkning av bevilningarna, m. m.	5
Bankoutskottets utlåtande nr 38, ang. den ekonomiska politiken ..	76
— nr 39, ang. komplettering av riksstatsförslaget, m. m.	81
Statsutskottets utlåtande nr 121, ang. sysselsättningspolitiskt motiverade hyrestillskott m. m.	85
— memorial nr 122, ang. tilläggsstat II och tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1968/69	87
— nr 123, ang. statsregleringen för budgetåret 1969/70	87

Fredagen den 30 maj

Kammaren sammanträdde kl. 10.00; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 21 innevarande månad.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 277, angående godkännande av avtal om räddning och återsändande av rymdfarare samt återlämnande av föremål som sänts ut i yttre rymden;

nr 278, angående godkännande av konvention om delgivning i utlandet av handlingar i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur;

nr 279, angående redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation; och

nr 280, angående godkännande av vissa internationella överenskommelser på den intellektuella äganderättens område.

Ang. undervisning för hörselskadade elever på grundskolans högstadium

Herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet PALME, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara fru *Lilly Ohlssons* (s) interpellation angående undervisning för hörselskadade elever på grundskolans högstadium, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Fru Lilly Ohlsson har frågat mig om jag är beredd att pröva nya vägar i syfte att underlätta hörselskadade elevers undervisning på grundskolans högstadium.

De kraftigt ökade insatser som gjorts

under 1960-talet i syfte att skapa mera jämlika ekonomiska, sociala och kulturella villkor för de handikappade har till stor del gällt utbildningsmöjligheter för dessa. Utbildning bidrar inte endast till att förbättra de ekonomiska och sociala villkoren utan utgör också ett viktigt led i strävan att radera hindren för de handikappade att utveckla sin personlighet och att fullgöra en meningsfull uppgift i samhällsgemenskapen. Målet för samhällets åtgärder på denna del av utbildningsområdet har fastställts bl. a. vid statsmakternas beslut år 1965 om inrättande av specialskolan för syn-, hörsel- och talskadade och om vård och undervisning av rörelsehindrade. Det innebär att de handikappade skall ha samma rätt till utbildning som icke-handikappade. Strävan är att detta mål skall uppnås inom ramen för det reguljära utbildningsväsendet och att metoder som bidrar till en isolering av de handikappade i samhället skall undvikas.

De ökade och mer flexibla pedagogiska resurser som specialundervisningen erbjuder gör det möjligt att undervisa allt fler handikappade elever i vanliga skolor. Integrationen kan ske genom att den handikappade undervisas antingen i vanlig klass eller i specialklass i vanlig skola.

Som villkor för inrättande av specialklass gäller i fråga om hörselskadade att antalet elever måste uppgå till minst fem. Vid placering i vanlig klass kan den hörselskadade få särskild specialundervisning, bl. a. i klinikform, samt stödundervisning. Vidare utgår statsbidrag till hörselteknisk utrustning av lokaler avsedda för hörselklassundervisning. Till hörselskadade elever i gymnasiala skolor kan skolöverstyrelsen i varje särskilt fall medge stats-

Ang. undervisning för hörselskadade elever på grundskolans högstadium

bidrag för anskaffande av hörselteknisk utrustning. De nu nämnda åtgärderna inom det allmänna skolväsendet skapar stora möjligheter att ge de hörselskadade eleverna undervisning i vanliga skolor tillsammans med icke-handikappade ungdomar.

Innevarande läsår beräknas cirka 575 hörselskadade elever få undervisning i specialklass, medan cirka 800 elever undervisas i vanlig klass. Av de hörselskadade elever som placerats i vanlig klass får cirka 25 procent stödundervisning eller specialundervisning. Vid specialskolorna för hörselskadade undervisas cirka 600 elever.

I interpellationen berörs svårigheter som kan uppstå i vissa kommuner som har för litet elevunderlag för att få inrätta hörselklass på högstadiet. Eftersom detta är främst ett glesbygdspöblem, kommer det att förbli mycket svårlost. Tills vidare måste problemet mötas huvudsakligen med undervisning utanför elevens hemort. Övergången till ett sammanhållet högstadium kommer emellertid — som påpekas i interpellationen — att avsevärt minska svårigheterna att anordna högstadiundervisning för hörselskadade elever.

Enligt gällande statsbidragsbestämmelser utgår inte bidrag till hörselteknisk utrustning i grundskolan för elever i vanlig klass utan endast för elever i hörselklass. Skolöverstyrelsen har hos Kungl. Maj:t föreslagit att statsbidrag skall utgå till utrustning även för de elevers behov, vilka undervisas i vanlig klass. Kungl. Maj:t har i går fattat beslut i enlighet med skolöverstyrelsens förslag. Därigenom ges ytterligare möjligheter att i vanlig klass undervisa elever med hörselskador. Det i interpellationen berörda behovet av hörselklasser i de små kommunerna torde därmed bli mindre.

Inom det pedagogiska utvecklingsarbetet pågår verksamhet som syftar till att utveckla självinstruerande metoder i undervisningen av hörselskadade elever. En högre grad av individualise-

rad undervisning innebär att behovet av specialklasser minskar.

För närvarande bedriver skolöverstyrelsen en försöksverksamhet med specialundervisning av hörselskadade. Försöket är upplagt så att en speciallärare biträder läraren i den vanliga klassen med undervisningen av hörselskadade elever. Försöksverksamhetens resultat bedöms vara goda. Enligt uppgift överväger skolöverstyrelsen att införa det i försöksverksamheten prövade s. k. tvålärarsystemet som en form för specialundervisning.

Fru **OHLSSON, LILLY**, (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Palme för det utförliga och positiva svaret, som trots den sena tidpunkten för interpellationen och den hårda arbetsbelastningen i utbildningsdepartementet och riksdagen innehåller så mycket av värde och till och med nyheter.

Barn med handikapp måste för sin anpassning till ett aktivt liv i högre grad än andra barn lita till samhällsliga åtgärder. Först och främst måste därvid skolutbildningen bli tillrättlagd efter dessa barns egen förmåga och förutsättning.

Statsrådet konstaterar i likhet med mig i min interpellation att svårigheterna att hjälpa de hörselskadade eleverna till en adekvat undervisning är särskilt stora i de små kommunerna, främst i glesbygderna. Men jag vill framhålla att det under det nionde skolåret, i varje fall med nuvarande läroplaner, kan vara besvärligt nog även i betydligt större kommuner, ett problem som emellertid åtminstone delvis måste få sin lösning vid övergången till den nya läroplanen.

Jag är medveten om att det redan nu är möjligt att undervisa allt fler handikappade barn i vanliga skolor. Men en sak är vad som är formellt möjligt, en annan är hur man ute i kommunerna skall få de reella ekonomiska resurserna

till en sådan i alla avseenden önskvärd integration. Därför finner jag beskedet i interpellationssvaret, att statsbidrag nu skall utgå till utrustning även för de elevers behov vilka undervisas i vanlig klass, mycket värdefullt. Det är ett stort steg framåt.

Det hindrar inte att det finns åtskilliga andra förbättringar att göra för dessa barn. Jag syftar närmast på de hörselskadades problem med språkutvecklingen. Det behövs speciella förstärkningsanordningar i form av särskilda läroböcker för dessa barn, som ofta har svårt att förstå texten i böcker avsedda för deras åldersgrupp. Jag för min del tror att även språkutvecklingen gagnas bäst, om de hörselskadade barnen ges möjlighet att gå i skola tillsammans med normalhörande barn. Under alla omständigheter blir det en bättre träning för dem för den verksamhet som sedan kan vänta dem ute i arbetslivet, där bristande ordförståelse och språkförståelse kan bli ödesdigert för arbetet bland enbart normalhörande. En kvalificerad undervisning och utbildning är en nödvändig förutsättning för att kunna klara sig i vårt komplicerade samhälle.

Med de beslut som fattats i riksdagen under 1960-talet om en förbättrad utbildning för dessa barn och med de förbättringar som nu successivt sätts in borde det kunna bli möjligt för handikappade av skilda slag att kunna hävda sig i konkurrensen, när det gäller både tillgången till högre utbildning och till kvalificerade arbeten. Det måste under alla omständigheter vara målet.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 114, med förslag till lag om ändring i rättesbalken.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets memorial nr 26, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 50, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1969/70, m. m. jämte motioner.

I en den 25 april 1969 dagtecknad proposition, nr 115, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1969/70 m. m., hade Kungl. Maj:t bland annat föreslagit riksdagen besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för budgetåret 1969/70 med 100 procent av grundbeloppet. Vidare hade föreslagits ny beräkning av vissa inkomstitlar.

Propositionen nr 115 hade i förstnämnda del hänvisats till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet förehäft

dels följande med anledning av propositionen nr 115 väckta motioner:

1) motionerna I: 1058, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 1219, av herr *Hedlund m. fl.*, i vilka hemställts bland annat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om snabbutredning och förslag till höstriksdagen angående inrättande av fonder med lokaliseringpolitiskt syfte för användning inom begränsat geografiskt område enligt vad som anförts i motionerna;

2) motionerna I: 1060, av herr *Werner*, och II: 1220, av herr *Hermansson m. fl.*, i vilka yrkats, att riksdagen skulle besluta

a) att uttala sig för en snabbt genomförd skattesänkning för låginkomstgrupperna och att hos regeringen begära förslag till höstriksdagen om ut-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

formningen av denna skattereform,

b) att tills vidare uttaga en extra bologsskatt på 10 procent av den beskattningsbara inkomsten, samt

c) att i skrivelse till regeringen giva till känna vad som anförts i motionerna;

3) motionen II: 1218, av herr *Enarsson*, i vilken föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära förslag till höstriksdagen om en sänkning av den statliga direkta beskattningen för inkomståret 1970, antingen i form av lägre skatteskalor över hela linjen eller reducerad uttagsprocent, i enlighet med de principer som angivits i motionerna I: 714 och II: 796, ävensom förslag — avpassade till konjunkturläge och samhällsekonomi — till en sterilisering av köpkraft i form av sparstimulerande åtgärder och en måttlig höjning av den indirekta skatten,

dels ock följande vid riksdagens början väckta motioner:

1) motionerna I: 74, av herr *Jacobsen*, *Gösta*, m. fl., och II: 153, av herr *Magnusson* i *Borås* m. fl., i vilka anhallits, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t göra framställning om en förutsättningslös och allsidig utredning rörande skattesystemets verkningar i olika hänseenden, framför allt med avseende på samhällsekonomi;

2) motionerna I: 76, av fröken *Stenberg* m. fl., samt II: 96, av herr *Ringaby* och fröken *Wetterström*;

3) motionerna I: 206, av herr *Augustsson* och fru *Landberg*, samt II: 233, av herr *Leander* m. fl.;

4) motionerna I: 333, av herr *Virgin* m. fl., och II: 442, av herr *Holmberg* m. fl., i vilka hemställts bland annat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att Kungl. Maj:t, i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionerna, för riksdagens godkännande under innevarande vårriksdag framlade förslag om en finanspolitisk beredskapsplan, avsedd att snabbt

kunna sättas in i stimulerande syfte vid konjunkturavmattning;

5) motionerna I: 381, av herr *Dahlén* m. fl., och II: 439, av herr *Wedén* m. fl., i vilka yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära översyn av skattesystemet för åstadkommande av en sammanhållen och planenligt genomförd reform främst i syfte att inom ramen för lättnader i den direkta inkomstskatten och förskjutning mot ökad andel för indirekt skatt

a) lätta det totala skattetrycket på låginkomstgrupperna genom att i vidgad omfattning befria de låga inkomsterna från inkomstskatt, varvid särskilt skulle beaktas den skattebelastning som härrörde från den kommunala skatten,

b) successivt genomföra övergång till individuell beskattning i stället för nuvarande sambeskattnig,

c) genom inkomstöverföringar stärka och skydda barnfamiljernas, pensionärernas och andra socialt utsatta grupperas ställning,

d) åstadkomma lättnader i skattebelastningen på inkomstökningar och extrainkomster (marginalskatten),

e) genom vidgad användning av systemet för indirekt skatt, vilket borde göras mera enhetligt och förenklas, minska utrymmet för skatteflykt, varigenom skattesystemet bleve effektivare och mera rättvist;

6) motionerna I: 638, av herr *Bengtson* m. fl., och II: 742, av herr *Hedlund* m. fl., i vilka föreslagits bland annat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära en skyndsamt utredning av beskattningen av låginkomstgrupperna och inkomsttagare i närmast angränsande skikt för att främst genom förskjutning från direkt till indirekt beskattning i en första etapp

a) lätta det totala skattetrycket för låginkomstgrupperna och inkomsttagarna i angränsande skikt genom införande av ett schablonavdrag vid den kommunala beskattningen motsvarande

kommunalskatteavdraget vid den statliga beskattningen och samtidigt kompensera kommunerna för skattebortfallet,

b) stärka barnfamiljernas, pensionärernas och konsumentsvaga gruppers ställning genom inkomstöverföringar,

c) skapa utrymme för ett skattefritt bottenbelopp i statlig och kommunal beskattning, samt att som en andra etapp

d) överväga införande av minimiinkomst samt närmare utreda dess konsekvenser för den framtida socialpolitiken och de befintliga sociala förmånerna;

7) motionerna I: 703, av herr *Sundin*, och II: 779, av herr *Boo m. fl.*, i vilka anhöllits, att riksdagen måtte besluta

a) införa ett schablonavdrag vid den kommunala beskattningen med 1 000 kronor för gifta och motsvarande samt 500 kronor för ensamstående,

b) att kommunerna skulle kompenseras för skattebortfallet genom höjning av kommunalskattebidraget med sex enheter i respektive skattekraftsområde, samt

c) att avdrag för erlagd kommunalskatt vid den statliga beskattningen skulle medgivas med maximalt 12 000 kronor, motsvarande en kommunalt beskattningsbar inkomst på cirka 60 000 kronor;

8) motionerna I: 710, av herr *Werner*, och II: 794, av herr *Hermansson m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen måtte

a) besluta om en höjning av arvs- och gåvoskatten med i genomsnitt 50 procent, varvid vederbörande utskott måtte utarbeta lämpliga skatteskalor,

b) antaga i motionerna infört förslag till förordning om ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 577) om statlig förmögenhetsskatt, vilket förslag avsåg en skärpning av förmögenhetsskatten;

9) motionerna I: 711, av herr *Werner*, och II: 795, av herr *Hermansson*

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

m. fl., i vilka yrkats, att riksdagen i skrivelse till regeringen skulle begära en allsidig utredning om företagsbeskattningen;

10) motionerna I: 712, av herr *Werner*, och II: 793, av herr *Hermansson m. fl.*, i vilka föreslagits, att riksdagen skulle besluta om sådan ändring av gällande skattelag, att det s. k. schablonavdraget för kommunal skatt höjdes till 3 000 kronor för ensamstående och 6 000 kronor för makar och s. k. ofullständiga familjer;

11) motionerna I: 714, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 796, av herr *Holmberg m. fl.*, i vilka anhöllits, att riksdagen måtte

1) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte med det allra snaraste tillsätta en expertkommitté, vari representanter för arbetsmarknadens parter inginge, med uppdrag att framlägga förslag om en genomgripande omläggning av vårt skattesystem i enlighet med vad i motionerna anförts med så stor skyndsamt, att förslag om en sådan skatteform kunde föreläggas 1970 års riksdag;

2) beakta, att statlig inkomstskatt för 1970 skulle uttagas

beträffande beskattningsbara inkomster intill 20 000 kronor med 5 procent lägre belopp än enligt de i statskattförordningen angivna grundbeloppen och

beträffande beskattningsbara inkomster överstigande 20 000 kronor med 1 000 kronor lägre belopp än enligt förordningens grundbelopp;

3) besluta, att preliminärskattetablellerna för 1970 skulle utarbetas enligt de under 2) angivna grunderna; även som

12) motionen II: 774, av herrarna *Ahlmark* och *Mundebo*.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 115, såvitt densamma hänvisats till bevill-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

ningsutskottet — besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt, skulle för budgetåret 1969/70 ingå i preliminär skatt med 100 procent av grundbeloppet;

B) att riksdagen måtte avslå följande motioner, nämligen

- 1) I: 74 och II: 153,
- 2) I: 76 och II: 96,
- 3) I: 206 och II: 233,
- 4) I: 333 och II: 442, i vad de hänvisats till bevillningsutskottet,
- 5) I: 381 och II: 439,
- 6) I: 638 och II: 742, i vad de hänvisats till bevillningsutskottet,
- 7) I: 703 och II: 779,
- 8) I: 710 och II: 794,
- 9) I: 711 och II: 795,
- 10) I: 712 och II: 793,
- 11) I: 714 och II: 796,
- 12) I: 1058 och II: 1219, i vad de hänvisats till bevillningsutskottet,
- 13) I: 1060 och II: 1220,
- 14) II: 774,
- 15) II: 1218,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt;

C) att bevillningarna för budgetåret 1969/70 måtte beräknas på sätt under punkten närmare angivits.

Reservationer hade avgivits

betr. uttagsprocenten och skatteskalorna

1) av herrar *Yngve Nilsson* (m), *Gösta Jacobsson* (m) och *Magnusson* i Borås (m), vilka på återopade grunder ansett, att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen måtte

a 1) med bifall i denna del till motionerna I: 714, av herr *Virgin* m. fl., och II: 796, av herr *Holmberg* m. fl., besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt, skulle för budgetåret 1969/70 ingå i preliminär skatt med 95 procent av grundbeloppet i

den mån detta understege 20 000 kronor samt i övrigt med ett 1 000 kronor lägre belopp än de i nämnda författningsrum angivna grundbeloppen;

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t till höstriksdagen måtte framlägga förslag till lagstiftning i syfte att främja sparandet i huvudsaklig överensstämmelse med vad som anförts i de vid riksdagens början väckta motionerna I: 713, av herr *Virgin* m. fl., och II: 797, av herr *Holmberg* m. fl., ävensom förslag till andra efterfrågedämpande åtgärder i konjunkturstabiliserande syfte;

b), om yrkandet under a 1) icke vunnit bifall, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till höstriksdagen till antingen en femprocentig sänkning av grundbeloppen för statlig inkomstskatt från och med den 1 januari 1970 i enlighet med vad som anförts i motionen II: 1218, av herr *Enarsson*, eller en jämförbar sänkning av den statliga inkomstskatten genom ändring av skatteskalorna ävensom om förslag till sådana åtgärder som avsåges under a 2) ovan;

betr. företagsbeskattningen

2) av herrar *Sundin* (cp), *Eriksson* i Bäckmora (cp) och *Börjesson* i Falköping (cp), vilka av angivna orsaker ansett, att utskottet bort under B 12 hemställa, att riksdagen måtte — med bifall till motionerna I: 1058, av herr *Bengtson* m. fl., och II: 1219, av herr *Hedlund* m. fl., såvitt här vore i fråga — i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om snabb utredning och förslag till höstriksdagen angående inrättande av fonder med lokaliseringspolitiskt syfte för användning inom begränsat geografiskt område med sysselsättningsproblem i enlighet med vad som anförts i motionerna;

betr. reformering av skattesystemet

3) av herrar *Lundström* (fp), *Sundin* (cp) och *Tistad* (fp), fru *Nettelbrandt* (fp) samt herrar *Eriksson* i Bäckmora (cp) och *Börjesson* i Fal-

köping (cp), vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort under B 5, B 6 och B 7 hemställa, att riksdagen måtte — med bifall i berörda delar till motionerna I: 381, av herr Dahlén m. fl., och II: 439, av herr Wedén m. fl., samt motionerna I: 638, av herr Bengtson m. fl., och II: 742, av herr Hedlund m. fl., och med anledning av motionerna I: 703, av herr Sundin, och II: 779, av herr Boo m. fl., angående reformering av skattesystemet — i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en samlad översyn av beskattningen för fysiska personer och förslag med en tidsplan för successivt genomförande av reformeringen i enlighet med vad i reservationen angivits;

4) av herrar *Yngve Nilsson* (m), *Gösta Jacobsson* (m) och *Magnusson* i Borås (m), vilka på återopade grunder ansett, att utskottet bort under B 4 och B 11 hemställa, att riksdagen måtte — med bifall i denna del till motionerna I: 714, av herr Virgin m. fl., och II: 796, av herr Holmberg m. fl., även som med anledning av motionerna I: 333, av herr Virgin m. fl., och II: 442, av herr Holmberg m. fl., — i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte med det snaraste tillsätta en expertkommitté, vari representanter för arbetsmarknadens parter skulle ingå, med uppdrag att utreda frågan om en genomgripande omläggning av vårt skattesystem i enlighet med vad i förstnämnda motioner anförts med så stor skyndsamhet, att proposition om en sådan skattereform kunde föreläggas 1970 års riksdag.

Herr förste vice talmannen yttrade, att vid överläggningen angående förevarande betänkande jämväl finge beröras bankoutskottets utlåtanden nr 38 och 39; yrkanden vid sistnämnda två utlåtanden skulle dock framställas först efter det respektive utlåtande föredragits.

Vidare anförde herr förste vice talmannen, att herr statsrådet och chefen

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. för finansdepartementet *Sträng* tillkännagivit, att han i samband med den ekonomiska debatten hade för avsikt att besvara herr *Gösta Jacobssons* (m) interpellation angående utvecklingen på valutaområdet.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Regeringen har dåligt grepp på den svenska ekonomin, den har svag planläggningsförmåga och den saknar framtidsvisioner. Detta är några av de saker som jag vill beröra i mitt anförande nu i riksdagens slutskede.

Konjunkturerna har varit gynsamma, men ändå har vi, på grund av den dåliga planeringen, en omfattande arbetslöshet i Norrland, och den äldre arbetskraften har svårigheter att få sysselsättning. Lokaliseringspolitiken har inte på långt när heaktats i tillräcklig utsträckning, och därför har vi i vissa delar av vårt land en arbetslöshet som inte är försvarbar.

Jag skall beröra de inre politiska förhållandena senare i mitt anförande, men jag vill till att börja med peka på att vårt land givetvis är starkt beroende av ekonomiska och andra relationer till andra länder. På längre sikt är det vår förmåga att hävda oss i konkurrensen på världsmarknaden som kan ge sysselsättning och trygghet inom vårt eget land. Vi exporterar cirka 25 procent av vår egen produktion, och med den frihet som nu råder på handelsområdet måste även hemmamarknaden kunna hävda sig i konkurrensen med de varor som strömmar in till vårt land. Det gäller därför att bygga upp vår produktionsapparat till högsta möjliga effektivitet, men jag vill genast påpeka att näringslivets investeringar förra året minskade med 3 procent. Utvecklingen har i synnerhet för industrins investeringar varit ogynnsam under flera år.

Under senare år har räntefrågan börjat spela en större roll mellan länderna. En del länder har av interna skäl

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

höjt diskontot. Länder med betalnings-svårigheter har sökt främja nettoinflödet av kapital genom att förskjuta räntedifferenserna till sin fördel. Andra länder har svarat med diskontohöjningar för att återställa de relativa räntenivåerna och skydda sin egen valuta. Om en sådan räntespiral fortsätter följer givetvis en rad av olägenheter, av vilka jag speciellt vill peka på att det kan leda till dämpade investeringar.

Jag betraktar det som omöjligt att en sådan utveckling kan fortsätta, att länderna skall kunna spekulera och via räntan försöka klara sina valutaproblem. Det anser jag inte vara någon riktig och framkomlig väg. Därför menar jag att Sverige snarast bör ta initiativ till en överenskommelse på ränteområdet. Det höga svenska diskontot, det ännu högre danska och många länders diskontohöjningar för att skydda den egna valutan motiverar i hög grad att Sverige tar initiativ i denna betydelsefulla fråga.

Även om Sverige är ett litet land är vi ändå deltagande i de grupper där detta spörsmål behandlas. Det finns ingen anledning till att Sverige skulle undandra sig denna som jag tycker självklara uppgift att ta initiativ för att få en överenskommelse till stånd. Jag tror inte att vi kan låta det fortsätta som hittills, utan vi måste få en sådan överenskommelse.

Produktionsökningen, som är en av de fundamentala betingelserna för ökat välstånd, är i Sverige jämfört med andra länder inte särskilt imponerande. Självfallet är vi glada över att det är goda konjunkturer nu och att allting har utvecklats tämligen väl. Men å andra sidan bör man jämföra med andra länder för att se hur Sverige har kunnat hävda sig i förhållande till dem. Vid en sådan jämförelse finner jag att medan produktionen i vårt land steg med 3 procent i fjol var ökningen för hela OECD-området 5,5 procent. I Danmark och Finland var den 5—6 pro-

cent, i Nordamerika 5 procent och i Japan 10 procent.

Det bör kanske också observeras att just i Norge, som vi alltid haft anledning att jämföra oss med, var produktionsökningen nästan 1 procent större än vad den är i Sverige. Norge har spelat en roll i den svenska debatten, därför att när den socialdemokratiska regeringen i Norge fick gå förekom olycksprofetior från de svenska socialdemokraterna om hur illa det skulle gå i Norge. Nu har det gått fyra år, och vad kan man då konstatera? Jo, att det i stort sett har gått bra. Det finns en del faktorer som inte är så lysande för Norges del. Men sådana finns det i Sverige också. Det finns även sådant som är mycket gynnsamt i Norge. Vid utgången av 1968 var valutareserven 1 525 miljoner norska kronor större än ett år tidigare. Det är en utveckling som Norge kan se på med alla största tacksamhet.

Jag skulle vilja visa på ytterligare en faktor som naturligtvis har stor betydelse, och det är den svenska exporten. Utförseln av varor och tjänster beräknas ha stigit med 7,3 procent i volym och enbart varuexporten med 8 procent. Importen av varor och tjänster har stigit i något snabbare takt än exporten — med 8,2 procent — och bytesbalansen har försvagats med uppskattningsvis 450 miljoner kronor, sägs det i den reviderade nationalbudgeten. Försvagningen, säger man vidare, är desto mera påfallande med tanke på att den inträffade under ett år som präglades av en rekordartad snabb tillväxt av världshandeln med måttlig ökning av den inhemska efterfrågan. Vidare gör man en jämförelse som det finns anledning att se på. Världshandelns ökning 1967—1968 anges till 12 procent, och i jämförelse härmed ter sig onekligen den svenska exportens tillväxt med 8,3 procent i värde moderat.

Det är alltså inte heller i det avseendet så att vi i Sverige har något ly-

sande resultat, även om vi tycker att det är ganska bra. Efter fem månaders riksdag vill jag framföra att det ständiga talet om att den socialdemokratiska regeringen skulle ha skött den ekonomiska politiken så väl att vi nära nog skall överträffa andra länders resultat är oriktigt. Det finns inget stöd för detta när man gör internationella jämförelser. Det är väl detta man menar med att regeringen bör sättas ned till det verkliga förhållandet.

Jag berörde tidigare en fråga som naturligtvis alltid spelar en mycket stor roll, och det är sysselsättningsläget. Detta är en av de mest allvarliga frågorna. Antalet registrerade arbetslösa, säger man, uppgick vid arbetsförmedlingarna i april i år till närmare 43 000, vilket är nästan dubbelt så många som motsvarande månad 1965. Vidare har det vid åtskilliga tillfällen i debatten sagts att i april fanns i storstadslänen tre obesatta platser på varje registrerad arbetslös, medan det i skogslänen fanns tre arbetslösa för varje obesatt plats. Arbetslösheten i skogslänen har hittills i år varit högre än för ett år sedan, och i övriga län har den varit lägre.

Det är dessa betydande ojämnheter som man naturligtvis skulle försöka rätta till. Även om det finns goda arbetstillfällen i södra Sverige kan det inte glädja den norrländska befolkningen. Man kan inte flytta ned hela Norrland till södra Sverige, utan svårigheterna kvarstår. Detta är den ena gruppen som har besvärligheter, men även den äldre arbetskraften har drabbats av hög arbetslöshet. Bland personer över 60 år har den registrerade arbetslösheten fortsatt att stiga även under år 1969.

Jag ber kammarens ledamöter observera utvecklingen på det här området. Vi hade i januari 1968 en osedvanligt hög arbetslöshetssiffra, 64 400. En förbättring har inträtt 1969, men skall man få en riktig blick över det hela får man beakta vissa andra siffror också.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Jag vill ingalunda påstå att den som är sysselsatt i beredskapsarbete eller undergår arbetsmarknadsutbildning är arbetslös, men det är självklart att om vi ordnade på samma sätt för alla arbetslösa så skulle någon arbetslöshet inte redovisas. Därför måste även dessa siffror beaktas, när man talar om arbetsmarknadsläget.

Sammanlagda antalet arbetslösa, personer sysselsatta i beredskapsarbeten och personer under arbetsmarknadsutbildning uppgick i januari 1968 till 110 300. Motsvarande siffra för januari 1969 var 108 100. Vad dem beträffar som borde komma ut i »ordinärt arbete» var skillnaden bara ett par tusen mellan januari 1968 och januari 1969. Går man till siffrorna för april månad, finner man för de här grupperna tillsammans 98 600 år 1968 och 92 100 år 1969. Det är visserligen en förbättring som jag noterar med tillfredsställelse, men man kan inte påstå att läget är särskilt gott, utan vi har fortfarande på vissa områden stora besvärligheter med sysselsättningen, och det är väsentligt att vi får dessa problem lösta.

Det är inte min mening att endast anföra saker som inte är gynnsamma. Jag vill också visa på en sådan sak som att prisstegringarna stannade vid två procent förra året, ett resultat som man måste vara belåten med. Man får emellertid se det mot bakgrunden av att vi hade en splittrad och delvis dämpad konjunktur, något som ju leder till att prisstegringarna blir mindre. Jag konstaterar vidare att bostadsbyggandet visade gynnsamma siffror förra året. 106 000 lägenheter färdigställdes.

Vilka åtgärder kan man närmast tänka sig för att få till stånd en bättre ordning? Vi har haft intensiva diskussioner om Norrland under de senaste dagarna, och på den punkten finns kanske inte så mycket att tillägga. Jag vill bara framhålla att problemen givetvis inte går att lösa på kort sikt, utan detta är ju saker som det måste ta åtskilliga år att ordna upp. Svårig-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

heterna i Norrland beror naturligtvis på otillräckliga åtgärder och dålig planering tidigare. Norrlands bekymmer i dag är en följd av att regeringen inte har beaktat vad centern och andra partier har påpekat. Det har skett allvarliga försummelse i hela Norrland. Den »sugning» som sker från andra delar av landet har, som påpekats flera gånger i debatterna, också medverkat till svårigheterna i Norrland. Från vår sida har anförts att man borde kunna studera metoder för att begränsa investeringarna i de tre storstadsregionerna i syfte att dämpa den koncentrationsutveckling som pågår och även planera för en människovänligare miljö.

Jag vill också påpeka att investeringsfonderna kan användas i lokaliseringpolitiskt syfte. De nuvarande investeringsfonderna är ju främst avsedda som ett instrument för konjunkturpolitiken, men de har under vissa perioder fått användas i lokaliseringpolitiskt syfte, t. ex. under tiden 1/1 1963—1/7 1965. Enligt den reviderade finansplanen skall ianspråktagande av medel ur de »långa» investeringsfonderna medges, om lämpliga lokaliseringsprojekt föreligger, och det är att hälsa med tillfredsställelse. Men det är även angivet att den möjligheten står öppen i nuläget. Det stämmer också väl med investeringsfondernas konjunkturpolitiska syfte, nämligen att medverka till en utjämnning av sysselsättningen mellan olika regioner i landet. Enligt vår uppfattning är det emellertid otillräckligt, och därför bör frågan om fonder med lokaliseringssyfte snabbtredas och förslag framläggas för höstriktsdagen angående lokaliserings- och investeringsfonder, vilka ger rätt till skattefri avsättning för alla företag som är beredda att investera inom ett bestämt geografiskt avgränsat lokaliseringsområde, oavsett om företaget tidigare är etablerat inom området.

Jag omnämnde tidigare den äldre arbetskraften som ett av de två svåra fälten på arbetsmarknaden. Det gäller en

mycket yrkesskicklig kår, vars yrkesskicklighet skulle kunna utnyttjas bättre än som nu är fallet. Å andra sidan får vi inte bortse från de förändrade arbetsmetoderna. Arbetet har blivit betydligt mera tempobetonat och kräver kanske inte den gamla yrkesskickligheten. I den hårda konkurrensen om ackord och liknande saker har den äldre arbetskraften råkat i vissa besvärigheter.

Vi har lagt fram ett förslag, som i varje fall kan diskuteras och utredas, nämligen att vi skulle göra en omfördelning av ATP-avgifterna så att man för anställda över 55 års ålder inte betalade ATP-avgift men erlade så mycket mera under de tidigare åren. Vi kan inte utan vidare konstatera vilken effekt detta skulle få, men vi är fullständigt på det klara med att någonting måste göras på detta område. Då kan det väl vara anledning att också undersöka en sådan sak.

Jag vill vidare framhålla kravet på en jämnare inkomstfördelning. Glädjande nog har det varit mycken debatt härom. Under den tid som socialdemokraterna har befunnit sig i maktställning i vårt land har dock deras politik tyvärr resulterat i att inkomstklyftorna har blivit större och större. Även internationella undersökningar visar att politiken har bedrivits så. Jag vill inte påstå att detta är något om vilket man skall säga att det utan vidare skall gälla, men det kan i alla fall vara rätt intressant att ge ett exempel. Vi har en ständigt återkommande metodfråga av stor betydelse för avtalsförhandlingarnas resultat från jämlikhetssynpunkt, nämligen om man skall använda öreslinjen eller procentlinjen. En undersökning visar att ingen helårs- och heltidsanställd löntagare skulle ha haft under 18 000 kronor i årslön 1966, om öreslinjen hade tillämpats från 1952 till 1966. Jag vill inte utan vidare påstå att vi konsekvent skulle ha fullföljt detta och endast använt öreslinjen, men det är i alla fall ett exempel som har sitt

intresse och visar att det inte längre går att enbart använda de metoder som vi nu har begagnat, alltså att bara göra procenthöjningar. Vi kommer i så fall aldrig fram till några rimliga resultat.

Jag vill tillägga att det i ett samhälle med vårt ekonomiska system krävs en konsekvent strävan att öka jämlikheten vid inkomstfördelningen så att inte konkurrensfaktorn tar överhanden och tränger undan solidariteten mellan olika grupper och individer. Jämlikhetsfrågorna kräver en ständig bevakning, och inkomstbildningen måste korrigeras genom utjämning åtgärder. Det finns två vägar att gå utöver det som kan ske på löneområdet. Jag har inte påstått att vi skall ingripa i den fria avtalsmarknaden, men det är inte uteslutet att man kan göra vissa saker. Antalet anställda inom den allmänna sektorn är så stort att man måste beakta att det har en normgivande betydelse vilken lönepolitik denna stora sektor bedriver. Det gäller alltså både de statsanställda och de kommunalanställda. Man kan på det området säkerligen åstadkomma i varje fall någonting.

Vi har ytterligare påvisat två metoder att inverka på jämlikhetspolitiken. Socialpolitiken utgör en sådan faktor. Bara från år 1964 till år 1968 ökade utgifterna för socialpolitiken totalt med 80 procent. För närvarande uppgår kostnaderna sammanlagt till 21 miljarder kronor. Dessa utgiftsökningar spelar självfallet en mycket stor roll när det gäller inkomstutjämningen, och detta är en faktor som vi direkt kan påverka.

Den andra faktorn av betydelse för jämlikhetspolitiken är skattefrågan, och även här har vi möjligheter att påverka utvecklingen. Vi har mycket kraftigt påyrkat att en utredning skall göras i syfte att förändra vårt skattesystem på ett sådant sätt att låginkomstgruppernas problem i högre grad beaktas. Det kan aldrig nog understrykas att det är ett ensidigt och felaktigt betraktelsesätt att

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

i diskussionen om skattesystemet bara uppehålla sig vid statsskatten. Det kan vara lämpligt att göra den kommentaren just nu när vi går att fastställa budgeten. Man måste också beakta kommunalskatterna.

På de senaste tio åren har den genomsnittliga kommunala utdebiteringen ökat med 50 procent. Den har ökat från kronor 13:68 år 1958 till kronor 20:25 år 1968. Prognoserna visar att den genomsnittliga utdebiteringen år 1975 skulle uppgå till 25 kronor. Om vi ser längre fram i tiden skulle med oförändrad takt utdebiteringen år 1980 utgöra 30 kronor. Kommunalskatten är ju inte progressiv, och därför blir det de lägre inkomsttagarna som kommer att få lida mest för den höjda kommunalskatten. Därför måste den framtidsplanering, som jag inledningsvis talade om, beaktas så att vi inte kommer i den ohållbara situationen att skatterna vållar sådana väldiga problem.

Jag skall inte närmare gå in på skattepolitiken, eftersom den kommer att tas upp i ett bevillningsutskottsärendet som senare skall behandlas.

Beträffande budgeten vill jag bara konstatera en sak. Det har i propositionen sagts att det underskott på totalbudgeten, som för innevarande budgetår beräknats till 3 000 miljoner kronor — eller ungefär lika mycket som föregående års — för budgetåret 1969/70 kan väntas bli reducerat till cirka 1 600 miljoner kronor. Vid en jämförelse med kalkylerna i statsverkspropositionen innebär detta saldomässigt en statsfinansiell förstärkning med cirka en halv miljard kronor för innevarande budgetår och närmare en miljard kronor för nästa budgetår.

Jag vill göra den reflexionen: Varför skall man då från regeringens sida alltid i början av riksdagen huta åt oppositionen för vartenda litet förslag till utgiftsökningar som vi lägger fram? Vi kan aldrig beräkna en budget så exakt att vi kan säga att den till alla delar stämmer. Detta bestyrkes i dag. Därför

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

hoppas jag att man från regeringens sida inte ständigt skall anmärka på, om oppositionen nu har andra uppfattningar i fråga om anslag till olika ändamål.

Jag skall också ta upp en detaljfråga, i varje fall gäller den ekonomiskt sett en detalj. Politiskt kan den dock ha sitt stora intresse. Den betyder inte alls så mycket i fråga om pengar, men den har diskuterats en hel del. Jag syftar på frågan om statsägda företag, och eftersom statsrådet Wickman, som handlägger dessa ärenden, är närvarande i kammaren kan det vara en särskild anledning att ta upp den.

Det finns en post, av inte alltför stor ekonomisk betydelse, i riksräkenskapsverkets inkomstberäkning med titeln Domänverket. Staten äger en fjärdedel av Sveriges skogar. Inkomsten beräknas till 5 miljoner kronor om året, men efter de justeringar som nu har skett anser man att en miljon kronor ytterligare kan föras upp. Det betyder 6 miljoner kronor i inkomster för staten, utan skattebetalning, från en fjärdedel av Sveriges skogar. Jag undrar om det talar för att det skall bli ett större statsinflytande och flera statsägda företag. Jag skulle kunna tänka mig att om staten sålde sina skogar till de priser som man skulle kunna få ut — även om priserna skulle bli mycket låga — så skulle det vara en mycket bra affär för den svenska statens del. Skatteinkomsterna skulle också därigenom bli mycket större. Detta är heller inte någonting som gäller enbart för det här året, utan vi har under en lång följd av år haft mycket låga inkomster från domänverket och denna fjärdedel av statens skogar.

Herr talman! Jag skall slutligen säga något om de olika åtgärder som föreslagits från vår sida för att åstadkomma en bättre situation. Vi har lagt fram förslag vid åtskilliga tillfällen. Vi har motionerat vid årets början, vi har motioner om den reviderade finansplanen åter framfört centerpartiets åsikter, och vi har också i reservationer fortsatt att påvisa åtgärder som vi anser bör vid-

tagas. Vi har påpekat att man bör ha en bättre planläggning över huvudetaget och att man bör se mer mot framtiden och tänka på vad som kommer att hända t. ex. för Norrlands del och — vilket jag något berört — beträffande den äldre arbetskraftens placering.

Åtskilliga problem borde tas upp och diskuteras inte endast på kort sikt för det närmaste året eller de närmaste åren utan på betydligt längre sikt. De överläggningar vi har begärt har inte kommit tillstånd. Regeringen har inte varit intresserad, och vi beklagar detta. Vi har pekat på att vi anser det mycket betydelsefullt att också en arbetskraftsbudget kommer till stånd. Behovet därav har bestyrkts genom den utveckling som ägt rum under senare tid.

Jag skall inte gå in ytterligare på dessa frågor. Slutligen vill jag säga att vi naturligtvis befinner oss i en sådan situation att vi har anledning vara mycket uppmärksamma beträffande läget på avtalsfronten. Förhandlingarna har varit mycket segslitna. Vi har fått ytterligare en svårighet på det området, nämligen den räntestegring som ägde rum — vilken säkerligen inverkat. Kommentarer gjordes omedelbart när det gällde uppgörelsen om jordbrukets priser och den merutgift räntestegringen medförde därvidlag. Jag tror att den också spelar en betydande roll vad det gäller att nå fram till avtalsförhandlingarnas slutförande.

Herr talman! Yrkandena beträffande de här aktuella utlåtandena kommer att ställas vid resp. utlåtandes behandling.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Vi har vid olika tillfällen under denna riksdag presenterat huvudpunkterna i vår politik, både på kort och på lång sikt. Vi har senast presenterat vårt program för miljöpolitik och lokalisering, tidigare för biståndet till de fattiga folken, arbetsmarknadsfrågor, utbildning, forskning, hela det sociala fältet etc. I dag skall vi främst

behandla ekonomisk politik och skattepolitik. Andra talare från folkpartiet kommer att i detalj gå in på våra förslag på dessa områden. Jag skall därför i mitt anförande i stort sett begränsa mig till några allmänpolitiska synpunkter.

Till att börja med vill jag dock erinra om några väsentliga punkter i vårt program för den ekonomiska politiken och skattepolitiken. Det är av utomordentlig vikt att statsmakterna planerar sina åtgärder på lång sikt. Reformernas angelägenhetsgrad och kostnaderna för dem måste diskuteras i ett vidare sammanhang än man nu gör. Det är nödvändigt att, under olika konjunkturalternativ, både från statsfinansiella och samhällsekonomiska utgångspunkter på ett mer ingående sätt än nu — i kompletteringspropositionen — behandla vad som kan hända, vad vi kan råka ut för. Lika viktigt är det att man, mot bakgrunden av sådana överväganden, vidtar åtgärder för att stimulera det enskilda sparandet och sparandet i företagen. Det måste finnas riklig tillgång på kapital, till så låga räntor som möjligt, för att de investeringar skall kunna göras som samhället och näringslivet behöver när det gäller att främja produktion, utveckling, forskning och tekniska framsteg.

Det är intressant att se att den s. k. EFO-gruppen med en representant från vardera TCO, LO och Arbetsgivareförbundet varnat för en ekonomisk politik som allvarligt rubbar soliditeten i näringslivet. Den skulle, säger man, kunna leda till att investeringsinriktningen i företagen i alltför stor utsträckning blir sådan att den avser konventionella, mindre riskfyllda projekt. Därmed minskas givetvis tillväxteffekten av en given, samlad investeringsvolym. Jag instämmer i detta.

Våra resurser att skapa underlag för nya produkter måste alltid vara begränsade i jämförelse med de stora nationernas möjligheter. Därför är det angeläget att vi på ett ytterst ratio-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

nellit sätt tar till vara våra egna möjligheter. Vi är övertygade om att nya former för överläggningar mellan representanter för forskning, näringsliv och samhälle i detta sammanhang behöver prövas.

Detta var alltså bara några exempel på förslag som vi från folkpartiet har fört fram för att förbättra förutsättningarna för en gynnsam ekonomisk utveckling i vårt land.

Så vill jag lika kortfattat säga något om skattepolitiken. Jag vill understryka angelägenheten av att skatteinstrumentet utnyttjas så att man försöker förbättra låginkomstgruppernas ställning. Vi har fört fram en tanke på ett generellt avdrag på skatten, vilket främst skulle hjälpa de sämst ställda, och vi tycker att det är någonting som regeringen bör fundera på. Jag ser i tidskriften *Aktuellt* att finansministern talar om att ett par personer går omkring och funderar på olika saker, och jag hoppas att detta alternativ också finns med i de funderingarna.

Jag vill tillägga att låginkomstgruppernas problem inte kan lösas enbart skattevägen. Det är ganska självklart för oss som arbetar i detta hus, föreställer jag mig. En rad andra metoder måste tillgripas, och en del har gjorts. Socialpolitik, vuxenutbildning, möjligheter för snabbare rationalisering av låglönsbranscher måste till.

Det finns en hel del som talar för att man bör pröva tanken med s. k. negativ skatt. En sådan skulle möjliggöra tryggad inkomst för alla. Det finns dock många tekniska problem i detta sammanhang. Jag vill för min del endast understryka önskvärdheten av ett ingående studium av dessa saker.

En alldeles speciell fråga är villabeskattningen, som diskuterades i andra kammaren i går. Jag vill anknyta till den frågan och påpeka att om taxeringsvärdena höjs på det sätt som tydligen riksskattenämndens chef har uttalat, blir det svårigheter för en hel del villaägare. Många av dem finns ofta i de

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

läginkomstgrupper som vi vill värna om. Därför var jag något förvånad över att finansminister Sträng i går inte klart ville säga ifrån att han har för avsikt att vidta åtgärder som skulle mildra en del av dessa effekter. Eftersom man inte sade det i går tycker jag att man från regeringens sida i dag i kammaren skall ge ett sådant besked. En hel del människor, av vilka verkligen inte alla har det särskilt bra ställt, svävar i ovisshet, och jag tycker att det är förvånande att man på socialdemokratiskt håll vill vidmakthålla denna ovisshet. Den slår ju över i oro. Vad skall det tjäna till?

Herr Sträng har i olika sammanhang talat om att det kanske nästa år är tid för en skattereform. Jag begär inte att regeringen i dag skall presentera skattereformen. Men på en punkt vore det värdefullt att få ett besked i dag, och jag hoppas att statsrådet Wickman här skall kunna ge det. Kommer finansministern nästa år att lägga fram ett förslag till riksdagen med beskedet att vi skall »ta reformen eller låta bli»? Eftersom han givetvis har tryggad majoritet i sin egen riksdagsgrupp kommer förslaget att genomföras. Någon skatteutredning vill socialdemokraterna inte ha. Men om det nu blir en stor reform — vilket jag hoppas, eftersom det finns så mycket på skatteområdet som behöver rättas till — vore det värdefullt om finansministern i god tid skickade ut detta förslag på remiss.

Jag hoppas att man på socialdemokratisk sida inte tänker att det nog inte spelar någon stor roll om vi får samförstånd eller ej. Läggs förslaget på riksdagens bord utan föregående debatt och då inga jämkningar är möjliga, kommer det att bli ganska svårt att värja sig för intrycket att det är så man vill ha det. Jag tycker det vore bra om vi fick besked från regeringen — inte vad skattereformen skall innehålla utan att man i varje fall, om man nu avvisar tanken på en utredning, kommer att skicka ut förslaget på re-

miss. När det gäller en debatt i en så stor sak som en skattereform vore det väl rimligt att flera skulle kunna få deltaga än som är möjligt under den korta tid som motionstiden i riksdagen medger.

Så några ord om vårt konjunkturläge och den internationella situationen.

Finansministern påpekar i den reviderade finansplanen att det råder osäkerhet beträffande konjunkturen nästa år. Det finns all anledning att instämma i detta omdöme. Vi vet ju inte ens med absolut säkerhet hurdan konjunkturen kommer att vara i slutet av det här året. I både USA och Västtyskland finns det grupper som kräver åtstramning i den ekonomiska politiken. Englands och Frankrikes besvär med sina valutor gör det högst antagligt att man därifrån kan vänta ytterligare åtstramning. Bland de stora industriländerna är det väl egentligen endast Italien och Japan som inte direkt eftersträvar en konjunkturdämpning. Skulle åtstramningar i den ekonomiska politiken komma till stånd i åtskilliga länder, kan detta självfallet inte undgå att påverka oss här i Sverige. Den interna svenska konjunkturen har under den senaste tiden klart gått uppåt. Det är beklagligt, vilket jag konstaterat för några dagar sedan här i kammaren, att konjunkturuppgången icke har spritt sig till Norrland och till skogslänen. Jag skall inte upprepa de förslag som vi från vår sida lade fram för att förbättra situationen, förslag som vi i stor utsträckning lade fram också förra året och vilkas genomförande skulle ha lett till ett annat läge.

Åtskilliga av de svenska svårigheter-na ligger dock på det internationella planet. Skulle kampen om valutorna fortsätta, finns det uppenbara risker för att centralbankerna i en del länder fortsätter att höja sina räntor. Finansministern påpekar ju att detta kan leda till att räntespiralen allmänt sett kommer att fortsätta uppåt. Redan nu har vi ju i Sverige ovanligt höga räntor.

Jag skall inte diskutera om de nuvarande räntesatserna är de absolut riktiga. Jag vill endast konstatera att det ställer sig dyrt för folk och företag som vill låna pengar för närvarande. Enbart konjunkturpolitiska skäl kan ju inte motivera det höga ränteläget.

Den grundläggande orsaken till valutasvårigheterna är givetvis att en del länder har en i hög grad bristande intern ekonomisk balans. Om en sådan balans existerade i varje land, borde en normal valutahandel kunna försiggå utan alltför stora svårigheter, men det är ju när stora länder uppvisar bristande balans i sin utrikeshandel som oron gör sig gällande. Nuvarande internationella valutasystem klarar inte sådana situationer. De speciella dragningsrätterna som man i princip kommit överens om kan bli ett värdefullt bidrag till lösning av svårigheterna, men metoden räcker inte. Det finns åtskilliga förespråkare för att man skulle ha rörliga växelkurser. Jag skall inte avskrika tanken för min del, men jag tror inte att den metoden kan tillämpas i verkligt besvärliga situationer, därför att rörliga växelkurser förutsätter att det finns en viss intern balans. Det kunde vara intressant att höra statsrådet Wickmans synpunkter på detta problem.

Det är mot bakgrunden av de svårigheter och den osäkerhet som man finner när man tittar ut över världen som vi från folkpartiets sida upprepade gånger under senare år hemställt att Sverige skall begagna varje lämplig situation för att försöka befordra det internationella samarbetet på det ekonomiska området. Det är nödvändigt att åstadkomma en samordning av konjunktur- och räntepolitiken i olika länder. Jag är självfallet medveten om att detta är en mycket stor och mycket svår fråga, men det borde inte vara omöjligt att på långt sikt uppnå överenskommelse, därför att alla vet att en sådan är det enda rimliga.

Statsrådet Wickman har nyligen in-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
för Europarådet i samband med presentationen av OECD:s årsrapport tagit upp dessa problem, och enligt det referat som jag har tillgängligt var det i stort sett mycket bra saker herr Wickman sade. Talet anknöt t. ex. också mycket väl till vad OECD:s generalsekreterare uttalade för någon månad sedan.

När jag i fjol under remissdebatten frågade statsminister Erlander vad regeringen har gjort för att försöka befrämja det internationella samarbetet på detta område hänvisade han till ett tal av herr Wickman. Tal är givetvis nödvändiga. De är till för att påverka opinionen, och jag hoppas också att de gör det. Men det är klart att vi alla — även herr Wickman, föreställer jag mig — är medvetna om att tal inte är tillräckliga i dagens läge. De löser ju inga problem.

Jag instämmer därför med vad herr Bengtson sade att det verkligen är önskvärt att den svenska regeringen inte bara avvaktar vad som händer utomlands utan också försöker begagna varje möjlighet att ta egna initiativ. Jag vill fråga regeringen om den har något att hänvisa till i detta sammanhang utöver det förhållandet att herr Wickman har hållit ett i och för sig bra tal. Jag är fullt medveten om att en del förhållanden på detta område inte kan diskuteras offentligt, därför att oron då skulle öka. Men jag föreställer mig att det ändå finns något regeringen skulle kunna tala om, om det nu finns något att säga.

Hur är t. ex. intresset för en gemensam aktion inom de nordiska länderna? Den saken antar jag regeringen i alla fall satt sig in i.

Jag vill i det här sammanhanget erinra om ett förslag att regeringen skulle ta upp frågan om en samordning av de exportfrämjande åtgärderna, vilket jag lade fram för riksdagen i fjol och som riksdagen accepterade. Nu skulle jag gärna innan vårriksdagen är slut vilja höra vilka åtgärder regeringen

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

vidtagit på detta område. Att frågan om vår export och dess möjligheter att öka är en avgörande faktor i det sammanhang vi nu bedriver diskussionen behöver jag inte erinra om.

Mot bakgrunden av den debatt som förts under de senaste månaderna om de ekonomiska systemen vill jag, herr talman, ta upp en del spörsmål om dessa system och om maktkoncentrationsfrågorna.

Man kan ställa många krav på ett lands ekonomiska system. Jag skall bara räkna upp några utan anspråk på fullständighet: effektivitet, lönsamhet, demokratisk anda inom företagen och starkt ansvar för de anställda och för den miljö i vilken företaget arbetar. Vidare bör man eftersträva att undvika maktkoncentration och monopolism, både enskild och statlig.

Sedan många decennier har i de västerländska demokratierna utbildats ett nät av lagbestämmelser som skall hindra olämpligt utnyttjande av enskild maktkoncentration och monopolställning för vissa företag. Utgångspunkten har därvid varit att det endast är i konkurrens på likvärdiga villkor mellan olika företag och företagsformer som ett balanserat ekonomiskt system kan åstadkommas.

Med tanke på den debatt som förts inom socialdemokratin den senaste tiden finns det verkligen berättigad anledning att undra om socialdemokratin till fullo inser riskerna med en långt gående statlig maktkoncentration. Från vår sida säger vi klart ifrån att den enskilda maktkoncentrationen måste balanseras genom lagstiftning och ingripanden av annat slag. Vill socialdemokratin representanter lika klart säga ifrån att man inser riskerna av för mycket statlig makt? Det är verkligen berättigat att ställa den frågan till socialdemokratin i dag.

På ledande håll inom socialdemokratin är man ju verkligen oroad av debattläget. Eljest skulle regeringens brandkärsuttryckningar med tal om

solidaritet åt olika håll inte vara nödvändiga. Bakom dessa ligger frågan om det ekonomiska systemet. Statsministern har ju till och med funnit det nödvändigt att till ett häpet svenskt folk lämna det sensationella meddelandet att herr Palme är solidarisk med herr Strängs budget och också med de andra statsrådskollegerna. Det finns tydligen just nu ingen socialdemokrat som herr Palme inte är solidarisk med. Det fanns en gång i världen en tidskrift som hette Allt för Alla. Det är det namn jag kommer att tänka på när jag ser på herr Palmes agerande och vad som sägs om honom.

Kritiken från vänsterflygeln inom socialdemokratin mot vissa statsråd är förmodligen inte avsedd som en personlig kritik utan torde vara ett uttryck för att man inte är nöjd med den av regeringen förda politiken. En del av denna kritik går ju ut på att det förekommer alldeles för få statliga ingripanden. Man vill ha en socialiseringsoffensiv.

Det kan då vara skäl att se litet närmare på några av de skäl som förs fram för en sådan socialiseringsoffensiv. Jag skall bara ta några exempel.

Man säger att statliga företag i princip är effektivare än enskilda. Det finns de som påstår det, men det finns också socialdemokrater som hävdar att vi inte har så mycket bevis för det. Utbyggnadstakten inom de statliga företagen har ju sjunkit, de har inte visat sig vara effektivare än de enskilda. Staten har inte förmått skapa nya arbetsuppgifter åt sina företag i den takt som gamla arbetsuppgifter försvunnit. Från en del socialdemokrater är kritiken mycket hård. Men jag skall inte gå in på den.

Det är samtidigt intressant att notera att statsrådet Wickman har sagt att den statliga företagsamheten inte fungerar om den begränsas till de få uppgifter den nu har. Aptiten har tydligen växt betydligt, trots att man från det egna hållet och från andra håll får kritik för att man inte sköter det man redan

har. Staten skall ändå enligt statsrådet Wickman sköta väsentligt mer.

I förbigående vill jag nämna den utredning om samordning av de statliga företagen som företagsdelegationen lagt fram. Enligt den skulle all statliga företagsamhet samordnas på ett mycket långtgående sätt. Man skulle få ett enda förvaltningsbolag med enorma befogenheter. Det är intressant att konstatera att bankofullmäktige enhälligt har uttalat att man verkligen kan befara att det leder till ökad byråkratisering och ökad administration för åtskilliga företag. Om avsikten är att samordna alla de statliga företagens investeringar måste man ju bygga upp en stor statlig byråkrati. Bankofullmäktige framhåller också att om samordningssvårigheterna och det administrativa krånglet liksom principerna för ansvarstagande är det nödvändigt att säga att »delegationen i sitt betänkande över huvud taget inte diskuterat dessa problem». Splittringen på denna punkt är således mycket tydlig när det gäller socialdemokratins inställning. Åtminstone majoriteten i den delegation som letts av statssekreterare Olhede har tydligen råkat in i den vänsterström som väller in över socialdemokratien.

En sak är mycket anmärkningsvärd i detta sammanhang, och den berör riksdagen på ett alldeles särskilt sätt. Man hade tänkt sig att få statliga företag, t. ex. sprit- och tobaksmonopolen, inrangerade i detta. Riksdagen som beslutar om dessa som skatteobjekt har i hög grad anledning att säga att tanken är befängd. Jag föreställer mig att finansministern inte heller har för avsikt att släppa greppet om dessa företag. Bara det att sådana tankar förs fram av en del personer i denna företagsdelegation, som kanske borde förstå bättre än en del politiker gör, visar att det är något fel på de slutsatser som dras beträffande förhållandet mellan statlig och enskild företagsamhet.

Jag skall ge ett annat exempel. Från en del håll anförs att de statliga före-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. tagen kan ta andra hänsyn än de enskilda och det gäller, säger man, framför allt i lokaliserings- och sysselsättningsfrågor. Man kan undra hur detta går ihop med att statsrådet Wickman ofta uttalar att de statliga företagen skall konkurrera på lika villkor med de enskilda och uppvisa minst lika hög effektivitet som jämförbara enskilda företag. Nu har socialdemokraterna två olika sätt att försöka komma ifrån detta dilemma. Somliga använder metoden att påstå att denna motsättning endast är skenbar. Det kostar ingenting extra att ta hänsyn till sysselsättnings- och lokaliseringsspörsmål, hävdar man. En annan riktning, som är representerad av det socialdemokratiska näringsprogrammet, säger att statliga företag måste få ersättning för sådana särskilda hänsynstaganden. Det skulle alltså bli fråga om en subventionering i stor skala, föreställer jag mig. Är det detta socialdemokraterna avser i sammanhanget? Här lurar i så fall en uppenbar risk, som en och annan socialdemokrat understundom också erkänner. De som arbetar i ett mycket subventionerat statligt företag kan uppleva arbetet som inte tillräckligt meningsfyllt. Moralen kan gå ned om man vet att ersättning lämnas även för den bristande effektiviteten.

LO:s program för »Samordnad näringspolitik» betonar mycket starkt vikten av att konkurrensen sker på lika villkor.

Så här säger man i LO:s program: »Statsmakterna får därför inte vidta åtgärder, som snedvrider konkurrensen vare sig genom att gynna sina företag genom speciella kreditmöjligheter, skattelättnader och andra förmåner när det gäller den affärsekonomiska driften eller — som nu i hög grad är fallet — ställa dem i ett sämre konkurrensläge genom att underkasta dem särskilda kontroller och kräva att de skall utföra uppgifter och ta speciella hänsyn till frågor av t. ex. socialpolitisk, försvarsmässig eller arbetsmarknadspoli-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

tisk art, utan att de erhåller skälig ersättning för detta.»

Om man accepterar att statliga företag kan få subventioner för sådana uppgifter som inte är nödvändiga för driften, frågar man sig hur man skall ställa sig till enskilda företag i samma situation. Kan socialdemokraterna tänka sig att av sysselsättnings- eller lokaliseringspolitiska skäl ge enskilda företag subventioner av ny och omfattande karaktär? Att det i detta sammanhang försiggår en del som kan betecknas som förmåner är vi alla medvetna om, men tanken är ju från socialdemokraternas sida att något helt nytt skall åstadkommas. Huruvida det är lämpligt att vidta en sådan åtgärd är en helt annan sak. Här gäller det principen. Uttalanden om att statliga företag skall ha likvärdiga konkurrensmöjligheter med de enskilda låter mycket bra men när det kommer till praktiken är det förvånande att konstatera hur ofta staten gynnar sina egna företag, vilket LO i det citerade yttrandet markerade var felaktigt. Statliga företag får dock ofta kreditförmåner, som enskilda inte kan få. Sveriges Kreditbank skall vi inte tala om — den bör ju enligt regeringens direktiv gynnas av den statliga verksamheten, inte därför att den är bättre än andra affärsbanker utan bara därför att den är statlig. Jag tycker att kreditbanken borde betacka sig för detta. Underförstått måste ligga att Kreditbanken tydligen inte är så effektiv när det gäller att ge service att den kan klara sina affärer, utan att regeringen måste ge direktiv till statliga företag att göra sina affärer med den.

Ett tredje skäl som framförs från socialdemokraternas sida är att förstatligade företag kan ta större hänsyn till miljövården. Det har nyligen diskuterats här i kammaren. Jag vill bara erinra om att det socialdemokratiska näringsprogrammet har en intressant passus i detta sammanhang. Man säger att »på längre sikt bör kostnaderna för

miljövården inräknas i företagens kalkyler». Enligt min mening talar starka skäl för att man här skall kunna få bestämmelser som gör ett rimligt hänsynstagande till miljöfrågorna naturligt. Det är glädjande att socialdemokraterna i någon mån vaknat upp för allvaret i dessa problem.

Mot bakgrunden av uttalandet att kostnaderna för miljövården skall räknas in i kalkylerna undrar man onekligen vilken summa för miljöförstöring förespråkarna för utbyggnad av Vindelälven kalkylerat med. De som sysslar med miljöfrågor säger att de värden som skulle gå förlorade är oersättliga. Även om regeringen inte ännu har enats, utan splittringen om Vindelälvens utbyggnad fortsätter, föreställer jag mig att det kunde vara av stort intresse för kammarens ledamöter att få reda på vilken miljöförstörelskostnad man räknat med. Vilket meddelande har den socialdemokratiska gruppen fått på den punkten? Vi andra har ju inte fått något besked.

På punkt efter punkt kan man gå igenom de argument som förs fram från socialdemokratiskt håll för en socialiseringsoffensiv. Jag skall inte göra det mera från principiell synpunkt utan ta upp några konkreta socialiseringsframstötter, som förts fram på senaste tiden.

I det socialdemokratiska ungdomsförbundets handlingsprogram krävs socialisering av en rad näringsgrenar. Ungdomsförbundet har dessutom nyligen i en skrift krävt att affärsbankerna skall förstatligas. Man skall inte fästa någon helt avgörande vikt vid vad de politiska ungdomsförbunden säger; alla partier har erfarenhet av att ungdomsförbunden ibland går egna vägar, och det bör de ha rättighet att göra. Saken blir emelletrid litet allvarligare, då Sveriges största socialdemokratiska förening — arbetarekommunen i Stockholm — solidariserar sig med en del av socialiseringsaktionen. Styrelsen för Stockholms arbetarekommun av-

visade en motion om krav på förstataligande av affärsbankerna, men representantskapet godkände motionen. Det var så uppenbart att denna socialiseringsframstöt hade representantskapets gillande, att man inte ens behövde gripa till rösträkning. Eftersom i Stockholms arbetarekommun ingår — om jag har räknat rätt — inte mindre än 15 statsråd, är det onekligen ett ganska sensationellt beslut som har fattats av representantskapet.

Uppenbarligen finns det dock andra socialdemokrater som är betänksamma inför denna nya socialistiska skördetid. Statssekreterare Feldt skrev för en tid sedan en i långa stycken mycket bra artikel i Aftonbladet om dessa spörsmål. Men det var några rader i artikeln som gjorde att jag hajade till:

»Först när vi skapat förtroende för att samhällsägande är ett bättre sätt att förena effektivitet och trygghet och att tillgodose väsentliga behov kan vi vänta oss ett gensvar från människorna inför våra ambitioner att gå vidare.»

Vi skriver väl alla saker som inte är absolut välöverbäddade i varje detalj, men det intryck man får av de citerade orden är att det inte finns något principiellt avståndstagande från tanken att den statliga maktsfären kan växa hur mycket som helst. Det är bara det att man inte hunnit övertyga folk om att detta är riktigt. Möjligen är detta en felaktig tolkning av uttalandet, men det blir något intressantare när man ser vad Stockholms arbetarekommuns styrelse säger. Den är något öppenhjärtigare och förklarar, att de olika partiinstanserna inte är »mogna» för sådana drastiska omläggningar. Man tvekar alltså inte i princip inför en stor förstataligandeeffensiv utan talar bara om att tiden inte är mogen härför.

Den stora frågan blir alltså vad socialdemokraternas uppfattning egentligen är. Har talet om att man inte är mogen varit så allvarligt menat? Tänker sig socialdemokraterna i stort ett samhälle ungefär som det vi nu har, säger man

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
så här bara för att lugna socialdemokratiska ungdomsförbundet och Aftonbladet och för att inte ge herr Hermansson en chans att övervintra i det för kommunistiska partiet så bistra klimatet?

Det finns en socialiseringsfråga av alldeles speciell karaktär, nämligen de socialdemokratiska framstötarna om att staten skall lägga beslag på kyrkans egendom.

Inledningen till den motion, som Stockholms arbetarekommun behandlade i denna fråga, förtjänar verkligen att refereras. Där sägs att det nuvarande systemet för svenska kyrkan innebär, att man konserverar den auktoritet som byggts upp genom kapitalismen. Prästerna påstås ge sig sken av att vara Guds företrädare och skulle därför få sina uttalanden accepterade till glädje för kapitalismen. Med denna motivering föreslår motionärerna att svenska kyrkans egendomar skall beslagtas och överföras till staten.

Vad händer nu i Sveriges största socialdemokratiska förening? Styrelsen kritiserar inte denna orimliga beskrivning av svenska kyrkan utan föreslår att motionen skall vidarebefordras till partikongressen som *arbetarekommunens egen*.

Man accepterar alltså denna grundfalska beskrivning av grundvalen för svenska kyrkans arbete i detta sammanhang. Inte ens de medlemmar av den socialdemokratiska Broderskapsrörelsen som tillhör trossamfunden har avgivit några åtminstone för mig hörbara protester. De har tydligen blivit så modfälda inför splittringen inom sitt parti att de föredrar att ligga lågt i debatten.

Folkpartiet har inte tagit ställning till frågan om förhållandet mellan stat och kyrka, men en sak är alldeles klar. Vi tänker *inte* gå med på det socialdemokratiska förslaget att kyrkans egendom skall beslagtas. Om det behövs — jag vet inte hur situationen kommer att gestalta sig — kommer jag

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

vid sammanträdet med kyrka-statutredningen i nästa vecka att deklarerat detta.

Splittringen i det socialdemokratiska partiet markeras ytterligare genom finansminister Gunnar Strängs förstamajtal, där han bl. a. uttalade att »socialiseringsaktioner påfordras inte för att det finns motiv för det utan mer för dess egen skull». Det var ord och inga visor.

Herr Sträng brukar ju vara den som i många fall bestämmer var skåpet skall stå. Det är alltså möjligt att detta från regeringens sida skall vara slutordet i den debatt som har pågått. I så fall, herr talman, tycker jag att det är mycket bra. En debatt är alltid nyttig. Den kan rensa ut en hel del gamla fördomar. Det såg vi när socialdemokraterna under efterkrigstiden trodde att nu skulle det komma en socialistisk skördetid. När deras argument fördes fram och debatterades — motkritiken kom — försvann också det mesta av den skördetiden.

Det kan alltså hända att herr Strängs ord på första maj var slutorden — det blir ingen socialisering, det skall inte vara mera här.

Detta har en alldeles avgörande betydelse för vad vi diskuterar i dag. Det gäller ju inte en debatt för debattens skull, utan här är det fråga om den grundläggande synpunkten på hur den svenska ekonomin skall utformas. Skall vi ha en ny socialistisk skördetid, eller skall vi inte ha det?

Herr VIRGIN (m):

Herr talman! Den reviderade finansplanen i kompletteringspropositionen liknar i många stycken sin föregångare i statsverkspropositionen. När vi i februari diskuterade den i remissdebatten framhöll jag att den i sina väsentliga grunddrag gav uttryck för en ekonomisk uppfattning och för en uppläggning av den ekonomiska politiken som vi i moderata samlingspartiet kunde ställa oss bakom. Samma omdöme gäl-

ler den nu föreliggande planen. Den har som huvudtema de krav som alltid brukar utgöra huvudtemat i moderata samlingspartiets krav på den ekonomiska politikens utformning, och som innebär att om en framgångsrik sysselsättningspolitik och en fortsatt snabb standardhöjning skall kunna realiseras måste både konkurrenskraften i vårt näringsliv och den samhällsekonomiska stabiliteten bevaras. Den formuleringen är direkt hämtad ur propositionen. Vi instämmer oreserverat. I den mån vi har en annan mening rör det tolkningen av dessa krav och hur de i den ekonomiska politiken bäst skall kunna tillgodoses.

De ekonomiska framtidsutsikterna ter sig nu ljusa. Alla bedömare är överens om att det råder en internationell högkonjunktur och att också den svenska ekonomin visar tecken på en snabb uppgång. De försiktiga prognoserna från finansplanen i januari har reviderats. Såväl efterfrågan som produktion har stigit snabbare än vad man då trodde. Exportutvecklingen är gynnös. Handelsbalansen har förbättrats. Industriinvesteringarna börjar äntligen, efter en lång stagnation, visa en klart expansiv tendens.

Den internationella konjunkturen började vända för drygt ett år sedan. Den slog igenom och drog med sig den svenska med ungefär ett halvt års fördröjning. Vi fick, liksom vi har fått gång efter gång, ett nytt bevis på hur intimt beroende vi är av omvärlden. Det går inte att föra en självständig ekonomisk politik här i Sverige. Vi kan inte isolera oss från de länder som uppträder på våra marknader och vilka vi måste kunna konkurrera med. Vi kan inte bortse från de villkor som våra internationella handelspartners skapar. Pris- och kostnadsutvecklingen här i Sverige måste hela tiden ses i sitt internationella sammanhang.

Konkurrenskraften i vårt näringsliv är avgörande för välståndsökningen och sysselsättningen. Om vi inte beva-

kar det internationella ekonomiska händelseförloppet och i tid vidtar de åtgärder detta kan kräva, drabbas vi obönhörligen av svårigheter och problem som sätter vårt välbefinnande och vår sysselsättning i fara.

Det är naturligtvis ingen lätt uppgift att vara tillräckligt förutseende och att utveckla tillräcklig politisk kraft för att genomföra behövliga åtgärder i rätt tid. Regeringen har hittills inte heller lyckats särskilt väl i det avseendet. Ingreppen har ofta gjorts för sent och sedan bibehållits för länge. Man har gasat på i nedförbackarna och slagit till bromsarna först när motlutet redan har börjat. Resultatet har blivit en bristande balans som lett till prisstegringar och i viss grad till arbetslöshet.

Vi har ett typiskt exempel på denna otakt mellan den ekonomiska politiken och konjunktursvängningarna i den investeringsavgift på 25 procent som infördes 1967 för att bromsa upp sådan byggnadsverksamhet som visserligen kanske var nödvändig eller önskvärd men som kunde uppskjutas något. Detta skedde alltså i en situation där industriinvesteringarna gick nedåt och en stimulans hade varit mera naturlig.

I höstas togs avgiften bort, samtidigt som konjunkturen började vända på allvar. Det uppdämda anläggningsbehovet släppte loss på samma gång som industrins investeringar visade tecken på att börja öka. Och det är inte småsaker som det här rör sig om. År 1967 minskade den typ av investeringar som drabbades av avgiften med 12 procent, och den beräknas nu, när risken för överhettning inom den svenska ekonomin är påtaglig, komma att stiga med 19 procent.

Manövern med investeringsavgiften är en spegelbild av det rätta sättet att med budgetpolitikens hjälp jämna ut konjunktursvängningarna. Det är nästan så att man frågar sig om avsikten med denna avgift var att göra det besvärligt för en borgerlig regering som socialdemokraterna efter 1966 års val

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
på allvar räknade med skulle kunna komma att träda till efter ett par år. Det vore i så fall inte det enda exemplet på en socialdemokratisk partistrategi som sätter partiets intressen framför landets.

Nu bör man i rättvisans namn erkänna att den genom avgiften åstadkomna kraftiga konjunkturdämpningen just i en lågkonjunktur hade det goda med sig att det äntligen blev en uppbromsning i prisstegringarna, och det var alldeles nödvändigt att så skedde.

Betydelsen även för den vanlige löntagaren av att prishöjningarna hålls tillbaka belyses på ett bra sätt av ett uttalande i den reviderade finansplanen, där finansministern säger: »Hushållens disponibla realinkomster steg under fjolåret betydligt snabbare än under senare år trots att den nominella lönestegringen var förhållandevis begränsad. Denna för hushållen gynnsamma utveckling hänger samman med den låga takten i prisstegringarna.»

Detta alldeles riktiga uttalande är skäl att fundera över inför löntagarnas naturliga önskemål att i avtalsförhandlingarna nu vinna en reallöneförbättring. Prisstabiliteten har en avgörande betydelse för det önskemålets tillgodo-seende, och detta gäller med särskild styrka strävandena att förbättra låglönegruppernas ställning. Dessa grupper drabbas alltid och oundvikligen hårdast när priserna skjuter i höjden.

En prisstabilisering var alltså högeligen önskvärd, men den kunde ha uppnåtts utan så drastiska verkningar i fråga om arbetslöshet och annat, om regeringen i alla konjunkturlägen hade fört en mera återhållsam ekonomisk politik — en politik av den typ som vi i moderata samlingspartiet alltid har förordat. Nu skedde uppstramningen mera på en slump genom åtgärder som hade och som motiverades med helt andra syften. Den prisstabilisering som vanns var inte desto mindre av vital betydelse. Den vanns men den består verkligen inte av sig själv.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Påfrestningarna på priserna är just nu stora. Vi har fått en typisk högkonjunkturs starka efterfrågetryck. Industriinvesteringarna ökar och späds alltså på med det tidigare genom investeringsavgiften uppdämda men nu lös-släppta byggandet. Bostadsproduktionen är tänkt att öka ytterligare någon procent och de kommunala investeringarna med 10 procent. Samtidigt är avtalsfrågan öppen, och förhoppningarna är stora på många håll att den skall få en lösning som medger en betydande höjning av den privata konsumtionen.

Priserna har i själva verket redan börjat stiga. Som så ofta sker, går staten i spetsen. SJ har annonserat betydande taxeökningar. Men också byggnadsmaterialpriserna har höjts kraftigt på den senaste tiden. En ny allmän inflationsvåg ligger snubblande nära.

Situationen ställer stora krav på den ekonomiska politiken. Den kräver betydlig återhållsamhet i fråga om de offentliga utgifterna. Vi har från moderata samlingspartiet alltid framhållit vikten av att hålla dessa utgifter inom ramen för samhällets normala produktionsökning.

Vi har i år liksom tidigare år anvisat besparingar som skulle hålla utgiftsökningen på en rimligare nivå. Vi har också yrkat på en besparingsutredning, som skulle undersöka vilka besparingar som kunde tänkas ske för att få en bättre balans i ekonomin. Vi har krävt ökad stimulans åt det enskilda sparandet. Vi vill genom olika former av uppmuntran av sådant sparande få medborgarna att direkt deltaga i kapitalbildningen i samhället, inte bara för att hålla tillbaka den privata konsumtionen utan också och främst för att sprida det enskilda ägandet till så många som möjligt. Men det fordras säkerligen ytterligare åtgärder för att hålla inflationen stången, åtgärder av kanske ganska drastisk natur.

Det vapen som finansministern vif-

tar med och som han alltid viftar med i alla typer av situationer, nämligen en skattehöjning, är däremot inte lämpligt. Dels verkar en skattehöjning inte genast, och det är nu som åtgärderna måste sättas in. Dels har den genom missbruk totalt förlorat sin skärpa. Skatteinivån i vårt land är nu uppdriven så högt att ytterligare höjningar åstadkommer betydande skador alldeles oavsett i vilken situation som de vidtas.

Vad tiden nu ropar efter är en helt ny metod för beskattningen. Bristen på initiativkraft och handlingsvilja hos regeringen är påtaglig när det gäller den reformering av skattesystemet som för varje år framstår såsom allt nödvändigare. Vårt skattesystem är otidsenligt, kostnadsuppdrivande och arbetshämmande. Det är otjänligt som instrument för modern ekonomisk politik, och det har genom en mångårig pålappning blivit ologiskt och orättvist. Inte desto mindre saknas i kompletteringspropositionen varje uttalande om framtida reformer på detta fält.

Både finansministern och andra socialdemokratiska politiker har däremot offentligen tagit upp skattefrågan till diskussion nyligen i andra sammanhang, men inte heller då har något större intresse lagts i dagen för ett modernt och effektivitetshöjande skattesystem. De fördelningspolitiska aspekterna har fått dominera debatten och detta trots att verkligheten så klart har visat att den tänkta utjämningen hittills inte har uppnåtts och knappast heller kan uppnås genom beskattning. Långt viktigare är därför att söka utforma skattelagstiftningen så att den blir produktionsvänlig och stimulerar den ekonomiska tillväxten. Ett modernt samhälle borde inte frivilligt avstå från att ställa det viktiga kravet på skattepolitiken att den skall stimulera arbetsvilja och sparsamhet.

Moderata samlingspartiet yrkar därför på en total reformering av den direkta statsbeskattningen och föreslår

ett system av ungefär den typ som den norska regeringen nyligen har presenterat.

Jag sade nyss att skattehöjningsvapnet genom missbruk har blivit helt avtrubbat. Däremot skulle en skattesänkning få en oerhörd genomslagskraft, inte minst därför att en sådan i historisk tid inte har företagits och därför skulle få en psykologisk effekt långt större än beloppen i sig skulle kunna antyda. Moderata samlingspartiet vill också kräva en sänkning av statsskatten för nästa år genom att uttagningsprocenten minskas med fem enheter och fastställs till 95 i stället för 100. Sänkningen skall dock bli högst 1 000 kronor för enskild skattebetalare. Det finns många skäl för att nu besluta en sådan skattesänkning och kombinera den med de åtgärder som vi också reservationsvis yrkar på.

Herr talman! Den enda egentliga åtgärd som har vidtagits för att neutralisera det hotande övertrycket i svensk ekonomi är införandet av en hård kreditåtstramning, hårdare än någon gång under efterkrigstiden. I den mån en sådan kan leda till en minskning av konsumtionskrediterna fyller den ett gott syfte. Men den är svår, för att inte säga omöjlig, att förena med det av alla parter erkända behovet av ökade industriinvesteringar. Visserligen har stora delar av industrin ett gott likviditetssläge, som kan medge en utbyggnad alldeles oberoende av de penningpolitiska åtgärder som vidtages. Men satsar man på detta, så måste man räkna med att investeringarna blir snedvridna och alltså inte ger bästa effekt. En sund investeringsverksamhet måste generellt sett samtidigt kunna grunda sig både på krediter och självfinansiering.

Industrins investeringar har under de senaste tre till fyra åren legat på en i stort sett oförändrad nivå. Detta förhållande har fränstått som ett av de allvarligaste hindren för den ekonomiska tillväxten.

Nu säger finansministern i den revi-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. derade finansplanen: »Under de senaste årens konjunkturavmattning har den ekonomiska politiken inriktat användningen av våra resurser så att — vid ett förbättrat världsmarknadsläge — ökat utrymme snabbt skulle kunna beredas för export och för investeringar i utlandskonkurrerande näringar. Den situation då ett sådant utrymme behöver tas i anspråk har nu inträtt. Genom att anlita kapacitetsreserver och ställa om kortsiktigt bunda resurser bör en anpassning till den ändrade efterfrågesituationen kunna ske utan övertryck i ekonomin.»

Jag förstår inte riktigt vad det utlandet stöder sig på. Även om det har rätt en dämpad konjunktur så har produktionen årligen ökat, och det är ju ett faktum att investeringarna inom industrin har visat stagnation under flera år. Några kapacitetsreserver kan då inte rimligen ha byggts upp och reserverna torde därför i regel inte vara särskilt stora i dag. Finansministern säger för övrigt till yttermera visso bara några rader efter det nyss citerade, att det utrymme som uppstått genom en svag världskonjunktur har fyllts ut genom att den offentliga sektorn tillåtits expandera i ovanligt snabb takt och att en minskad andel av resurserna använts för uppbyggande av realkapital, främst inom näringslivet.

Detta tyder verkligen inte heller på några outnyttjade kapacitetsöverskott av betydelse. En investeringsökning på de 5—6 procent som finansplanen nu räknar med torde därför vara ett absolut minimum, som restriktioner i fråga om kredit och annat inte kan tillåtas få sänka.

Det är själva förutsättningen för en fortsatt gynnsam utveckling inom svenskt näringsliv och därmed inom samhället över huvud taget, att den planerade moderniseringen och utbyggnaden av den svenska produktionsapparaten kommer till stånd. Kreditåtstramningens oundvikliga dämpning av investeringsmöjligheterna inger oro.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Men det finns andra och ännu betydelsefullare orsaker till framtidsoro inom svenskt näringsliv och samhälle. Den oron gäller i dag inte bara de problem som företagsamheten alltid står inför i fråga om utvecklingen marknader, konkurrensförhållanden och lönsamhet. Det har tillkommit en ny osäkerhetsfaktor, nämligen hur framtiden kan komma att se ut rent politiskt.

Vad kan man vänta sig under åren framöver? Kommer i spåren av den systematiska vänsterindoktrineringen i dagens politik motsättningarna att skärpas i samhället? Kommer en ny klasskamp att ersätta den Saltsjöbadsanda av samarbete som har varit en av grundvalarna för den snabba svenska välståndsutvecklingen? Skall det bli socialisering?

Det är naturligt att dessa frågor ställs inte bara av dem som är direkt ansvariga för företagandet utan av alla andra som är beroende av den ekonomiska utvecklingen och sysselsättningsmöjligheterna i framtiden.

Vi har på senare tid fått höra allt högljuddare krav på socialisering av stora delar av vårt näringsliv. Det har visst inte bara varit från utomparlamentariska extremister och från vänsterpartiet kommunisterna. Nej, kravet har med lika stor kraft framförts från olika grupper inom det socialdemokratiska regeringspartiet, socialdemokratiska ungdomsförbundet, socialdemokratiska studentförbundet, socialdemokratiska kvinnoföreningar och andra.

Det har krävts ett förstatligande av läkemedelsindustrin, samhällets övertagande av oljehandeln, socialisering av stora delar av övrig privat företagsamhet, överförandet av mark och bostäder i det allmännas ägo, konfiskering av kyrkans egendom m. m. Det senaste och mycket energiskt framförda kravet gäller socialisering av bankväsendet.

Tidigare har man med skäl kunnat betrakta socialiseringstanken i svensk socialdemokrati som en historisk kvar-

leva från partiets tidigare, mer marxistiskt doktrinära period. Det var en pro-grampunkt som av pietetsskäl fått stå kvar, men som ingen längre riktigt tog på allvar.

Nu börjar socialiseringskraven på nytt kasta en skrämmande skugga framför sig. Finansministern har själv hänvisat till dessa krav som en bidragande orsak till den oro på valutamarknaden, som tvingat fram åtgärder i förebyggande syfte. Förslaget om banksocialisering har enligt finansministerns egen bedömning direkt medfört en viss avtappning i vår valutareserv. Nu är det naturligtvis inte illa genomtänkta uppslag från oansvarigt håll, som åstadkommer sådana skadliga effekter. Det är de ansvariga instansernas undfallenhet inför sådana förslag som väcker uppmärksamhet och undran både inom och utom landet. Det finns faktiskt anledning i dag att allvarligt fråga regeringen: Överväger regeringen en socialisering av bankväsendet? Umgås regeringen med tankar på andra socialiseringsexperiment?

Jag tror för min del inte att statsministern är särskilt ivrig att genomföra det socialdemokratiska partiprogrammets krav på socialisering. Jag är säker på att finansministern personligen är en garanti mot obetänksamma experiment på detta område. Jag anser det till och med sannolikt att excellensen Torsten Nilsson är föga tilltalad av en äventyrlig näringspolitik.

Men vad skall man tro när herr Torsten Nilsson, i egenskap av ordförande i Stockholms arbetarekommun, bär fram motioner till den socialdemokratiska partikongressen i höst om socialisering av bankväsendet, om samhällets övertagande av privata hyreshus, om konfiskering av kyrkans egendom m. m.? Och vad vet man om framtiden och om alla de nya socialdemokrater som nu håller på att armbåga sig fram till partiets ledning?

Det är angeläget att få ett besked om hur statsministern — och regeringen

över huvud taget — ser på socialiseringsfrågan. Det är också angeläget att få besked om hur denna fråga bedöms av de nya som skall träda till.

Herr talman! Vi tycker att svenska folket har rätt att få veta var socialdemokratin står och kommer att stå i detta avseende. Vi har rätt att få veta om det är meningen att göra principiella förändringar i den hittills förda näringspolitiken och om välförhållandets utvecklingen skall få äventyras genom socialiseringsexperiment. Kan vi få ett sådant besked?

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Jag tror att det kan vara nyttigt att i dag något se tillbaka på och tänka igenom vilken debatt vi förde beträffande den ekonomiska politiken för ungefär ett år sedan. Vad sade man då från oppositionens sida? Jo, man anklagade regeringen för att vara likgiltig i sysselsättningsfrågan och för att den passivt grundade sin politik på en felaktig och överoptimistisk konjunkturprognos. Oppositionen rekommenderade i olika former och med olika grad av bestämdhet en generell påspädning av den ekonomiska politiken.

Mot detta hävdade vi under hela fjolåret att en politik, som verkligen syftar till full sysselsättning — och full sysselsättning på sikt — endast kan föras om vi hela tiden bevarar balansen i vår ekonomi. Det betyder att de sysselsättningsfrämjande åtgärderna måste vara sådana att de snabbt kan dras tillbaka när konjunkturuppgången kommer. Om vi inte fört en sådan snabbt anpassningsbar och därmed selektiv politik, skulle vi ha bäddat för att komma in i en period av allvarlig överhettning, inflation och störningar i ekonomin, som på lång sikt skulle ha undergrävt vår handlingsfrihet och just den fulla sysselsättningens bestånd.

Oppositionens företrädare sade också i fjol att nedgången i industriinvesteringarna var ett bevis för regeringens

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. felaktiga politik och att vi verkligen hade undergrävt det svenska näringslivets tro på sin framtida konkurrenskraft. Man föreslog att omedelbara åtgärder skulle sättas för att höja företagets självfinansieringsförmåga.

Det var en annons som spelade en viss roll i debatten för ett år sedan. Ni kommer nog alla ihåg den; den förekom också här i riksdagsdebatten. Finansministern meddelade förtröstansfullt svenska folket att vi kunde räkna med en produktionsstegring på omkring 4 procent, en exportökning på 6,5 procent och en prisstegring på 2,2 procent samt att sysselsättningsläget stadigt förbättrades. Finansministern fick rätt, även han gjorde vissa felbedömningar. Utvecklingen innebar nämligen att de förväntningar som han hade uttryckt infriades med god marginal. Vad som hände var att varuexporten ökade med 8 procent och inte 6,5 — man hade sagt att redan det var en överoptimistisk prognos. Prisstegringen blev i verkligheten knappt 2 procent i stället för 2,2. Jag tror att man i dag kan vara rätt säker på att det kommer att visa sig, när den definitiva statistiken föreligger, att den totala produktionsökningen under fjolåret har uppgått just till de förutsedda 4 procenten.

Den konjunkturuppgång som vi diskuterade för ett år sedan och hade delade uppfattningar om har sedan dess ökat i styrka. Det gäller både internationellt och i vårt eget land. Den fortsatt också under det första halvåret i år. Detta betyder att vi är inne i en så pass expansiv period i vår ekonomi att vi kan avläsa ökningstal som är lika höga som de vilka uppnåddes under de utpräglade högkonjunkturer 1964 och 1965. Industriproduktionen under det första kvartalet i år är inte mindre än 8 procent högre än i fjol.

Trots denna mycket kraftiga expansion har vi hittills bevarat både den inre och den yttre stabiliteten. Det är resultatet av en politik som målmed-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

vetet har varit inriktad på att bevara en allmän restriktivitet och som har låtit stimulansen — det var den stora diskussionsfrågan under fjolåret — ta formen av selektiva insatser i en skala av större omfattning än någonsin tidigare.

Denna politik har lett till att den svenska ekonomins internationella konkurrenskraft förstärkts påtagligt under de senaste åren. Det målet för politiken är vi självfallet alla överens om helt enkelt på grund av den — som också sagts här av tidigare talare — helt avgörande betydelse som näringslivets konkurrenskraft måste ha i ett litet och därmed utlandsberoende land som vårt eget.

Däremot är vi inte alltid överens om vilka medel vi skall använda för att nå detta mål. Särskilt diskuterades ju kravet på en ökad självfinansieringsförmåga i näringslivet. Det kravet kommer igen i dag från både herr Virgin och herr Dahlén, fast av naturliga skäl i rätt vaga och försiktiga ordalag. Jag skall inte ta upp den frågan till en allmän debatt. Men jag vill gärna understryka att vi ständigt har lämnats i ovisshet om hur man i verkligheten tänker sig att denna ökade självfinansieringsförmåga skall åstadkommas med ekonomisk-politiska medel.

Det finns egentligen bara två sätt att åstadkomma den på grundval av beslut som vi kan fatta här i huset. Man kan göra det genom en omläggning av skattepolitiken och avgiftspolitikerna eller genom att medvetet framkalla en inflationistisk vinstkonjunktur. Det förra medlet, alltså en medveten omläggning av skattepolitiken i syfte att öka företagets vinstmarginaler, betraktar vi — jag kommer tillbaka till detta senare — som ur fördelningssynpunkt icke acceptabelt under förutsättning att det tillämpas i större omfattning. Det andra medlet, en inflationistisk vinstkonjunktur, tror jag vi alla är överens om att avvisa som fullkomligt förödande för vår ekonomiska balans.

Men det intressanta är att dessa krav, som var huvudpunkten i oppositionens näringspolitik under fjolåret, framställdes under en period då företagets bruttosparande i verkligheten redan var starkt uppåtgående. Detta kan vi avläsa nu, det fanns tecken som tydde på det redan i fjol. Beviset för uppgången finner vi i de bokslut som nu kommer fram. Jag påminner mig knappast något bokslut hittills i vår som inte visat en betydande uppgång i det här avseendet för år 1968. Den enkät som redovisats i kompletteringspropositionen och som utförts av riksrevisionsverket om företagets förväntade taxerade vinster för 1968 visar en 20-procentig uppgång.

Icke minst mot den bakgrunden framstår oppositionens krav i fjol som ur alla synpunkter oriktiga — felaktigt medel insatt vid felaktig tidpunkt.

Ser man på den yttre balansen — det är självklart att vi alltid måste diskutera svensk ekonomi utifrån den yttre balansen — finner man att vi nu kan se fram mot ett mindre underskott i handelsbalansen än vi haft på flera år. Vi har anledning att vara glada över den utvecklingen, men vi måste samtidigt också vara medvetna om att den förbättring av handelsbalansen som vi hittills uppnått under senare år och som fortsätter i år måste fortsätta även framöver. Vi behöver nämligen kompensation i vår handelsbalans för de starkt stigande underskott som vi vet kommer att belasta vår tjänstebalans och vår kapitalbalans gentemot utlandet. Det är bl. a. fråga om tjänster i allmänhet och turisttjänster i synnerhet, och det är nödvändigheten att med ökade exportöverskott tjäna in de valutor vi behöver för att finansiera vår växande u-hjälp. För att få detta överskott — och ett stigande överskott — måste vi i växande utsträckning lita till utvecklingen av vår färdigvaruexport. Det betyder att den pågående strukturomvandlingen med en minskad andel för vår traditionella råvaruexport av

skogsprodukter och malm, som pågått under 1950-talet och under 1960-talet, måste fortsätta under 1970-talet. Utvecklingen i år visar att vi genom den förda politiken är ett gott stycke på väg mot att klara dessa problem. Nu säger man från borgerligt håll att detta naturligtvis beror på den internationella konjunkturuppgången. Det är kanske inte helt förvånande att när det går bra säger den borgerliga oppositionen att det kan vi tacka den internationella utvecklingen för, på samma sätt som man anklagar oss för att försvara oss när den svenska ekonomin har svårigheter med att dessa svårigheter enbart beror på den internationella utvecklingen.

Det är självklart att den internationella utvecklingen på ett rätt avgörande sätt bestämmer betingelserna för vår egen utveckling. Den är grundförutsättningen för den snabbare expansion som vi upplever i år i vår ekonomi. Utan den internationella konjunkturuppgången hade ingen ekonomisk politik kunnat varaktigt åstadkomma den expansion som vi nu har. Men det betyder självfallet inte — i så fall skulle dessa debatter vara meningslösa — att vår egen interna ekonomiska politik inte är av grundläggande betydelse för hur den internationella utvecklingen påverkar vår ekonomi. Det gäller här att utnyttja den stimulans som kommer från marknaderna utomlands. Detta förutsätter att vi här i landet har haft en ekonomisk temperatur och en beredskap i vår produktionsapparat som gjort att vi kunnat utnyttja de möjligheter den internationella konjunkturen erbjuder. Jag är helt övertygad om att hade vi följt de rekommendationer som den borgerliga oppositionen gav beträffande den ekonomiska politiken under åren 1967 och 1968, skulle vi inte i dag ha fått den gynnsamma handelsutveckling vi nu har och inte heller den lugna prisutveckling vi kan bevittna.

Vår export utvecklas för närvarande

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

på ett utomordentligt gynnsamt sätt. Exportvärdet var under årets fyra första månader inte mindre än 12 procent högre än under motsvarande period i fjol. Denna mycket kraftiga exportökning har framför allt uppstått genom en mycket kraftig ökning av färdigvaruexporten, eftersom skogsprodukter och malm i genomsnitt stigit med bara 7—8 procent, vilket i och för sig inte är »bara», men jag ser detta i förhållande till den totala ökningen. Just det förhållandet att den svenska färdigvaruexporten visar en sådan expansionskraft utgör ett avgörande bevis för att vi bevarat och förstärkt vår internationella konkurrenskraft.

Det är framför allt den förbättrade exportutvecklingen som är förklaringen till att industrins investeringsaktivitet nu skjuter fart. Redan i finansplanen förutsågs en inte obetydlig ökning av industriinvesteringarna i år. Den prognosen var då delvis ett resultat av en bedömning och en analys av utvecklingen snarare än en registrering av en redan pågående utveckling. Men det visade sig att denna bedömning var riktig, och den bedömning som vi nu gör — och som såvitt jag kan förstå av vad som sagts tidigare här i dag inte bestrids — är att vi kan vänta en investeringsökning i den svenska industrin på omkring 6 procent, vilken framför allt kommer att koncentreras till maskininvesteringarna.

Det betyder att den föreställning som oppositionen ville inge av en successivt sjunkande investeringsvilja i det svenska näringslivet, betingad av för låg självfinansieringsförmåga och allmän misstro mot regeringens politik var felaktig och icke beroende av de faktorer oppositionen gjorde gällande. Den rådande situationen var i stället som vid upprepade tillfällen hävdats från regeringens sida ett uttryck för en i och för sig naturlig reaktion från industrins sida på det allmänna efterfrågeläge som förelåg. När nu framför allt exportefterfrågan stiger snabbt

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

kommer också industriinvesteringarnas expansion i gång och den kommer också att prägla läget nästa år.

Prisutvecklingen har hittills i år varit lugn. Den prognos med en prisstegring på inte fullt tre procent som redovisas i nationalbudgeten i kompletteringspropositionen bör också komma att hålla.

Jag behöver inte citera flera siffror för att visa hur arbetsmarknadsläget successivt har förbättrats med ett mycket viktigt undantag. Jag tänker på den regionala obalans som råder. Om vi undantar skogslänen, ligger arbetslösheten nu 15 procent lägre än under fjolåret, och antalet lediga platser är högre än någon gång tidigare under hela den tid som redovisas i denna statistik, alltså hela 1960-talet. Den ökningen av antalet obesatta platser, som så att säga uttrycker konjunkturuppgångens styrka, gäller också för skogslänen, vilket kanske kan finnas skäl att påpeka.

Vi finner samma rätt dramatiska förändring i arbetsmarknadsläget om vi jämför uppgifterna beträffande varsel om personalinskränkningar, som under de fyra första månaderna i år ligger på en nivå som är mindre än tredjedelen av fjolårets — det rör sig om 3 500 i år mot 11 000 i fjol.

Det skall inte döljas att denna utbildning betyder — herr Virgin var inne på det, och jag vill gärna understryka vad han sade — att vi nu befinner oss i den fas av konjunkturuppgången där den ekonomiska politikens huvuduppgift måste vara att upprätthålla en fortsatt och skärpt bevakning av riskerna för en överkonjunktur. Vi driver därför för närvarande en hård kreditpolitik. Också budgetpolitiken, som det framgår av kompletteringspropositionen, är utsatt för en åtstramning. Om vi ser på det totala ianspråktagande av varor och tjänster som budgeten representerar innebär den jämfört med fjolåret en åtstramning. Det är också en åtstramning om vi ser på budget-

saldots förändring. Budgetunderskottet sjunker från 3 miljarder kronor detta budgetår till 1,5 miljard nästa budgetår, enligt den redovisningsteknik som presenteras i kompletteringspropositionen. Jag säger enligt den redovisningsteknik som användes, ty jag vill inte dölja — det framhålles också mycket klart i kompletteringspropositionen — att dessa 1,5 miljard kronor innebär en underskattning av budgetunderskottets storlek, eftersom beräkningen är ofullständig på utgiftsidan. Den är ofullständig när det gäller kostnaden för den löneuppgörelse, som vi hoppas inte skall dröja alltför länge, och därför att man av naturliga skäl i beräkningen inte har tagit med de tilläggsstater som erfarenhetsmässigt kommer.

Det sker således en allmän åtstramning via budgeten och penningpolitiken. Men åtstramningen måste också ske med selektiva medel. En serie sådana selektiva åtgärder har också som bekant insatts denna vår. Både för politiken under avmattningsperioder och under den nu utpräglade högkonjunktoren spelar de selektiva insatserna via arbetsmarknadspolitik en mycket stor roll. Den stora fördelen med arbetsmarknadspolitik är just att den gör det möjligt att åstadkomma de snabba förändringar som är nödvändiga för att vi utan risker för inflation skall kunna hålla en hög systerställning.

Därför skärps nu politiken framför allt inom byggarbetsmarknaden i de utsatta delarna av landet. Det är ett uttryck för de erfarenheter som vi gjorde åren 1964 och 1965 och som visade de risker som finns att en överkonjunktur på byggnadssidan skall spridas till pris- och kostnadsutvecklingen över huvud taget.

När herr Virgin polemiserade mot den 25-procentiga investeringsavgiften, så uppfattade jag det som att han själv egentligen hade en rätt klugen inställning till den. Investeringsavgiften hade

bevisligen en välgörande effekt på pris- och kostnadsutvecklingen — det var också därför den infördes. Eftersom det var en tidsbegränsad avgift, har den samtidigt haft effekten att medföra ett uppskov med vissa investeringar, som kanske sedan kommer vid den inte alltid lämpligaste tidpunkten.

Ser vi på den faktiska utvecklingen så är, trots den expansion av tidigare avgiftsbelagda investeringar som nu äger rum, den totala byggaktiviteten icke på den nivån att vi, om vi upprätthåller den nuvarande nivån, behöver räkna med ett upprepande av den överhettning som ägde rum åren 1964 och 1965. Det betyder, herr Virgin, att investeringsavgiften i sin totala effekt och i sitt samband med andra byggreglerande åtgärder inte har fått den negativa effekt som herr Virgin befarade.

Jag har uppehållit mig så här pass utförligt vid det aktuella konjunkturläget inte för att i första hand gräla med oppositionen om det förflutna utan framför allt för att understryka vikten och nödvändigheten av att vi inte låter oss förleda till några äventyrligheter i den ekonomiska politiken. Det är viktigare nu än det har varit tidigare att bevara balansen i ekonomin och verkligen ha den politiska kraften att föra en härtill anpassad restriktiv politik. Det är viktigare därför att kraven på att vår ekonomi bevarar sin balans gentemot utlandet under senare år har vuxit mycket kraftigt. Det understryks inte minst av den oro som råder på de internationella valutamarknaderna och som ju visar att balansrubbingar i ett lands ekonomi kan utlösa mycket drastiska effekter, vilka kan skapa rätt farliga processer.

Jag skall inte gå in på valutafrågorna mera allmänt. Herr Dahlén tog upp dem. På flertalet punkter i herr Dahléns anförande har jag rätt avvikande uppfattning från herr Dahléns. Därför är det desto angenämare att på en punkt få ge herr Dahlén fullkomligt rätt, näm-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

ligen att den grundläggande orsaken till de upprepade valutakriser som vi har haft — jag tänker framför allt på krisen i november och den vi hade senast i maj — icke ligger i valutasystemet som sådant utan i den grundläggande bristen på balans i ett par viktiga länders utrikesbetalningar. Därför är det också en illusion att tro att man med någon reform av själva valutasystemet skulle kunna nå fram till någon garanti emot valutakriser. Det finns bara en enda förutsättning för att på sikt få lugnare förhållanden på valutamarknaden, och det är att en bättre balans uppnås emellan de för valutamarknaden helt avgörande stora länderna. Det är naturligtvis detta som det ekonomiska samarbetet i världen syftar till att uppnå. Samtidigt konstaterar vi — inte minst mot bakgrund av vad som har hänt både i november och maj upprepade gånger tidigare — hur långt det fortfarande är kvar till ett tillstånd, där ländernas ekonomiska politik bestäms också av den verkan som den ekonomiska politiken har på den internationella utvecklingen.

Vad man på kort sikt kan göra och vad som också sker i en sådan här situation är att de egna länderna skyddar sina valutareserver genom en hård penningpolitik och genom höjda räntenivåer. Vad vi har upplevt är en eskalering av räntenivåerna. De befinner sig nu på en extremt hög nivå med ett diskonto i Danmark på nio procent, i England på åtta, i Kanada på sju, i Sverige på sex och — vilket ur historisk synpunkt är det mest uppseendeväckande — i Förenta staterna på sex procent. Dessa frågor har, såsom herr Dahlén nämnde, diskuterats i Europarådet, i OECD, och de diskuteras självfallet i det successiva valutasamarbete som äger rum.

Herr Dahlén säger nu att den svenska regeringen bör göra något mer än att delta i detta samarbete på det sätt som vi hittills gjort, det vill säga att i kraft av den auktoritet och den för-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

måga vi kan besitta driva kravet på ökad samordning av de olika ländernas politik. Sverige borde, säger herr Dahlné, ta initiativ till särskilda konferenser — jag har uppfattat herr Dahlné så. Herr Bengtson har också talat om detta.

Nu är det dess värre inte sådana spektakulära valutakonferenser som löser problemen. Vi såg ett mycket dåligt exempel på hur en spektakulär valutakonferens snarare kan försämra läget än förbättra det. Jag tänker på den beryktade konferensen i Bonn i november.

Det har vid ett tillfälle förekommit att man samlat finansministrarna i de ledande länderna — det var verkligen i bokstavig mening de ledande länderna, nämligen Förenta staterna, Tyskland, England, Frankrike och Italien. Däremot var Sverige inte inbjudet, inte heller några andra småstater. Ministrarna samlades på inbjudan av den dåvarande engelska finansministern Callaghan just för att söka nå en överenskommelse av den typ som herr Dahlné efterlyste och som även jag har diskuterat i Europarådet. De misslyckades fullständigt, som bekant. Jag tror inte vi bör inbilla oss själva när vi står och diskuterar i detta hus, att ett svenskt initiativ i denna fråga skulle ha någon utsikt till framgång eller över huvud taget behandlas seriöst. Initiativet — viljan att genomföra sådana förändringar i politiken — som gör sådana här överenskommelser möjliga, kan bara komma från de ledande länderna.

Om man ser på utvecklingen i Tyskland kan man säga, att om inte den socialdemokratiska koalitionspartnern under trycket av den kommande valrörelsen i Tyskland kan förmå sin koalitionsbroder till en annan politik, så torde det milt sagt innebära en överskattning av den svenska regeringens förmåga, om man tror att vi skulle kunna utöva sådant inflytande som de stora länderna — inklusive ett regeringsparti

i Västtyskland — alltså inte har visat sig förmögna till.

Det betyder dess värre, att vi nog måste räkna med att en viss valutaoro kommer att fortsätta att prägla marknaderna i varje fall under tiden fram till det tyska valet.

Det mycket stora valutautflöde som ägde rum till Tyskland under den kritiska veckan i maj, uppgick enligt uppgift till omkring 11 miljarder D-mark. När det blev klart att regeringen i Bonn inte skulle revalvera, strömmade en del tillbaka, men ingalunda allt, det var bara ungefär en fjärdedel av det tidigare utflödet som gick tillbaka. Detta drabbade ett flertal länder, framför allt naturligtvis Storbritannien och Frankrike. Det drabbade också småländer som Danmark och Belgien, och det drabbade som bekant också den svenska valutareserven med omkring 450 miljoner kronor. Något återinflöde att tala om av dessa — för att vara exakt — 445 miljoner har icke inträffat.

Jag tror att man väsentligen skall bedöma detta utflöde som uttryck för ändrade betalningsterminer, framför allt i D-mark. Vi kommer väl inte att få tillbaka detta till vår valutareserv förrän vid en tidpunkt då säkerheten om valutakurserna har återställts och man återgått till mera naturliga betalningsförhållanden. Visserligen är det en belastning för oss att ha förlorat en del av vår valutareserv, men det är icke uttryck för något misstroende mot den svenska kronan, och det är icke heller uttryck för misstroende mot vare sig vår kortsiktiga eller vår långsiktiga konkurrensförmåga, vilket framgår av de uppgifter jag lämnat om den svenska utrikeshandelns utveckling och som är väl kända. Det är därför inte fråga om en bestående förlust, utan snarare om ett slags förskottsbetalningar som äger rum. Jag tycker inte att vi bör vara förvånade över om en importör betalar så snabbt han kan, när han importerar från Tyskland och skall göra upp affären i D-mark, eftersom han kan göra

en förlust, om han väntar, samtidigt som det kostar honom rätt litet att skydda sig mot denna risk. Problemet med den pågående valutaspekulationen är, att riskerna är så ojämnt fördelade. Man kan göra en vinst, medan den förlust man gör genom spekulatören är en begränsad ränteförlust. Det är klart att vi med en sådan brist på balans när det gäller fördelningen av riskerna får uppleva sådana här ganska snabba omkastningar. Finansministern kommer att diskutera denna fråga senare med herr Jacobsson i dag, och jag skall därför inte vidare gå in på den. Låt mig bara erinra om att i ett mycket välutvecklat system av samarbete mellan centralbankerna som gör att huvuddelen av verkningarna på ländernas valutasreserver i betydande grad kan neutraliseras. Detta system har ju i verkligheten fungerat. Om vi gör en totalbedömning av vårt valutasystems utveckling, finner vi att systemet fungerat väl under efterkrigstiden.

Den allmänna slutsats som vi kan dra av våra erfarenheter och som i hög grad gäller för framtiden är att möjligheterna att driva en ekonomisk expansionspolitik genom att använda generella stimulansåtgärder är i dag begränsade och i framtiden också kommer att vara begränsade. Detta betyder att vi — och det är ett uttryck för en successiv utveckling som vi är inne i och som vi kommer att fortsätta — måste i växande grad använda ekonomisk-politiska medel som är alltmer selektiva och alltmer skraddarsydda. Detta kommer att ställa ökade krav på ett ordentligt beslutsunderlag, och det ställer också krav på samhällets resurser för att föra en sådan politik.

Det stora steget mot en politik av den inriktningen — kanske det betydelsefullaste steg som hittills har tagits — är naturligtvis uppbyggnaden av vår arbetsmarknadspolitik, och den ställer, vilket också är typiskt för den politik jag här talar om, mycket betydande krav på samhällets resurser. Vi kan i vår bud-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. get se hur anslagen för ändamålet har vuxit från 500 miljoner kronor vid 1960-talets början till omkring 2 miljarder kronor nu. Det är en politik som nu är fullt accepterad, och det är inte konstigt att så är fallet, eftersom den har visat sin effektivitet. Däremot var den i hög grad kontroversiell när den infördes och var på en mycket lägre nivå än den är i dag. Den var då uttryck för vad man bedömde som en mycket farlig maktkoncentration. Vi har här återigen ett exempel på hur en förnyelse av politiken som bedrivs av socialdemokratien, när den introduceras upplevs som en farlig maktkoncentration och möter motstånd. Men när politiken visat sin effektivitet beträffande sysselsättningen och sin effektivitet för allt fler grupper av människor, går det inte längre att föra en ideologisk kamp mot politiken och att försöka bekämpa den med den typ av argumentering som herr Dahlén i så hög grad använde i sitt anförande genom att tala om maktkoncentration. Man skrämmer helt enkelt inte människorna med samhällets makt, när de upptäcker att det är samhällets makt som är förutsättningen för deras egen frihet.

Men det är inte bara kraven utifrån, de ändrade förutsättningarna i den internationella ekonomin, som ökar kraven på vår egen ekonomiska politik. Medborgarnas krav på politiken har också ökat i mycket hög grad. Vi menar någonting annat med full sysselsättning i dag än vad man allmänt menade för tio à femton år sedan. Kravet på full sysselsättning har vidgats till att gälla sådana grupper som tidigare i stor utsträckning stod utanför arbetsmarknaden.

Detsamma gäller kravet på hög tillväxttakt. Det kravet ställs mycket högre i dag än på 1950-talet. Vad vi på 1950-talet kallade en normal expansion betraktar vi på 1960-talet som en avmattning.

Vi möter också — och det är den tredje och väsentligaste skärpningen av

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

kraven på den ekonomiska politiken — ständigt växande krav på en ökad jämlikhet i ekonomiskt avseende.

Skall samhället svara mot de krav som ställs på oss utifrån och de krav som medborgarna i detta land ställer på politiken, måste samhället ha instrumenten och resurserna att föra den politik som är nödvändig. Och då är det inte likgiltigt vilka medel vi väljer för att stimulera den industriella utvecklingen. Det är inte likgiltigt, framför allt av den anledningen att olika medel ju har mycket olika effekter, inte bara på utvecklingen som sådan utan också ur jämlikhetssynpunkt. Det betyder att de krav som vi står inför i den ekonomiska politiken inte ställer oss inför några lätta uppgifter. Det blir bland annat fråga om en effektivare planering, och det kommer att krävas användande av en rad olika näringspolitiska medel av det slag som vi nu successivt tillskapar och om vilka — precis som i fråga om arbetsmarknadspolitiken — det naturligtvis i varje fall till en början kommer att råda strid. Det går ju inte att hävda att samhället måste motsvara mycket högt ställda krav och sedan, som herr Dahln gjorde, av ideologiska skäl skygga för konsekvenserna när det gäller att bygga upp detta starkare samhälle.

Många av de stora näringspolitiska problem som vi står inför är väsentliga jämlikhetsfrågor. Inrikesministern sade nyligen — jag tycker att det är en riktig formulering — att regionpolitiken är en av de stora jämlikhetsfrågorna. Ett annat viktigt problem är att skapa industriorter med ett differentierat näringsliv, som blir motståndskraftigt mot konjunkturförändringar, som ger möjlighet till ökade strukturförändringar och som ger större valfrihet för den enskilde individen. Det betyder att vi måste kräva en effektivare anpassning av företags- och branschstrukturen, och detta är också en av de centrala uppgifterna när det gäller att komma till rätta med låglöneproblematiken. Därför

måste vi satsa på en fortsatt snabb teknisk och ekonomisk utveckling, men vi måste samtidigt undvika att den satsningen leder till ökad koncentration av förmögenheter och inflytande för vissa privata grupper. Det är den uppgiften vi har ställt oss, och det betyder att samhällets inflytande över de stora ekonomiska besluten måste ökas, om vi verkligen skall få en garanti för att resurserna i vårt samhälle används på det sätt som vi ur folkhushållets synpunkt bedömer vara riktigt.

Vad det gäller är helt enkelt att förlägga en större del av makten i vår ekonomi till i sista hand detta hus. Det är naturligtvis en process som tar tid, och den kommer att ske i former som innebär en gradvis fortgående förändring. Jag kan försäkra herr Virgin och herr Dahln att det inte är fråga om — för att använda era formuleringar — några äventyrligheter. Vår politik kommer inte att präglas av någon lössläpplighet eller någon skördetidsinställning. Nej, vad vi står inför är en långsiktig, målmedveten och gradvis skeende förändring av vårt samhälle. Det har varit så tidigare. Från den synpunkten är politiken inte alls ny. Inriktningen och fastheten i inriktningen är avgörande för politiken.

Låt mig få peka på en avgörande förändring, som har skett i det svenska samhället och som är central ur ekonomisk-demokratisk synvinkel, nämligen det betydande överflyttande av sparande som har ägt rum från företagssektorn till den offentliga sektorn. Med den offentliga sektorn menar jag då naturligtvis också AP-fonderna. Det betyder att företagets vinstsparande, som herr Dahln och herr Virgin talade om, har sjunkit i sin andel av det totala sparatet från 40 till 36 procent under de senaste tio åren. Då kan man naturligtvis säga att en forskjutning från 40 till 36 procent inte är mycket. Det har givetvis varit en gradvis skedd förändring, ty vår utveckling känner inga språng. Denna utveckling har ställt Sverige i en

fullständigt unik situation vid jämförelse med andra industriländer — för att citera en känd ekonom. Denna ekonom — det var professor Erik Lundberg — konstaterade också att denna överföring av sparande har kunnat äga rum utan att ha haft — vilket han tycker är egendomligt — någon deprimerande effekt på företagens investeringslust. Detta är ett exempel på en metod med vilken vi förverkligar en jämnare maktfördelning i det svenska samhället. En jämnare fördelning av makt, förmögenheter och inkomster är en fundamental uppgift för den svenska socialdemokratin.

I debatten har herr Dahlné, som tog upp denna fråga, påstått att det är en farlig statlig maktkoncentration. Det är egendomligt att vi här åter upplever att allt tal från ett borgerligt parti om maktkoncentration gäller den statliga maktkoncentrationen men aldrig den privata. Herr Dahlné såg framför sig en socialiseringsoffensiv och ställde en rad frågor om de statliga företagen och regeringens socialiseringsplaner. Jag skall något kommentera dessa frågor.

Även herr Bengtson talade om ett statligt företag, nämligen domänverket. Det gör herr Bengtson ofta. Han hyser en olycklig kärlek till domänverket. Jag tror inte att det var av omtanke om de svenska skattebetalarna som han ville att domänverket skulle avyttra sina skogar till det privata näringslivet. Herr Bengtson påstår att domänverket ger så ringa avkastning, nämligen 6 miljoner kronor. Det vore bättre om enskilda tog hand om skogarna. Jag tycker att herr Bengtson något borde analysera vad som är orsaken till denna låga avkastning. Herr Bengtson sätter den inte alls i samband — i alla fall gör han inte det i debatten — med att det möjligen kan ha något med skogens kvalitet att göra. Att det är en mycket låg bonitet i statens skogar beror inte på att staten äger dem, utan det beror på att skogarna ligger där de ligger.

Jag tycker att herr Bengtson borde

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
tänka igenom litet grand vilken effekt det skulle få, om domänverket skulle driva ett hårdare affärsmässigt skogsbruk för att öka skattebetalarnas inkomster som ägare av domänverket, inte minst för alla de många småågar i Norrbotten som är beroende av leveranser från domänverket. Herr Bengtson har den föreställningen att domänverket skulle vara ineffektivt, och det vill han bevisa på ett bekvämt sätt genom att nämna en avkastningssiffra. Jag tycker att herr Bengtson i stället skulle undersöka produktiviteten i domänverkets skogsbruk. Han borde ta reda på om dagsverksåtgången är högre eller lägre än inom det enskilda skogsbruket. Herr Bengtson bör själv lämna oss uppgifter på den punkten.

Herr Dahlné var dock ännu mer intresserad av statliga företag än herr Bengtson. Herr Dahlné ställde en rad frågor. Bland annat utgick han från de förslag som företagsdelegationen har lagt fram rörande den omorganisation av de statliga företagens förvaltning som är under förberedande. Det är kanske bäst att vänta med den diskussionen till dess regeringens proposition i frågan har lagts fram, och det kommer inte att dröja många veckor.

Herr Dahlné läste upp uttalanden ur riksbanksfullmäktiges remissutlåtande. Jag kan försäkra herr Dahlné, om han som ledamot av bankofullmäktige är orolig för att vi här kommer att skapa ett byråkratiskt företag som kommer att förstöra de statliga företagens expansionsmöjligheter, att han kommer att bli lugnad — om det nu är detta han verkligen är oroad för. Det har verkligen inte varit vår avsikt att skapa — och vi kommer inte heller att göra det — vad herr Dahlné kallar ett statligt byråkratiskt företag när vi nu inrättar ett förvaltningsbolag. Förvaltningsbolaget kommer att vara helt inriktat på att öka de i den statliga företagsgruppen ingående företagens expansionsmöjligheter. Vi är helt medvetna om att man inte stimulerar expansionsmöjligheterna

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

genom byråkrati. Det är just för att komma bort från byråkratiska band på de statliga företagen som den omorganisation görs som vi inom kort kommer att föreslå.

Herr Dahlén säger att de statliga företagen får vissa lokaliseringssuppgifter och kommer att få subventioner för att fullgöra dem. Det skulle betyda att vi får massor av statliga förlustföretag som kommer att få drivas på skattebetalarnas bekostnad. Detta är verkligen att helt och hållet vända upp och ned på de resonemang som förs i företagsdelegationens betänkande och som ligger bakom hela vår syn på de statliga företagen.

Vårt tal om konkurrens på lika villkor leder konsekvent till att om vi ålägger ett statligt företag — och med vi menar jag regering och riksdag — att av sysselsättningskäl driva en viss produktion, såsom vi har gjort när det gäller Norrbottens järnverk, så måste ju detta företag, om det går med förlust, kompenseras för förlusten därest det skall ha någon möjlighet att konkurrera på lika villkor. Det är just den tanken som har utvecklats närmare i företagsdelegationens betänkande. Syftet med den omorganisation som vi föreslår och de förslag som vi successivt lägger fram är således att få de statliga företagen att arbeta under villkor som är jämförbara med dem som gäller för privata företag. Men på den punkten möter vi hela tiden motstånd från de borgerliga partiernas sida. Ni vill få till stånd begränsningar i de statliga företagens konkurrensmöjligheter. Ni har gjort det när det gäller ASSI, när det gäller utvecklingsbolaget och nyligen i riksdagsdebatterna när det gällde Svetab. I verkligheten är ni inte ute för att främja de statliga företagens konkurrensförmåga och konkurrensmöjligheter utan tvärtom. På punkt efter punkt är det i stället begränsning i deras konkurrensmöjligheter ni är angelägna om att införa.

Man kritiserar att statliga företag i

första hand har Kreditbanken som sin bank. Man säger att detta är upprörande och att Kreditbanken bör få de statliga företagen som kunder enbart på grund av sin inneboende konkurrenskraft. Det tror jag också att Kreditbanken får, men det är ändå något av hyckleri, när det gäller de statliga företagen, att ställa det kravet att de inte borde känna någon särskild kontakt med statens egen bank, speciellt när vi vet hur förhållandena är inom den privata sektorn.

Inte heller på denna punkt är det i verkligheten omtanke om de statliga företagen som sådana som dikterar folkpartiets — och även centerpartiets och moderata samlingspartiets — syn på de statliga företagen. Nej, det är bara i vissa fall — när oppositionens företrädare upplever det konkreta behovet av statligt företagande — som de blir positivt inställda och till och med gör socialiseringsframstötter. Det är inte endast SSU som gör sådana socialiseringsframstötter, herr Dahlén, utan även folkpartistiska riksdagsmän gör det, bl. a. när det gäller statligt företagande i Västerbotten.

Därefter vill jag beröra frågan om banksocialiseringen. Jag tror att den ståndpunkt som vårt parti och regeringen intagit när det gäller socialisering av affärsbankerna är välkänd. Den finns inskriven i partiprogrammet och har upprepats flera gånger, bl. a. på flera partikongresser. Den kommer helt säkert att upprepas också på den partikongress som kommer att äga rum i höst. Vi har självfallet aldrig avvisat — och kommer inte heller i framtiden att avvisa — krav på en socialisering av affärsbankerna, om detta skulle visa sig vara ett nödvändigt medel för att åstadkomma att affärsbankerna fungerar i överensstämmelse med vår ekonomiska planering. Men å andra sidan har vi sagt att vi i första hand skall pröva andra medel, vilket vi också gjort successivt hittills och kommer att fortsätta att göra. Endast om det inte skulle

finnas andra möjligheter att få kreditväsendet att fungera i överensstämmelse med samhällsekonomins intressen, kommer vi självfallet inte att avsvära oss möjligheten att i ett sådant läge socialisera bankerna. Men någon plan på en socialisering av det svenska affärsbankssystemet föreligger icke i dag — och den ställda frågan var väl tämligen onödig. Däremot kommer vi successivt att ställa ökade krav på affärsbankernas samverkan med samhället.

Jag tycker över huvud taget att det intresse för den interna debatten i det socialdemokratiska partiet, som visas från oppositionspartiernas sida, någon gång också hos oppositionspartierna borde leda till en självkritisk fråga. Inser ni inte vilket intryck det måste göra på svenska folket att den svenska borgerligheten i dag ägnar sig åt att följa den politiska debatten inom regeringspartiet och inte åt att angripa regeringen eller lägga fram ett alternativ till regeringens politik? Den borgerliga oppositionens företrädare har placerat sig helt vid sidan om och sitter som åskådare till och iakttagare av vad regeringspartiet företar sig. Detta är i verkligheten en impotensförklaring av de egna partierna, vilket jag bedömer som allvarligt ur svensk demokratisk synpunkt. Inte heller i debatten i dag står ett borgerligt regeringsalternativ mot regeringens förslag. Det har egentligen bara varit en upprepning av den offentliga debatt som nu pågår i tidningarna om regeringen och regeringspartiet.

Vilken oerhörd förskjutning av debatten som har inträffat kan man se av det sätt på vilket skattedebatten förs. Vi kan bland reservationerna till bevillningsutskottets betänkande läsa följande uttalande från mittenpartierna: »Frågan om en jämnare inkomst- och standardfördelning är ett dominerande problem i skattepolitiken.» Det är en intressant formulering, och jag kan helt instämma i den. Men jämför denna formulering och vad herrar Dahlén, Bengtson och

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Virgin nu sagt i sina krav på en skattereform med den skattedebatt som vi haft tidigare, t. ex. förra året, då vi talade om inkomstutjämning! Då talade ni om risk för nivellering, om behovet att stimulera de välbildande krafterna, om arbetsvilja och sparande.

Det är någonting som har hänt när fördelningsfrågorna framförs som det centrala skattepolitiska problemet också av folkpartiet. Vad som har hänt vet ju kammarens ledamöter. Det är vad som hände den 15 september 1968. Vad vi har fått uppleva under de gångna månaderna är vad vi upplevt tidigare i svensk politik, nämligen att den bästa garantin för ett något så när progressivt folkparti är att socialdemokratin är stark. Vi är glada över att kraven på ökad jämlikhet nu förs fram av samtliga partier i riksdagen. Det är naturligtvis konsekvensen av att samtliga partier upplever att jämlikhetskravet hos det svenska folket är så starkt att man inte har råd att ignorera det.

Jag skall inte här gå in på en skattepolitisk debatt — jag vet att finansministern senare kommer till kammaren. Låt mig bara säga att det är möjligt att vi kommer att kunna genomföra en skattereform i enighet. Om den skall kunna genomföras med en bred uppslutning, beror helt och hållet på styrkan och omfattningen av den socialdemokratiska majoriteten. Jag kan lova både folkpartiet och centerpartiet att vi kommer att göra allt för att ni skall stå fast vid denna nu vid flera tillfällen upprepade önskan att delta i arbetet på att åstadkomma en jämnare fördelning av inkomster, förmögenheter och inflytande.

Under detta anförande hade herr talman infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! En känd världspolitiker, vars namn jag inte skall nämna nu, sade en gång litet skämtsamt: Mina

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

värsta fiender är mina tidigare tal. Jag undrar om inte finansministern och statsrådet Wickman i någon mån har en sådan känsla när de läser förra årets reviderade finansplan och gör jämförelser. Det var en rätt stor oför-siktighet av statsrådet Wickman att börja med att göra dessa jämförelser.

Man beräknade produktionsökning- en i förra årets reviderade finansplan till 4 procent, och det blev 3 procent. Skillanden är inte så liten; 25 procents reducering betyder mycket för landets ekonomi, statsrådet Wickman.

Exporten ökade från beräknade 6,5 procent till 8 procent, och det är ju glädjande. Men när världshandeln ökar med 12 procent skulle det väl, som jag sade tidigare, vara rätt anmärknings- värt om vi i vårt land inte skulle kunna uppvisa två tredjedelar av den ök- ningen. Det är inte något särskilt im- ponerande.

I den reviderade finansplanen för förra året skriver finansministern: »Den efterfrågestimulerande politik som skall bedrivas för att säkerställa att våra resurser fullt utnyttjas bör således avse investeringsområdet. Skäl för en sådan inriktning av politiken återfinns även i strävan att stimulera näringslivets investeringar.» Vad blev det? Jo, 3 procents minskning i nä- ringslivets investeringar.

Det är intressant att jämföra förra årets reviderade finansplan och årets reviderade finansplan. Det är sanner- ligen mycket stora divergenser och många felbedömningar som man då finner. Den viktiga sysselsättningen, som statsrådet Wickman talade om, är vi eniga om att stödja. Statsrådet gjorde vissa attacker mot oss, bland annat skul- le vi ha bedömt situationen felaktigt. Men statistiska centralbyrån utförde en arbetskraftsundersökning som publice- rades den 25 maj och som avsåg mät- perioden veckan 4—10 maj. Undersök- ningen visade att antalet arbetslösa uppgick till 75 000. Motsvarande vecka i maj i fjol var det 76 000. Det är allt-

så det enda som har kunnat åstadkom- mas. Det är inte något särskilt lysande, herr Wickman, en skillnad på 1 000 personer.

När det gäller selektiva och generel- la åtgärder har vi inte uttalat oss emot att man skall vidta selektiva åtgärder. Vi har ju föreslagit sådana, speciellt för Norrlands del, men regeringen vill inte lyssna till oss och vidta sådana åtgärder. Räntefrågan, som nu har behandlats, är ju en generell åtgärd. Varför är socialdemokraterna så iv- riga att driva högräntepolitik, om de generella metoderna inte skall använ- das? Ja, jag har hört skälet till den se- naste räntehöjningen. Den höjningen motiverade man med förhållandena utomlands.

Därmed vill jag återkomma till mitt förslag att Sverige skall ta initiativ till en överenskommelse på ränteområ- det. Statsrådet Wickman sade att svå- righeten ligger i att det råder speciella förhållanden i ett par länder. Men det förändrar inte situationen. Vi får ju ändå en ränteuppskrivning som nämnts i finansplanen. Situationen är densam- ma. Man kan förklara den, men det löser inga problem att komma med en förklaring. Vi måste också försöka gö- ra någonting åt det. Därför vidhåller jag att man bör ta ett initiativ.

Det råder ett gott samarbete mellan centralbankerna, säger herr Wickman, och det vet jag. Men varför inte an- vända det för att försöka få en över- enskommelse? Man kan väl inte bara fortsätta att skruva upp räntan. Följ- den blir ju att det kommer att ogynn- samt påverka investeringarna.

Vad statsrådet Wickman säger om talet om den tyska revalveringen är riktigt. Det var 20 miljarder kronor som då omsattes på en kort tid. Man räknar med att en tredjedel härrörde från affärstransaktioner och inte var spekulaton.

I fråga om maktkoncentreringen vill jag bestämt bestrida att vi säger att sådan förekommer bara när det gäl-

ler staten. Vi inom centerpartiet menar att maktkoncentration kan förekomma både från statens sida och på den privata sektorn. Den är olycklig i båda fallen. Den bör inte alls få förekomma.

Jag måste också säga något om det intressanta domänverket. Herr Wickman talade om skogens kvalitet. Jag vet mycket väl att många av de skogar som domänverket äger har mycket låg bonitet. Men domänverket har också många bra skogar. Verket har utmärkta skogar med hög bonitet i södra Sverige. Men det finns revir i södra Sverige som också visar underskott — de går inte de heller.

Herr Wickman sade att herr Bengtson bör redovisa hur det förhåller sig med räntabiliteten när det gäller statens skogar. Jag trodde ju att det var industriministerns skyldighet att redovisa det. Men för all del, herr Wickman, jag kan redovisa något av det. Det har gjorts en utredning för några år sedan. Vid den tidpunkten redovisade domänverket betydligt mera pengar till staten, observera det. Det var mer än 5 miljoner kronor då. Utredningen visade att skogskapitalet förväntades med 1,5 procent. Resultatet var således föga lysande vid den tidpunkten. Nu är det ännu sämre. Jag vidhåller därför att det skulle vara betydligt bättre affär för staten att staten inte ägde den där fjärdedelen av skogarna. Det skulle ge ett mycket bättre resultat för landets del.

För att undvika missförstånd vill jag bara understryka att vi från centerns sida menar att statliga företag och andra företag skall konkurrera på precis lika villkor. Vi har inte något emot att det finns statliga företag, om villkoren är exakt desamma för andra företag.

Om man däremot försöker göra ett slags konglomerat av de statliga företagen och tar med exemplvis Vin- & Spritcentralen — som ju tyvärr alltid bär sig synnerligen bra — och med dess hjälp försöker åstadkomma en ut-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. jämning av det samlade resultatet av statlig företagsamhet så är detta en metod man inte kan tillämpa och som heller inte är tillämpbar i andra sammanhang. Företag skall bära sig om de skall få fortsätta sin verksamhet. Om herr Wickman håller hårt på principen att konkurrensen skall ske på lika villkor mellan statliga och andra företag så är vi fullkomligt med på den linjen.

Till slut vill jag säga att jag känner mig lätt förvånad över herr Wickmans reflexioner om vad som föreslagits från ena eller andra sidan och hans påstående att oppositionen bara diskuterar socialdemokratisk politik. Förvånningen uppstår när man känner till regeringens initiativlöshet och hur man bromsar flera viktiga frågor.

För ett år sedan hade vi en mycket livlig debatt om mittenpartiernas program, som då lades fram. I den ekonomiska debatten före valrörelsen var det centern som drev fram diskussionen om inkomstskillnaderna med den tabell vi presenterade och som väckte så stor förargelse hos socialdemokraterna.

När vi för åtskilliga år sedan tog upp låginkomstgruppernas problem fick vi svaret att det inte gick för sig att ingripa på arbetsmarknaden för att åstadkomma en förändring. Men hur är det i dag? Nu finns det, som väl är, ett glädjande intresse för låginkomstgruppernas problem, men det fanns det sannerligen inte till att börja med på den socialdemokratiska sidan.

Jag kan också nämna pensionsfrågan och pensionsåldern, som ju diskuterats i denna riksdag. Vem företräder jämlikheten där? Inte är det socialdemokratin. Och vem tog initiativ till miljödiskussionen? Hur kom lokaliseringsdebatten i gång? Där var inte socialdemokratin intresserad. Nej, man stod på bromsen i det längsta, men i dag har man insett att det var en riktig politik som lanserades från centerns sida.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Det är den riktiga historieskrivningen, herr Wickman, och därför måste man beklaga att regeringen tar så få initiativ. Mina första ord i mitt första anförande ägnades åt det förhållandet att regeringen tyvärr har så få framtidsvisioner och ser så kortsiktigt på problemen. Därför blir det en politik som inte gett några goda resultat.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Wickman var oförsiktig nog att ta upp den diskussion vi förde för ett år sedan. Han sade: Vi fick ju rätt!

Men vad diskuterade vi i fjol, statsrådet Wickman? Jo, bl.a. de uppenbara riskerna för att en konjunkturuppgång — om den kom — med stor sannolikhet inte skulle sprida sig till Norrland och skogslänen. Vem fick rätt, herr Wickman?

Herr Wickman sade vidare att fördelen med arbetsmarknadspolitiken är att arbetslösheten kan klaras av utan risk för inflation. Försök att säga det till de tusentals arbetslösa i de norra delarna av vårt land! Dessa människor torde bli synnerligen förtjusta över att få höra om denna fina metod, ty den har tydligen inte slagit igenom där. I dagens läge är Norrland och skogslänen helt enkelt Sveriges u-land. Det råder inte någon tvekan om den saken.

Herr Wickman sade vidare att vi skyggar för att komma med förslag om vad som skall göras i olika sammanhang därför att vi inte vill att staten skall ingripa. Och sådana ord skall man få höra från herr Wickman.

Jag har en lång lista på förslag från vår sida, som jag inte skall läsa upp nu. Men den upptar förslag beträffande Norrland som vi lade fram redan i fjol och som socialdemokraterna sade nej till. Det gällde konkreta åtgärder som skulle ha lett till ett bättre sysselsättningsläge i Norrland och skogslänen. Det gick alltså inte med den argumenteringen.

Herr Wickman sade något om att jag påstått att de statliga företagen skall vara förlustbringande och att de därför måste få subventioner. Nej, jag refererade den diskussion som pågår inom det socialdemokratiska partiet om att enskilda företag skall åta sig skyldigheter som de statliga företagen hittills inte har åtagit sig. Skall de statliga företagen åta sig speciella skyldigheter mot de anställda även ur miljösynpunkt, så anser statsrådet Wickman att det är riktigt att de får subventioner. Då ställde jag frågan: Var är de lika villkoren? Skall man gå in för en utvidgad subventionspolitik och ha lika villkor måste det också gälla för enskilda företag. Det skall väl ligga någon konsekvens i de vackra talen om lika villkor. Om och hur mycket av subventioner det skall vara är en annan fråga som jag inte hinner ta upp i den här repliken.

Med anledning av vad herr Wickman anförde konstaterar jag att man inte kan vänta sig något svenskt initiativ om en framstöt för lösning av frågan om större internationell ekonomisk samverkan. Sverige är litet och kan inte göra mycket, sade herr Wickman, och det instämmer jag i. Redan i mitt första anförande frågade jag därför vilka kontakter Sverige har haft med de övriga nordiska regeringarna. Det har ändå visat sig att om Norden uppträder gemensamt är vi inte så obetydliga. Det är bland annat därför vi alla är så ivriga att få till stånd en bred nordisk ekonomisk union.

Herr Wickman kom in på det verkligt intressanta i sammanhanget, nämligen hans förklaring att det inte skall vara någon socialistisk skördetid, inga äventyrligheter och lössläpphet. Det var intressant att höra att han sammanställde dessa tre begrepp. Med tanke på den debatt som fördes närmast efter kriget kan jag instämma i att det är bra att sammanställa dessa tre begrepp.

Statsrådet Wickman anför nu att jag

vägrar att uttala mig om riskerna med en för stor enskild maktkoncentration. Han måste ha lyssnat dåligt på mitt första anförande. Jag började det med att säga att man i hela västerlandet har den gemensamma uppfattningen att det verkligen är en fara i för stor enskild maktkoncentration. Det är därför vi har hela raden av bestämmelser, lagar etc. i ett försök att stimulera till olika former för motvikt mot monopolism. Min fråga, herr Wickman, löd: Kan man lika klart från socialdemokratin få ett besked om huruvida det också finns något som heter för stor statlig maktkoncentration? Går den alltför långt är det kanske det allra farligaste förmyndarsamhälle man över huvud taget kan åstadkomma. I stället säger herr Wickman att man avvisar de socialiseringsframstötter som nu kommer fram, men att det principiellt mycket väl kan hända att det blir nödvändigt att sätta i gång en socialistisk skördetid. Det intressanta i sammanhanget är att det förslag som Stockholms arbetarkommun har ställt sig bakom, det var tydligen ballongen som sprack. Statsrådet Wickman har torpederat det och deklarerat att det förslaget inte kommer att bifallas vid den socialdemokratiska partikongressen, ty så har regeringens representanter bestämt. Herr Torsten Nilsson är visserligen ordförande i Stockholms arbetarkommun och är medlem av regeringen, men han har även tidigare fått finna sig i att bli ställd åt sidan. Det var, herr talman, ett mycket intressant besked från statsrådet Wickman — inga äventyrligheter, ingen lössläpplighet och inga bifall till socialiseringsmotioner vid den socialdemokratiska partikongressen.

Herr VIRGIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill börja med att säga att det var ett i stort sett sakligt och därför intressant anförande som statsrådet Wickman höll för en stund

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

sedan. Det innebär naturligtvis inte att jag delar de meningar han framförde. En stor del av hans anförande gick ut på att visa hur väl allting hade varit planerat från socialdemokratiskt håll i fråga om den socialdemokratiska politiken och hur väl och planenligt allting hade utfallit.

Nu ligger det naturligtvis i sakens natur att regeringen har en helt annan möjlighet att genom tillgång till all expertis som finns här i landet och genom möjlighet att göra analyser och överblickar, som är långt större än vad oppositionen har, få underlag till den ekonomiska politiken. Oppositionens insatser kommer lätt litet i efterhand. Det är ett helt naturligt fenomen, och oppositionen måste därför främst ägna sig åt att kritisera vad som verkligen blivit resultatet. Gör vi det måste vi konstatera att regeringens ekonomiska politik icke fick det utfall som regeringen rimligen borde ha siktat till i fjol. Det var väl ändå inte avsikten att få de betydande arbetslöshetskadrar som var ett så stort bekymmer för oss alla för ett år sedan. Man måste också säga att regeringens förtänksamhet varit ganska måttlig, när den nu fått slå till starka bromsar som gör det tveksamt om den expansion i fråga om industriinvesteringar kan komma till stånd, som vi alla är överens om är nödvändig.

Statsrådet Wickman säger att politiken skall skärpas i fråga om byggnadsverksamheten. Jag tror att det är riktigt om så sker, ty man vet ju att kostnadsstegringar, löneglidningar m. m. alltid har sin rot och sitt upphov inom byggnadsverksamheten och att överhettning där leder till inflation. Det skulle vara intressant att få veta vilka åtgärder som planeras och när de kommer att sättas.

Sedan skall jag be att få anmäla en totalt avvikande mening mot statsrådet Wickman, när statsrådet säger att det är bättre att samla sparat hos det allmänna än hos de enskilda. Vi tycker verkligen inte på det sättet i moderata

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

samlingspartiet. Vi anser att den enskilda människans trygghet och hennes möjligheter att få inflytande över sina egna förhållanden bäst gagnas om hon själv blir direkt delaktig i ägandet i allt större utsträckning. Det kommer vi att fortsätta att arbeta för i vår politik.

Statsrådet Wickman sade vidare att bankerna kommer att socialiseras, om det behövs för att genomföra den socialdemokratiska politiken. Det var ett intressant konstaterande, som bl. a. innebär att den socialdemokratiska politiken kommer att få en helt ny karaktär och inriktning, eftersom en socialisering av bankväsendet inte behövs hittills under det socialdemokratiska maktinnehavet.

Det förefaller vidare som om socialdemokratin börjar falla på eget grepp. Regeringen har under årtal framställt bankerna som syndabocken för nästan alla ekonomiska besvärigheter. Regeringen har alltid satt upp ett oskuldsfullt ansikte vid misslyckanden i den ekonomiska politiken och pekat på bankerna. Därför är det kanske inte så underligt att okunniga ungdomar och andra får för sig att alla ekonomiska bekymmer skulle vara mycket lättare att komma till rätta med, om kontrollen över bankväsendet bleve fullständig genom ett förstatligande. Man ser kanske inte riktigt faran för dem som man vill stödja, att de skall bli avslöjade och själva behöva ta sitt fulla ansvar. Man ser heller inte den fara som ligger i ett utplånande av den motvikt mot en total maktkoncentration till regeringen, som en något så när fri kreditmarknad innebär och som möjliggör en viss balans även vid en felinriktad och misslyckad ekonomisk politik. Jag tror faktiskt att den socialdemokratiska partiledningen väl förstär att den skall be alla sina skyddshelgon — vilka de nu kan vara — bevara sig för att behöva utföra en sådan beställning. Jag tycker också att regeringen öppet kunde ha deklarerat detta.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Jag vill först ta upp några detaljer i de tre nyss hållna anförandena.

Nya systembolagets inpassning i den statliga företagsgruppen har nämnts här. Jag vill inte på detta stadium säga någonting om vilken ställning vi kommer att ta i den proposition som är under utarbetande. Jag vill emellertid bestämt understryka att när utredningen, dvs. företagsdelegationen, föreslog en inordning under ett förvaltningsbolag också av Nya systembolaget, liksom av övriga monopolföretag, så var inte avsikten att på ett osynligt sätt slussa över vinster från detta företag för att täcka förluster i andra statliga företag. Jag tycker att det är rätt oanständigt av herr Bengtson och herr Dahlén att insinuera detta. Det är nämligen mycket klart uttalat i betänkandet — och det har upprepats flera gånger — att självfallet skulle riksdagen behålla sin makt över monopolvinsten precis på samma sätt som i dag även efter en inordning av dessa företag i ett förvaltningsbolag. När detta har uttalats så klart så tycker jag att man — avsiktligt eller oavsiktligt — läser texten en smula ofullständigt, när man inte låtsas om att detta varit förutsättningen för förslaget.

Över huvud taget förekommer det en märkvärdig oro över de underliga manipulationer som staten skulle kunna företa med sina egna företag — när i verkligheten dessa företag är föremål för en insyn, en redovisning och en offentlig debatt, som av naturliga skäl — det skall man inte beklaga i och för sig — är oerhört mycket mer omfattande än i fråga om några andra företag.

Jag kan också försäkra både herr Bengtson och herr Dahlén om att statliga företag fungerar inte på det sättet att man kan ålägga ett företag att mot det företagets påtagliga intresse ta på sig förluster för andra företags verksamhet. Det är inte så de företagen fungerar, vare sig legalt eller personellt.

Vidare säger både herr Bengtson och herr Dahln: Det blir alltså inte några svenska initiativ i räntefrågan — underförstått att regeringen egentligen är likgiltig och passiv. Vad jag har sagt är att vi bedömer det så — och det är en bedömning som jag tror att herr Dahln i grund och botten instämmer i; herr Bengtson vet jag inte riktigt var jag har — att ostentativa svenska initiativ för inkallande av konferenser vore fullständigt meningslösa, skulle motverka sitt syfte och faktiskt försätta vårt land i en uppriktigt sagt ganska genant position. Det betyder inte alls att vi skulle vara passiva i vår aktivitet. Jag tror att både herr Dahln och herr Bengtson känner den svenske riksbankschefen rätt väl och vet vilken linje han driver i det centralbankssamarbete som han är en mycket aktiv och — det kan jag väl säga här i kammaren — en mycket högt värderad medarbetare i.

Också i de andra organ, där vi har tillfälle att verka, såsom i OECD och i tio-gruppen som har rätt nära anknytning till OECD, är det alldeles självklart att vi för vår argumentering för ett effektivare samarbete med den skärpa och med de kontakter som är möjliga för oss. Självfallet gör vi detta i nära samarbete med våra nordiska grannar. Det som efterlyses här är alltså en aktivitet som redan är i gång. Jag vill dock gärna upprepa vad jag sade förut att vi inte skall tro att det är några stora och avgörande resultat att hoppas på, i varje fall inte inom en nära framtid.

Herr Dahln brukar citera litet egenomligt, och det är alltid svårt att känna igen sina egna uttalanden i herr Dahlns citatkonst. Jag märkte också att herr Virgin hade tolkat vad jag sade om banksocialiseringen på det sättet att det såg ut som om det skulle bli en banksocialisering medan herr Dahln sade att talet om banksocialisering uppenbarligen endast varit uttryck för en ungdomlig entusiasm och att inte minst Stockholms arbetarekommun mer eller mindre skulle ha satts

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. på plats av regeringen. Båda dessa motvarandra stridande tolkningar av vad jag skulle ha sagt är självfallet felaktiga. Jag kan inte stå här och tala om vad den socialdemokratiska partikongressen kan komma att besluta. Men jag har erinrat om hur denna fråga har behandlats tidigare, och jag har sagt vilken inställning regeringen har till frågan i dag. Vilken ställning partikongressen kommer att ta kommer självfallet partikongressen med den suveränitet den besitter att själv avgöra.

När jag sagt att vi inte kommer att ge oss in på äventyrligheter eller lösläpphet, eller hur orden nu föll sig, är detta inte alls, herr Dahln, uttryck för att vi i och för sig avvisar de olika förslag som lagts fram. Det är ännu mindre något uttryck för att vi skulle vara passiva. Det är uttryck för någonting helt annat. Det är uttryck för den övertygelse som vi har haft i det socialdemokratiska partiet och som jag personligen alltid haft, nämligen att det är genom de successiva reformerna som vi förändrar samhället. Jag sade i mitt första anförande och upprepar nu, att det är genom det målmedvetna successiva fullföljandet av vår politik som vi på sikt, och på sikt också i grunden, kommer att förändra samhället. Det är någonting annat än löften om plötsliga radikala förändringar, men det är de enda förändringar som verkligen på ett bestående sätt förändrar samhället. Det är självklart att hela denna politik måste bedrivas under ett ständigt aktgivande på stabiliteten i sysselsättningen och stabiliteten i konkurrenskraften. Ni kommer därför inte att få se oss göra oss skyldiga till vad ni kallar äventyrligheter, men ni kommer att under loppet av detta år och nästa år få bevittna en serie konkreta resultat av den näringspolitik som nu är under full uppbyggnad. Eftersom dessa resultat successivt kommer att innebära en utvidgning av det samhälleliga inflytandet över utvecklingen, kommer vi alldeles säkert på

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

många punkter att få just en upprepning av den debatt vi fört i dag. Vi kommer att få möta varningar för statlig maktkoncentration, ty vi kommer på varje punkt i framtiden, liksom skett i det förflutna, att kunna påvisa att den framflyttning av samhällets positioner som våra förslag innebär medför en ökad frihet för medborgarna och en ökad trygghet för medborgarna och inte det hot mot friheten och tryggheten som den borgerliga oppositionen hela tiden vill skrämma svenska folket med.

Herr Bengtson sade att centerpartiet också ställt många krav på politiken och tagit upp lokaliseringpolitiken. Visst har centerpartiet gjort detta. Jag vill gärna erkänna att centerpartiet har gjort det tidigare och med större envishet än något annat parti. Visst har centerpartiet också aktualiserat läginkomstfrågorna.

Det räcker emellertid inte att enbart aktualisera frågorna som önskemål för politiken. Det är bara när man är beredd att ge samhället de möjligheter som samhället måste ha för att förverkliga målen som politiken blir meningsfull. Det är därför jag anser att man inte kan å ena sidan ställa krav på en aktivare lokaliseringpolitik och en aktivare regionpolitik och å andra sidan hela tiden varna för samhällsinflytande och statlig maktkoncentration. Om man verkligen vill nå målen, måste man också vara beredd att acceptera medlen.

Det finns inga enkla generella medel som löser de svåra uppgifter vi står inför — inkomstfördelningen, den regionala sysselsättningsutvecklingen, över huvud taget den strukturanpassning som är nödvändig för vårt näringsliv. Dessa uppgifter kommer inte att kunna lösas enbart genom generella medel; det var huvudtemat i mitt första anförande, och det är också grundläggande för vår politik. Detta kommer att förutsätta ett successivt utvidgat användande av olika selektiva

medel som i många fall kommer att innebära ett ökat samarbete och samplanerande mellan det offentliga och privata intressen. Det kommer också att innebära en klar ökning av statens egen direkta aktivitet. Och varje gång vi flyttar fram de positionerna, möter vi det motstånd som vi haft en svag återklang av i dag och som vi, när ytterligare konkreta åtgärder föreslås, säkerligen kommer att få möta med större skärpa.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Diskussionen om de statliga företagen förs från centerns sida inte alls på det sättet att vi av doktrinära skäl skulle motsätta oss statens inflytande. Vi har emellertid den praktiska erfarenheten att varken i Sverige eller i andra länder har ett stort statsägande av företag visat sig ge goda resultat. Statliga företag har inte kunnat bevisa sin effektivitet och konkurrenskraft, och det viktiga är ju att vi får företag som är effektiva, som kan klara sig i konkurrensen på världsmarknaden och som ger det mesta möjliga åter till de svenska medborgarna. Det är därför vi ställer oss så reserverade mot att man skall gå långt på den vägen.

Herr Wickman är pessimistisk i fråga om räntan, men jag skyntade också en viss optimism i hans anförande. Herr Wickman vill inte direkt ta nya initiativ, men han sade att regeringen skall aktualisera frågan i de sammanhang där så kan ske, och det noterar jag med tillfredsställelse. När det blev tal om initiativ tänkte jag på Heidenstams ord: Det är skönare lyss till en sträng som brast än att aldrig spänna en båge! Saken är så viktig att den vore värd ett försök. Det skulle väl inte innebära någon prestigeförlust att inte lyckas. Med tanke på danskarnas besvärligheter med räntan vore det för övrigt alldeles utmärkt att ta ett nordiskt samråd för att få till stånd en

starkare framstöt genom ett nordiskt initiativ.

I fråga om banksocialiseringen vill jag säga att herr Wickman och jag har varit överens om att det bör vara konkurrens på lika villkor. Det finns två statliga banker, och därmed är ju konkurrensen tryggad. Då är det ju precis som vi hade tänkt oss. Jag är gärna med på att det råder konkurrens, men om man däremot skapar ett monopol och gör hela bankväsendet till statens har vi ju inte längre någon konkurrens.

Beträffande de initiativ som tagits från centrals sida sade herr Wickman att det inte bara gäller att ställa krav utan också att vidta åtgärder. Med åtgärder menade herr Wickman huvudsakligen statsingripanden i form av företagetablering och sådant. Men det är ju inte nödvändigt, utan lokaliseringen kan främjas genom att man bereder enskilda företag sådana villkor att de lokaliserar sin verksamhet till de platser vi önskar. Det var på det sättet jag menade att man skulle driva lokaliseringen. Därmed kan man komma fram till det som statsrådet Wickman märkligt nog tog såsom en strävan för socialdemokratin, nämligen det som stod på en centerpolitisk affisch vid ett val att vi skall söka nå fram till ökad frihet, trygghet och trivsel. Det vore utmärkt om socialdemokraterna hade den uppfattningen. Det propagerade vi mycket för inför ett tidigare val.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var en sak som jag inte hann beröra i min föregående replik men som jag nu helt kort vill omnämna. Herr Wickman efterlyste konkreta alternativ på en del av de punkter som vi här i dag diskuterar. Jag ber att få föreslå att herr Wickman stannar kvar under den fortsatta debatten. Här kommer en rad talare från oppositionen att punkt efter punkt redovisa vårt program. Stanna kvar och diskutera med

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. dem! Jag hoppas att herr Wickman då kan bli relativt tillfredsställd.

Herr Wickman påstår att vi inte har fört fram några förslag under denna riksdag. Jag tycker att en så enkel sak som antalet voterings, som ju gäller alternativ till regeringens förslag, väl ändå visar att det finns en enorm mängd punkter, där vi påstår att svenska folket skulle ha nytta av en annan politik.

Jag vill något kommentera herr Wickmans försök att tala om vad som är regeringens ståndpunkt beträffande socialiseringsframstötarna. Han sade att herr Virgin hade tolkat honom på ett sätt och jag på ett annat samt att båda sätten var felaktiga. Ja, det är mycket möjligt att de var det. Om jag bortser från att det finns förslag från Stockholms arbetarkommun att staten skall beslagta kyrkans egendomar — det har herr Wickman inte uttalat sig emot, så jag föreställer mig att det är även regeringens ståndpunkt — så innebär ju allt det andra socialiseringsframstötarna. Herr Wickman förklarar att om regeringens linje fullföljes innebär det att det inte blir några förändringar. De unga lejonerna kan alltså stanna i sin kula. På den socialdemokratiska partikongressen kommer i varje fall regeringen att söka se till att de inte vinner gehör. Det är ju intressant.

I sitt första inlägg tog herr Wickman upp frågan om det inte på sikt kan bli ett annat läge. Om vi inte klarar av det vi vill, sade han, är det klart att vi kan ge oss in på socialisering. Herr Wickman, skulle man alltså kunna formulera en ståndpunkt i regeringen — jag talar inte om dem som kommer fram med socialiseringsförslag — på det sättet att om socialdemokraterna misslyckas med sin nuvarande politik kommer en socialistisk skördetid. Är det en riktig beskrivning?

Herr VIRGIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Wickman anmärkte på även min citatkonst och be-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

lyste detta med att förklara att herr Dahlén och jag hade kommit till olika resultat. Det är naturligtvis lätt att citera fel vad man nyss har hört i en debatt. Jag skulle därför gärna vilja bli korrigerad om det som jag tog såsom utgångspunkt för vad jag sade verkligen var felciterat.

Jag fattade statsrådets Wickmans uttalande så, att man från socialdemokratiskt håll inte vill avvisa tanken på en socialisering av bankerna, om detta skulle behövas för den socialdemokratiska politikens genomförande. Det var detta citat jag hade såsom utgångspunkt. Det antyder någonting helt annat än en enkel och naturlig försäkran om att någon socialisering inte är aktuell. Jag begär naturligtvis inte att statsrådet Wickman skall kunna ge någon garanti för vilka beslut som den socialdemokratiska partikongressen kan komma att fatta. Det avsåg jag inte. Vad jag avsåg var att begära ett besked om hur statsrådet Wickman själv ser på denna sak. Jag hade hoppats på ett svar som innebar kort och gott ett nej till kravet på socialisering av bankerna.

Jag vill till slut framhålla att jag inte fått något svar på den fråga som jag ställde till statsrådet om vad de begränsningar i byggnadsverksamheten kan innebära som statsrådet talade om skulle bli aktuella.

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! I den jämlikhetsdebatt som spelar en så stor roll i den politiska debatten i vårt land är frågan om en omfördelning mellan olika inkomstgrupper och mellan löntagare och företag en huvudfråga. Det fanns anledning att vänta att årets statsverksproposition skulle ge uttryck för en sådan politisk vilja, att en omfördelning till förmån för låginkomstgrupperna kunde börja äga rum. I det avseendet var finansplanen en besvikelse, eftersom den i långa stycken i stället gav uttryck för andra målsättningar. Vi har sedan fått dessa tan-

kegångar konkretiserade i form av bland annat gynnsammare avskrivningsregler vid inkomstbeskattningen för rörelse- och hyresfastigheter. I finansplanen varnade vidare finansministern för att avtalsrörelsen skulle leda till löneökningar som totalt överstiger, som han sade, det samhällsekonomiska utrymmet. Ja, på den punkten tycks finansministern bli bönhörd över hövan.

I den reviderade finansplan för år 1969, som framlagts i proposition nr 115, framgår att den svenska ekonomin befinner sig i en stark konjunkturuppgång. Bruttonationalprodukten väntas öka mer än under år 1968. Investeringskurvan för det privata näringslivet har vänt uppåt. Industriinvesteringarna förutsätts öka. I betydande delar av landet har vi en efterfrågan på arbetskraft, och den väntas stiga ytterligare. Underskottet i handelsbalans och bytesbalans beräknas minska.

Konjunkturbilden är alltså ganska ljus. Men trots denna högkonjunktur växer klyftorna mellan kapital och arbete, vilket inte minst framgår av uppgifterna om de starkt ökade bolagsvinsterna och den starka uppgången på fondbörsen. Samtidigt härmed kvarstår eller förvärras löntagarnas och speciellt låglönegruppernas svåra läge. Efterfrågan på arbetskraft är inte lika hög över hela landet. Därför växer också klyftan mellan olika regioner, varvid arbetslösheten i skogslänen spelar en stor roll.

Vi kan alltså konstatera att trots högkonjunktur minskar inte behovet av åtgärder för att säkra sysselsättning och inkomst åt alla, för att skapa en mera jämlik fördelning i inkomster och förmögenheter. I stället ökar behovet av genomgripande åtgärder.

Vår riksdagsgrupp har redan vid riksdagens början ställt förslag om åtgärder för en bättre regionpolitik och för en omfördelning av skattebördan till förmån för de lägre inkomsttagarna.

När det gäller regionpolitiken har vi ställt förslag om statliga initiativ för

utbyggnad av näringslivet i norrlands-länen, i Bergslagen, i Värmland och i sydöstra Sverige.

När det gäller skattepolitiken har vi ställt förslag om höjd skatt på stora förmögenheter, arv och gåvor, skärpt beskattning av aktie- och markvärdevinster, en allsidig utredning om företagsbeskattning, ändrad kostnadsfördelning så att staten i huvudsak övertar kommunernas skolutgifter och landstingens utgifter för övertagande av sjukvårdsuppgifter. Vi har ställt förslag om minskning av skattebördan för de lägre inkomsttagarna genom en ökning av schablonavdragen för kommunalskatt och förbättrade skattebestämmelser för ensamstående med barn.

Vi har bland annat vidare, med motivering att avskrivningsreglerna för företagen redan är mycket fördelaktiga, i anledning av propositionen nr 100 yrkat avslag på förslagen till ändrade avskrivningsregler vid inkomstbeskattningen för rörelse- och hyresfastigheter. Vi anser att det är en trängande nödvändighet att genom skattelindringar minska skattetrycket på framför allt låginkomstgrupperna. Dessa grupper har drabbats mycket hårt av den starka ökningen av landstings- och kommunalskatterna och den indirekta beskattningens ökade tyngd.

I ett par motioner har vi, som jag nämnt, föreslagit att schablonavdraget för kommunalskatt skall höjas från nuvarande 2 250 kronor till 3 000 kronor för ensamstående och från 4 500 till 6 000 kronor för makar och så kallade ofullständiga familjer. En sådan höjning av schablonavdraget skulle generellt sett innebära skattelättnader för låg- och mellaninkomsttagarna.

Utskottet har vid sin behandling av dessa förslag sagt sig dela motionärernas uppfattning att det är angeläget att i första hand lindra beskattningen för låginkomstgrupperna, men det heter i utlåtandet: »Ett bifall till de i motionerna framförda förslagen skulle emellertid föranleda så stort

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. skattebortfall för stat och kommun, att förslagen inte torde kunna genomföras utan en omfördelning av skattebördan i samband med en mera genomgripande skattereform.»

Detta besked, att det kostar för mycket att lindra skattetrycket för låginkomsttagarna och att detta krav därför måste avvisas, bör lämpligen sättas i relation till det nyligen genomförda förslaget om skattelindring för företagen med cirka 300 miljoner kronor om året med nuvarande avskrivningsunderlag. När detta beslut fattades talades det inte om att skattebortfallet blev för stort för stat och kommun och att vi därför måste vänta med genomförandet i avvaktan på en mer genomgripande skattereform. Jag kan inte karakterisera det hela annat än som ett svek mot låginkomsttagarna och som ett uttryck för hur långt det är mellan ord och handling från regeringens sida i denna fråga.

Man kan på olika vägar lindra skattetrycket för dessa grupper. Vi har pekat på att man kan vidta lättnader i den indirekta beskattningen, t. ex. genom att vissa nödvändiga varor såsom livsmedel undantas från mervärdeskatt, eller genom att generellt sänka mervärdeskatten. Den kommunala utdebiteringen kan minskas genom att staten övertar kommunal- och landstingsutgifter eller genom ökade bidrag till skatteutjämning. Den kommunala beskattningen kan också reformeras på så sätt att den görs progressiv. Vi har pekat på ytterligare en väg, nämligen metoden med s. k. negativ inkomstskatt.

Men oavsett möjligheterna att genom de nu nämnda förslagen lindra skattetrycket för dessa grupper anser vi en snabbt genomförd skattesänkning för låginkomstgrupperna vara nödvändig, och vi har därför i motioner föreslagit att riksdagen av regeringen begär förslag till höstriksdagen om en sådan skattereform.

Vi har vidare, i anslutning till kom-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

pletteringspropositionen, framställt ytterligare ett konkret förslag, som gäller bolagsbeskattningen. Vi har gjort det mot bakgrund av den starka ökning av aktiebolagens vinster som redovisas i år och som enligt vår mening visar att en skärpning av den statliga inkomstkatten för svenska bolag m. m. är befogad. Eftersom vi tidigare i motioner begärt att en allsidig utredning skall tillsättas för företagsbeskattningen, anser vi att den skärpningen lämpligen kan ske genom uttagande av en extra bolagsskatt på förslagsvis 10 procent av den beskattningsbara inkomsten.

Herr talman! Jag har i all korthet velat anföra dessa synpunkter och jag vill med stöd därav yrka bifall till motionsparen I: 712 och II: 793, I: 710 och II: 794, I: 711 och II: 795 samt slutligen I: 1060 och II: 1220.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Bevillningsutskottet uppvisar något delade meningar i fråga om det direkta skattetrycket inom olika inkomstskikt, och moderata samlingspartiet har där ett säryrkande. Övriga partier är eniga om uttaget av skatteprocenten i den direkta skatten för nästa år.

När utskottet avslutar sitt resonemang kring uttagningsprocenten med konstaterandet att utskottet i sin bedömning av det samhällsekonomiska läget ansluter sig till finansministerns synpunkter, är detta onekligen en generalisering som väl kan förefalla den socialdemokratiska majoriteten önskvärd men knappast tecknar dagens verklighet. Å andra sidan är det klart att man knappast kan uppdriva några starkare indikationer för en annan konjunkturpolitisk bedömning av avgörande betydelse för dagens skattebeslut. Frågetecken finns, som alla vet. Ingen kan i dag avgöra vilka vändningar utvecklingen på arbetsmarknaden tar och vilka samhällsekonomiska konsekven-

ser den kan medföra, än mindre hur världsutvecklingen kommer att te sig. Med säkerhet kan vi emellertid, om vi håller oss till det svenska budgetförslaget, fastslå att finansministerns siffror på både inkomst- och utgiftsidan nu som tidigare inte är några heliga tal som skall vara för varje angrepp fredade.

Den väsentliga meningsdifferensen i årets skattedebatt har dock gällt något annat. Skall vi inte äntligen få den översiktliga skattereform som under lång tid har efterlysts? Allt sedan finansministern spräckte allmänna skatteberedningens förslag till en samlad skattereform har år efter år motioner i ämnet återkommit, och år efter år har förhoppningar och förväntningar knutits till olika uttalanden om initiativ från regeringens sida. Men de reformer på skatteområdet som förelagts riksdagen har varit begränsade till speciella avsnitt — ett »osystematiskt pålappande», som det heter i en av motionerna till årets riksdag. Det mera generella grepp som begärs har uteblivit. Jag behöver bara erinra om de förhoppningar som ställdes inför förslaget om mervärdeskatt. Man hade åtminstone väntat sig att ur floran av punktskatter få några väsentliga utrensningar gjorda, men förväntningarna sveks även då. Det är just det totala greppet, om jag så får säga, överskådligheten och den samtidiga samordningen med beskattningens olika avsnitt som man saknar i delreformerna. Det är inte minst detta som har föranlett en partimotion, väckt av folkpartiet i januari och återspeglad i en reservation till utskottsbetänkandet.

Hur väsentlig en sammanhållen reform är visas med all tydlighet av de senaste årens debatter. Det är inte bara fråga om beskattningens totala höjd, även om den egentligen är förklarliga skäl kunde sägas vara en överskuggande huvudfråga. Vi kommer nämligen inte ifrån att det svenska skattetrycket intar en topplacering på världslistan,

ett faktum som på senare år tycks lämna framför allt den svenska socialdemokratins oberörd. Topplaceringen gäller enligt tillgänglig internationell statistik inte bara det totala skattetrycket utan även nettoskattekvoten, alltså med en justering gjord med hänsyn till transfereringarna.

Den aktuella debatten sysslar mer med andra ting.

Dit hör beskattningens avvägning mellan olika inkomstgrupper, ett problem som ju här varit föremål för meningsutbyten tidigare i dag. Det är låginkomstgruppernas och barnfamiljernas problem som där alldeles speciellt har accentuerats. Det gäller också skatternas marginella höjd, det gäller familjebeskattningsens framtida utformning. Under det senaste året har framför allt aktualiserats den starka stegringen av kommunalskatterna och verkningarna därav.

Hur kan man tro att det finns möjlighet till en önskvärd avvägning mellan dessa olika intresseområden om de inte inordnas i en enhetlig plan? Det är en oformlighet att fortsätta som hittills med styckevis framlagda reformförslag som icke är sammanhållna ens i så måtto att man kan överväga och bedöma frågan om behövliga prioriteringar och de verkningar som dessa var för sig får på ännu icke tillgodosedda fält. Redan insikten om kommunalskattens starka stegringseffekt och hur denna drabbar skilda grupper av skattebetalare gör att man inte lär komma helt till rätta med den utan betydande verkningar som sträcker sig vida omkring.

Dagens situation är i det avseendet följden av att man under många år försummat att intressera sig för hithörande spörsmål. Även här har det nämligen varit fråga om pålappningar — mer eller mindre omfattande, men ingalunda om någon helhet. Den gamla regeln att stat och kommun är två skilda kärl har i princip bibehållits. Även om en förändrad inställning efter hand har trätt fram förefaller dock steget allttjämt

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
långt till dess den principen har nåtts att *skatteuttaget måste ses i ett sammanhang, oavsett om medlen är avsedda för statens, landstingens eller primärkommunernas verksamhet*. Även den dag då enighet har nåtts om den principen, krävs flera steg innan dess praktiska förverkligande har nåtts. Inledningsvis lär det inte kunna bli mer än några små jämkningar i rätt riktning.

Folkpartiet har i sin januarimotion konkret angivit vissa åtgärder som kunde vara tänkbara för att mildra den kommunala beskattningen i ett inledningskedje.

Frågan är, som jag har nämnt, mycket komplicerad. Skall staten rätt kunna utöva sin centrala ledning på t. ex. socialvårdens, utbildningens och sjukvårdens område, måste de oavbrutet stigande kostnaderna betalas på något annat sätt än efter hittills hävdvunna principer. För egen del tror jag att det är nödvändigt att finansiera vissa åtgärder på annat sätt än med skattemedel i proportionsvis större grad än hittills. I den mån stat, landsting och kommun blir ekonomiskt kommunicerande kärl i större omfattning än hittills kommer kanske den kommunala självstyrelsen att praktiskt få anpassas till de nya regler som kan uppställas. På detta område föreligger sålunda mycket svåra men också mycket stora uppgifter att bemästra.

Att kommunalskattens häftiga stegring kommit att så starkt påverka årets skattedebatt beror på insikten om att höjningen särskilt hårt drabbar låginkomsttagarna. För dessa är som bekant kommunalskatten i de flesta fall den verkligt tunga bördan. För den som har möjlighet att utnyttja det extra kommunalskatteavdraget kan en lättnad nås, men tyvärr finns inte den möjligheten för dem som har den allra lägsta inkomstskatten och alltså bäst skulle behöva denna lättnad.

Folkpartiet och centerpartiet har tillsammans avlämnat motioner och till utskottets utlåtande fogat en reservation

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

om reformering av skattesystemet. Huvudyrkandet är att få en samlad översyn av beskattningen av fysiska personer och ett därtill fogat förslag med en tidsplan för successivt genomförande av reformen. Översynen skall inriktas på skattefrihet för lägre inkomster vid såväl statlig som kommunal beskattning och en samtidig reduktion av marginaleffekterna i närliggande inkomstlägen upp till medelinkomstlägena. Den totala skattebelastningen av statlig och kommunal inkomstskatt samt obligatoriska socialavgifter bör härigenom minskas för låginkomsttagarna.

Andra fält som måste vidareutredas gäller den individuella beskattningen — med generösa övergångsbestämmelser — ökat stöd åt barnförsörjare och frågan om införandet av negativ skatt. Reformerna skall enligt reservanternas mening genomföras på så sätt att andelen indirekt skatt ökas, med samtidig kompensation till konsumentsvaga grupper. Ett annat syfte med reformen är att åstadkomma ett skattesystem som minskar utrymmet för skatteflykt. I samma mån som mervärdeskatten kommer till ökad användning bör sådana punktskatter slopas som inte är motiverade av sociala, medicinska eller vägpolitiska skäl.

Bevillningsutskottet har avvisat reservanternas yrkanden med att som vanligt hänvisa till de utredningar som pågår. Det är den stående invändningen vid varje reformkrav att det finns så och så många utredningar som är under arbete, och resultaten av dessa måste avvaktas. När ett utredningsresultat är klart finns det andra som återstår. Om reformer genomförs så kommer de så att säga droppvis, men någon sammanhållen reform åstadkommes inte.

Nu har emellertid finansministern förklarat att ett förslag till en skattereform skall framläggas nästa år. Vi har alltså fått nytt hopp. Men kommer det verkligen den här gången att bli fråga om en sammanhållen reform av det slag

vi önskar i reservation 3? I så fall måste en reell översyn på bred bas verkställas av skattefrågorna och resultera i en på sikt upplagd reformpolitik, där de olika stegen fogas in i en verklig plan. Om så kommer att ske, finns det också all anledning att yrka bifall till de förslag som framförs i reservation 3. När jag nu gör detta yrkande, herr talman, sker det i förhoppningen att finansministern i sitt förberedande arbete för 1970 års skattereform beaktar synpunkterna i reservationen och bakomliggande motiver.

Till sist vill jag säga några ord om den i dagarna så omskrivna fastighetstaxeringen, där speciellt villataxeringen tilldragit sig uppmärksamhet.

Såvitt jag förstår är riksskattenämndens anvisningar i och för sig inte avgivna för att skärpa skatten för vissa kategorier utan för att åstadkomma mer realistiska värderingar som grund för taxeringsarbetet. Men verkan av denna åtgärd blir otvivelaktigt en skatteskärpning om taxeringen höjs och skatteberäkningens gällande procenttal består.

Det är därför mer än förklarligt om villaägarna kände den allra största oro mot bakgrunden av de första meddelandena om de synpunkter som riksskattenämndens ordförande gett uttryck för. Såväl fastighetsskatten som det beskattningsbara värdet av bostaden skulle komma att starkt stiga och alltså innebära en betydande stegring av skattebördan.

Nu har visserligen finansministern i andra kammaren lämnat en mindre uppseendeväckande statistik. Men om jag förstår den här saken rätt är det egentligen samma statistik finansministern utgår från som den vilken riksskattenämnden hade till utgångspunkt. Men referaten från riksskattenämnden talade om hur högt saluvärdet låg över nuvarande taxeringsvärde. Herr Sträng talar om det taxeringsvärde det kan bli fråga om sedan man räknat bort 25 procent från saluvärderna. I båda fallen lär skattestegringarna dock bli kännbara.

Men beskattning är riksdagens oförtydliga rättighet, och det måste därför förutsättas att det blir riksdagen som får avgöra om skatten skall höjas bara för att man äger sin bostad. Kännbart rikare blir man ju i bästa fall först när fastigheten säljs. Då betalar man skatt på värdestegringen enligt de regler vi kommit överens om i relativ endräkt. Slutsatsen måste bli att riksdagen i god tid innan de nya taxeringsvärdena påverkar inkomst- och förmögenhetstaxeringen skall kunna vidta de justeringar nedåt av procenttalen som i sammanhanget kan vara aktuella eller vidta andra åtgärder av liknande verkan. Jag är angelägen att klart uttrycka detta krav. Det råder nog inte heller någon tvekan om att skattedragare av här berörda kategorier med mycket stort intresse kommer att bevaka regeringens initiativ och riksdagens åtgärder i denna fråga.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (m):

Herr talman! Talarordningen och ovissheten om när finansministern skall göra sitt inbopp här i dag har i någon mån rubbat mina cirklar. Jag känner mig faktiskt som något av åsnan mellan hötapparna om jag för mitt anförande skall välja statsrådet Wickman, finansminister Sträng eller bevillningsutskottet. Jag tror att jag lämpligen bör ägna mig åt bevillningsutskottet; med hänsyn till omständigheterna blir det ett relativt rapsodiskt anförande.

Vad först angår konjunkturbedömningen, på vilken kompletteringspropositionen bygger, har jag i huvudsak inte så mycket att invända mot vad som därom anförs. Vi har i vårt land en stor fördel av den relativa inre och yttre samhällsekonomiska balans, som vi efter många års inflation och strid därom uppnådde under förra året. Kostnads- och prisstabiliteten under fjolåret var till fördel för oss alla, inte minst för löntagarna, vilkas reallöneökning tack vare densamma blev större än vad som tidigare kunnat uppvisas. Denna stabi-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. litet får inte äventyras. Dagens ovisshet om den kommande löneutvecklingen är emellertid ett orosmoment för företagsamheten och stabiliseringspolitiken. När får vi den stora avtalsuppgörelsen? Det är en fråga som vi alla ställer.

Att vi i dag lever i en starkt uppåtgående konjunkturfas är uppenbart, med de risker för temporär överhettning som den kan innebära. Det är svårt att göra en väl underbyggd prognos om konjunktorens varaktighet, men med tanke på den restriktiva politik som av valutaskäl förs i vissa av våra handelspartnerländer kan en försvagning av konjunktoren förväntas under början av nästa år. Emellertid borde uppgången som sådan inte behöva föranleda några egentliga betänkligheter ur balanssynpunkt, eftersom en viss outnyttjad kapacitet uppenbarligen är för handen. Det är bara fråga om hur den skall kunna utnyttjas.

Vad beträffar arbetskraftsbristen i tätorterna borde denna rimligen kunna avhjälpas om den stora reserv som finns i Norrlands arbetslösa i ökad omfattning, i varje fall tillfälligtvis, kan mobiliseras för den arbetskraftsökande industrin i mellersta och södra Sverige — speciellt i storstadsregionerna. Kan man i Schweiz och Tyskland anlita arbetskraft från andra länder och skapa trivsel för densamma, borde väl folk från Norrland i varje fall under en kortare övergångstid, tills en utbyggnad av företagsamheten i Norrland kommit till stånd, kunna arbeta utanför hemorten, givetvis under den bestämda förutsättningen att gynnsamma arbetsbetingelser erbjudes.

Det var enligt min mening ett illavarslande tecken för den ekonomiska politiken när statsrådet Wickman tidigare i dag på tal om riktpunkterna för densamma satte inkomstutjämnningen i förgrunden. I motsats till statsrådet Wickman anser jag att jämvikten i betalningsbalansen med utlandet borde ha högsta prioritet inom vår ekonomiska politik. I annat fall hotas lätt den fulla sysselsättningen.

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

Beträffande bevillningsutskottets betänkande om beräkningen av bevillningarna för budgetåret 1969/70 vill jag börja med att fästa uppmärksamheten på att bevillningarna i kompletteringspropositionerna i jämförelse med statsverkspropositionen uppräknats med 1 062 miljoner. I jämförelse med innevarande budgetår har skatten på inkomst och förmögenhet m. m. beräknats öka med ej mindre än 2 800 miljoner. Automobilskattemedlen har stigit med 200 miljoner, den allmänna arbetsgivaravgiften har tillkommit och ger 750 miljoner; ökningen blir här 465 miljoner. Innehörden härav är att svenska folket i förhållande till det löpande budgetåret kommer att få en automatisk skattehöjning på låt oss säga 3 miljarder kronor. Totalbudgeten för 1969/70 har enligt de reviderade beräkningarna givit ett minussaldo på 1 560 miljoner mot 2 490 miljoner i statsverkspropositionen, därvid dock eventuella lönehöjningar ej medräknats.

Jag har, herr talman, nämnt dessa siffror för att visa att med en skattehöjning i förhållande till löpande budgetår på 3 å 3,5 miljarder borde det finnas utrymme för den av moderata samlingspartiet påyrkade sänkningen av uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten från 100 till 95 procent, dock med spärr uppåt för skattesänkningsbeloppet 1 000 kronor. Ingen skulle alltså få en större skattesänkning än 1 000 kronor. Denna ändrade uttagningsprocent skulle vara ägnad att motverka de automatiska skattesärpningar som eljest äger rum i inflationens och reallöneökningarnas släpftåg. Ur fiskalisk synpunkt skulle skattebortfallet enligt vårt förslag komma att uppgå till 620 miljoner för helt budgetår, men då ikraftträdandet tänkts ske först den 1 januari 1970, skulle bortfallet för budgetåret 1969/70 inskränka sig till 200 miljoner. Det är ett ringa belopp i jämförelse med den automatiska skattehöjningen. En sänkning av uttagningsprocenten skulle dämpa marginalskatte-

skruvens verkningar på den enskildes ekonomi. Särskilt skulle detta gälla mellangrupperna, som ofta sitter i ett trångt läge.

Den erforderliga stora skattereformen skall jag inte beröra; våra tankar därom har utvecklats av herr Virgin.

Jag skulle vilja ta upp ett annat skattespörsmål som är viktigt för dem det gäller. Jag tänker på de mindre och medelstora företagens skatteproblem, eller låt oss kalla det familjeföretagens beskattning. Hit hör inte bara industri, hantverk och serviceföretag av olika slag utan även jordbruk och skogsbruk. Genom den successiva höjning som skett av värdet på aktier och av andra värden i sådana företag har förmögenhetsbeskattningen undan för undan skärpts. Ytterligare höjningar av fastighetsvärdena har aviserats med ty åtföljande ytterligare skattesärpningar.

Även arvsbeskattningen är redan nu ytterst kännbar för familjeföretagen. En gång varje generation sker här i varje företag en betydande kapitalavtappning för att vederbörande skall kunna betala arvsskatten. Tanken på den blivande arvsskatten är ofta en mara för äldre företagare och hindrar dem från att göra investeringar för rationaliseringsändamål, något som givetvis är till nackdel för företagets utveckling.

Arvsskatten hänger som ett hotande svärd över familjeföretagarens huvud. Den framtvingar i många fall försäljning av företag till storkoncerner, därmed främjande den s. k. maktkoncentrationen i samhället. Jag menar, i likhet med andra talare som har yttrat sig i dag, att en sådan utveckling ofta inte är önskvärd, ehuru talet därom många gånger kanske är överdrivet.

På ett område, nämligen detaljhandeln, sitter de små familjeförtagena särskilt hårt i kläm. Den mindre detaljhandeln diskrimineras på olika sätt, t. ex. genom sämre butikslägen inom kommunerna och inom nya stadsdelar, där den ofta trängs tillbaka till de ogynnsammaste butikslägena. Ännu vär-

re är de ogynnsamma inköpsvillkoren. Särskilt beklaglig är den utveckling som ägt rum inom lanthandeln, där företagaren mer eller mindre håller på att dö ut, till skada för bygden. Denna fråga borde närmare uppmärksammas av lokaliseringspolitiken.

I fråga om arvsskatten, som är föremål för utredning, vill jag uttala den förhoppningen att familjeföretagens problem särskilt beaktas genom erforderliga arrangemang. De uppgifter som publicerats rörande det kommande betänkandets utformning har tyvärr skapat stor oro.

Jag skall inskränka mig till detta, då jag som jag hoppas ännu en gång kommer att ta kammarens tid i anspråk.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer som fogats till bevillningsutskottets betänkande nr 50 av herr Yngve Nilsson m. fl., dvs. reservationerna 1 och 4.

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! Beträffande de reservationer, som är fogade till bankoutskottets utlåtanden nr 38 och 39, kan särskilt anföras att de ger uttryck åt uppfattningar rörande den ekonomiska politiken, vilka behandlats vid en rad tidigare riksdagar. Om det kanske inte finns så många nya synpunkter att anlägga, kan det ju sägas att problemen heller inte undergått någon större förändring. Den förda ekonomiska politiken karakteriseras nu som tidigare av inflationstendenser, otillräcklig stabilitet, upprepade balansstörningar på inhemska delmarknader, t. ex. bostadsmarknaden, lika väl som i utrikeshandeln, kvävning av företagsamhet, för stor generositet med allmänna medel, högskattepolitik och avskräckning av sparande och ägande. Därtill har nu kommit en högst omfattande arbetslöshet för att vara i högkonjunktur samt regionala befolkningsomflyttningar.

För att komma till rätta med en del av här nämnda problem förordar i det-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. ta sammanhang vi som är reservanter från alla de tre borgerliga partierna, att stabiliseringskonferenser utnyttjas för en frivillig samordning av arbetsavtal och prispolitik samt tillrättläggande av den offentliga ekonomiska politiken. Vi förordar alla tillsättande av en parlamentarisk besparingsutredning och önskar en utredning om verkningarna av olika finanspolitiska åtgärder. Vi pekar också på behovet av bättre och långsiktigare budgetplanering, uppmuntrande av arbetsamhet, sparsamhet och företagsamhet samt smidigare anpassning av finanspolitiken till konjunkturerna. Vi är ense om att alla lokaliseringspolitiska önskemål, t. ex. också det om en prövning av storstädernas expansion, bör tas upp av 1968 års lokaliseringsutredning, vilket vi tycker att även socialdemokraterna kunde ha gått med på, i betraktande av den behandling som lokaliseringsfrågan fått i övrigt.

Endast på en punkt har herr Brundin och jag en annan uppfattning än våra borgerliga medreservanter, och det gäller angelägenhetsgraden i fråga om inrättandet av ett ekonomiskt och socialt råd. Vi anser att frågan inte bör aktualiseras i detta sammanhang. Det är bäst att man får komma i gång med de av oss förordade stabiliseringskonferenserna först, innan ytterligare steg mot institutionalisering tages.

Med detta kommer jag, herr talman, att yrka bifall till samtliga de reservationer, där mitt namn förekommer, vid den av herr talmannen angivna tidpunkten.

Den debatt som vi för i dag är avsedd att vara en allomfattande ekonomisk debatt, men förutsättningarna för en sådan är dåliga, bl. a. till följd av att löneavtalen — som herr Gösta Jacobson pekade på — ännu inte är klara. Vidare har nationalbudgeten inte, som vi önskat, blivit utskottsbehandlad. Jag har tillåtit mig att anföras några allmänna synpunkter på ekonomin vid behandlingen förra torsdagen av den

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

penning- och valutapolitiska problematiken. Jag avstår därför från att ge mig in på den allmänna ekonomiska politiken och delvis i så fall upprepa vad jag redan sagt, utom beträffande en punkt. Jag har noterat statsrådet Wickmans meddelande till oss i kammaren om ett budgetunderskott av större storleksordning än det som är upptaget i riksstatsförslaget och som i nationalbudgeten är beräknat till ca 2,5 miljarder i stället för cirka 1,5 miljard kronor. Det betyder med andra ord att staten nu måste låna pengar för att kunna betala de lönehöjningar som eventuellt kan bli resultatet av lönerörelsen.

På en punkt skall jag dock be att få återkomma, nämligen till valutafrågan, som jag utelämnade förra torsdagen med anledning av det interpellations-svar som herr Gösta Jacobsson i dag skall få angående valutaöron i världen. Jag har anmält mig till denna debatt.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag vill såsom reservant i bankoutskottet vid behandlingen av utlåtandena nr 38 och 39 använda detta tillfälle för att motivera de reservationer, till vilka jag har medverkat.

Jag vill, herr talman, börja med bankoutskottets utlåtande nr 38, som tar upp frågor angående den ekonomiska politiken med anledning av två motionspar — det ena partimotioner från mittenpartierna, I: 719 och II: 850, och det andra partimotioner från moderata samlingspartiet, I: 379 och II: 437. Jag ber att få börja med reservation 1.

Vi har från folkpartiet och centerpartiet i år liksom flera gånger tidigare i en partimotion föreslagit, att regeringen skall ta initiativ till stabiliseringskonferens, där representanter för arbetsmarknadens parter, vissa andra organisationer, regering och riksdag samt erforderlig expertis skall delta. Det framhålls i motionen, att

förutsättning därigenom skapas för en frivillig samordning av arbetsavtal, prispolitik och ett lämpligt tillrättläggande av den offentliga ekonomiska politiken med ökad ekonomisk stabilitet som följd.

Jag tror att man förs påstå att en av orsakerna till att årets löneförhandlingar blivit så utdragna är den olikartade bedömning av konjunkturutvecklingen som de på avtalsmarknaden agerande parterna har gjort. De har bedömt den ekonomiska tillväxten och den kaka som således finns att dela olika. Konjunkturbilden har förändrats under avtalsförhandlingarnas gång och påverkat budgivningen, men uttolkningen av det aktuella ekonomiska läget har också liksom tidigare i år gjorts från olika utgångspunkter, mycket beroende på vid vilken sida av förhandlingsbordet de agerande suttit. Årets avtalsförhandlingar har också dragit ut på tiden genom att olika parter på löntagarsidan bedömt situationen olika. Här skulle säkerligen en sådan stabiliseringskonferens som mittenpartierna föreslagit vara av stort värde. Alla parter skulle där få tillfälle att göra jämförelser mellan förutsättningen för sina egna och andras inkomstutveckling.

Det är naturligtvis arbetsmarknadsparternas uppgift att utforma lämpliga metoder för avtalsförhandlingar och att träffa avtal utan inblandning från statens sida. Men i en demokrati som vår är en offentlig debatt och samråd kring viktiga ekonomiska frågor en självklar sak. Därför är sådana överläggningar som vi föreslår ett sätt att öka utsikterna till goda lösningar på frivillig grund.

Det verkar också som om ledande personer inom arbetsmarknadsorganisationerna under de senaste åren fått större förståelse för betydelsen av sådana överläggningar och samråd mellan de olika parterna. I en intervju i gårdagens Dagens Nyheter framhåller t. ex. SAF-direktören Curt-Steffan Giesecke att man med nuvarande ordning

riskerar att uppgörelserna överstiger de ekonomiska ramarna samtidigt som förhandlingarna drar alltför långt ut på tiden. Lösningen kan enligt herr Giesecke ligga i att man tillsätter en offentlig utredning som dels försöker klarlägga de aktiva krafterna i inkomstbildningen, bland andra marknadskrafternas inverkan. Med det som bakgrund kan parterna sedan diskutera uppläggningsen av nästa avtalsrörelse.

Jag kan inte förstå annat än att dessa tankegångar starkt närmar sig vårt förslag om ett förberedande ekonomiskt-socialt råd och stabiliseringskonferenser. Det är angeläget betona att rådet och de konferenserna inte skall ingripa i själva avtalsförhandlingarna. Stabiliseringskonferenserna och det ekonomisk-sociala rådet skulle ha sina viktigaste uppgifter innan de egentliga avtalsförhandlingarna startar. Deras verksamhet skulle vara till för att skapa bättre förutsättningar för en frivillig samordning av arbetsavtalen och prispolitiken och ett lämpligt tillrättaläggande av den offentliga ekonomiska politiken.

I reservation 3 till detta utlåtande vill ledamöterna från de borgerliga oppositionspartierna att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall hemställa om tillsättande av en parlamentarisk besparingsutredning. Det påminns i reservationen, liksom i de bakomliggande motionerna från mittenpartierna och moderata samlingspartiet, att i den besparingsutredning som arbetade i slutet av 1950-talet uppnåddes enighet mellan representanter för olika partier på en rad punkter, som omfattade inte oväsentliga belopp.

I en tid då statsutgifterna växer mycket starkt på alla områden, finns det all anledning att en parlamentarisk utredning ser över dessa, och då bör särskild uppmärksamhet ägnas möjligheterna att genom rationalisering och ökad effektivitet bringa ned kostnader-na för olika statliga aktiviteter.

I mittenpartiernas motioner föreslås

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

att en utredning tillsättes, som under medverkan av expertis får till uppgift att belysa hur olika finanspolitiska åtgärder inverkar på produktionsutveckling, sysselsättning osv. Utskottet anför i denna fråga att det är av stor betydelse att den ekonomiska politiken grundar sig på största möjliga kunskap om samband av det slag motionärerna nämner men finner inte anledning att tillstyrka motionerna.

I utlåtandet redogörs för en analys av finanspolitikens verkningar vilken nyligen har utförts av en arbetsgrupp inom OECD. Dessa studier redovisar hur finanspolitiken i ett antal länder, bland dem Sverige, under perioden 1955—1965 har utnyttjats för att kontrollera den totala efterfrågan och vilka effekter den har haft bl. a. på produktionsutvecklingen.

Denna arbetsgrupp konstaterar också att finanspolitiken numera är ett av de viktigaste instrumenten för att påverka den samhällsekonomiska balansen. Enligt arbetsgruppens mening finns det utrymme för förbättringar av metoden i flera hänseenden. Reservanternas tar fasta på detta påstående att förbättringar är möjliga. Till den problematik som här bör belysas hör t. ex. skatternas övervältringsproblem samt marginalskatternas inverkan på sparvilja och arbetsvilja. Bättre insikter om dessa problem är enligt vår mening nödvändiga bl. a. för reformeringen av vår skattelagstiftning.

Samtidigt som den ekonomiska politiken utvecklats i vissa hänseenden har det samhälle och den miljö inom vilken den statliga verksamheten bedrivs starkt förändrats. Det är önskvärt med en översyn av dessa frågeställningar.

I reservation 5 vid bankoutskottets utlåtande nr 38 behandlas en rad synpunkter och förslag som folkpartiet och centerpartiet har framlagt flera år i rad. Bl. a. föreslås att budgetplaneringen skall utbyggas med ett längre tidsperspektiv framåt och att en översiktlig nationalbudget i arbetskraftstermer

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

skall upprättas. I motionen understryks även vikten av att det enskilda sparandet stimuleras liksom värdet av fri konkurrens. Förslag till sådana åtgärder har tagits upp i särskilda motioner till årets riksdag, men reservanterna vill även vid detta tillfälle understryka vikten av att motionärernas synpunkter beaktas vid utformningen av den ekonomiska politiken.

Sedan ber jag, herr talman, att få ta upp bankoutskottets utlåtande nr 39 till behandling. Där vill jag säga några ord om reservation 6 vid detta utlåtande. Det höga ränteläge som vi för närvarande har i vårt land är från många synpunkter oroande. Det ökar företagens kapitalkostnader, vilket motverkar investeringsviljan och pressar priserna uppåt. Framför allt för de många mindre och medelstora företagen, vilka har relativt höga räntekostnader därför att de låneformer som är tillgängliga för dem på kreditmarknaden arbetar med förhållandevis höga räntor, är diskontohöjningen särskilt betungande. En räntehöjning framkallar också en höjning av byggnads- och boendekostnaderna, som ur social synvinkel innebär en allvarlig olägenhet. Nu har ju denna sak diskuterats rätt ingående tidigare i dag i gruppledardebatten med statsrådet Wickman, och jag skall därför inte upphålla mig mera ingående vid den frågan. Jag vill bara framhålla att jag tror det bör vara möjligt för regeringen att ta initiativet till internationella kontakter och underhandlingar som kan komma fram till internationella överenskommelser för att motverka en ytterligare uppskrivning av räntespiralen.

I reservation 4 har utskottets folkparti- och centerpartiledamöter tagit upp ett yrkande, om att investeringsfonderna, så länge tendenser till överhettning i ekonomin finns, skall kunna tas i anspråk med ökad tonvikt på orter och regioner med sysselsättnings-svårigheter.

Det är inte min avsikt att här starta

en ny lokaliseringspolitisk debatt. Vi har nu på kort tid haft tre sådana stora debatter i kamrarna, och vi känner väl till förhållandena i olika landsändar. Vi har i de sammanhangen framfört synpunkter på metoder och medel som måste till för att avhjälpa de olikheter i sysselsättning som råder olika regioner emellan.

Vi hävdar att ett mera effektivt användande av investeringsfonderna inom stödområdena skulle vara av stor betydelse för sysselsättningen. Finansministern framhåller i kompletteringspropositionen att det finns anledning att bygga ut investeringsfondernas användning som lokaliseringspolitiskt medel. Jag vill understryka vad finansministern här anför. Vi förordar att så länge vår ekonomi befinner sig i en starkt uppåtgående konjunktur skall ianspråktagande av investeringsfonderna ske med större tonvikt än hittills på orter och regioner med sysselsättnings-svårigheter. Vi förmenar att en sådan politik kommer att medverka till ökade investeringar i sysselsättningssvaga regioner.

Jag har också mitt namn under reservation 1 till bankoutskottets utlåtande nr 39. Denna reservation tar upp en hemställan i centerpartimotionen om en parlamentarisk utredning för att dämpa expansionen i storstadsområdena.

De borgerliga ledamöterna av utskottet är positivt inställda till tankegångarna i motionerna. Chefen för inrikesdepartementet har i årets statsverksproposition gjort uttalande till förmån för vissa åtgärder i decentraliserande syfte, avsedda att dämpa storstadstillväxten. I de lokaliseringsdebatter som har ägt rum i denna kammare under maj månad har ju också dessa önskemål understrukt.

Reservanterna anser att detta är en viktig utredningsuppgift som i första hand bör kunna prövas inom ramen för den utredningsverksamhet som redan finns. En expertutredning för dessa frågor har knutits till inrikesdepartemen-

tet och till lokaliseringsberedningen. Den Lemneska lokaliseringsutredningen torde också syssla med dessa problem.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! De partimotioner om den ekonomiska politiken som de borgerliga partierna har väckt och som bankoutskottet behandlar i utlåtande nr 38 är till sin uppläggning och sina slutsatser gamla bekanta. De inleds med en diskussion om den aktuella ekonomiska situationen och om konjunktursiktterna. Denna diskussion leder sedan fram till vissa på förhand bestämda slutsatser och yrkanden. Konjunkturanalysen har bankoutskottet inte gått in på, och med hänsyn till den debatt härom som vi redan fört finner jag ingen anledning att göra det nu. Jag vill begränsa mig till att konstatera att man i år tycks vara tämligen ense med finansministern om bedömningen av situationen.

De förslag som framlagts är väl kända för kammarens ledamöter sedan gammalt. Utskottet har avstyrkt dem och de borgerliga partiernas företrädare har rutinmässigt, med växlande grad av enighet, reserverat sig till förmån för dem. Jag tänker inte ta upp någon diskussion om alla dessa olika förslag. Låt mig bara, herr talman, i korthet beröra några av dem. Ett par av förslagen avser institutionella arrangemang i stabiliseringspolitiskt syfte. Jag tänker i detta sammanhang på förslagen om stabiliseringskonferenser och om ett ekonomiskt-socialt råd. Där skulle delta företrädare för regering och riksdag, arbetsmarknadens organisationer, näringslivet, konsumenterna och fristående ekonomisk expertis. Genom konferenserna skulle, tänker man sig, skapas förutsättningar för en frivillig samordning av löner, prispolitik och allmän ekonomisk politik.

Herr talman! Jag måste säga att jag tycker att denna tankegång är ganska

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. naiv. Genom det enkla greppet att anordna en konferens skulle man i ett slag utjämna alla intresse motsättningar, tycks man föreställa sig. Det verkar inte särdeles realistiskt. De bästa förutsättningarna för en balanserad ekonomisk utveckling skapas enligt min mening genom en från statsmakternas sida målmedvetet bedriven stabiliseringspolitik. Skulle de av oppositionen föreslagna konferenserna verkligen kunna bli effektiva måste det innebära att statsmakterna mer eller mindre bestämt fastställer utrymmet för lönestegringar. Detta skulle i sin tur betyda att systemet med fria överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter helt skulle sättas ur spel. Ett sådant förslag kan jag inte vara med om att tillstyrka. Enligt min uppfattning bör organisationerna även i fortsättningen ha sin frihet att under ansvar för de samhällsekonomiska konsekvenserna sluta avtal om löner och andra anställningsförmåner.

Jag vill tillägga att olika möjligheter till samråd om samhällsekonomiska problem redan föreligger, t. ex. i det ekonomiska planeringsrådet. De politiska partiernas synpunkter på den ekonomiska politiken bör, enligt min uppfattning, även i fortsättningen komma till uttryck i riksdagen. En överflyttning av denna debatt till exempelvis ett ekonomiskt-socialt råd kan knappast fänkas öka möjligheterna till samförstånd. Herr talman! Jag konstaterar att oppositionens förslag på de punkter jag nu behandlat inte blir bättre genom att upprepas år från år.

I reservation 3 återkommer kravet på en parlamentarisk besparingsutredning. Denna utredning skulle söka få fram uppslag dels till besparingar — dvs. utgiftsminskningar — dels till åtgärder för ökad effektivitet i den statliga verksamheten. Utskottet har som skäl för sitt avstyrkande av detta krav bl. a. hänvisat till den besparingsutredning som verkade i slutet av 1950-talet. Erfarenheterna av denna visar att det inte går att uppnå enighet annat än i

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

mycket begränsad utsträckning. Det är dessutom fråga om besparingsförslag som betyder att kostnaderna i hög grad övervältras från staten till främst kommunerna. Vill man uppnå väsentliga utgiftsminskningar måste man angripa ett fåtal större poster, t. ex. folkpensioner och barnbidrag. Jag har svårt att tro att det skulle gå att uppnå enighet om nedskärningar av sådana förmåner.

När det sedan gäller problemet att öka effektiviteten i den statliga verksamheten görs fortlöpande insatser av särskilda statliga organ, exempelvis riksrevisionsverket, statskontoret och försvarets rationaliseringsinstitut. Något behov av en parlamentarisk utredning härvidlag finns inte enligt utskottets uppfattning.

Förslaget om en utredning av verkningarna av finanspolitiska åtgärder är enligt min uppfattning också omotiverat. Detta i och för sig viktiga problem ägnas redan uppmärksamhet både inom den ekonomiska forskningen och vid annan utredningsverksamhet. Utskottet har både i det nu aktuella utlåtandet och i tidigare sammanhang redovisat något av vad som gjorts, och jag kan hänvisa till dessa tidigare redogörelser.

De övriga förslag som aktualiseras från oppositionshåll och som rör t. ex. budgetplaneringen och arbetskraftsplaneringen har utskottet avstyrkt, och jag har ingen anledning att här upprepa utskottets motiveringar.

Herr talman! Jag tvingas slutligen konstatera att något nytänkande från oppositionens sida när det gäller den ekonomiska politikens medel inte har ägt rum sedan förra våren. Det är samma förslag som upprepas, och utskottet har liksom förra året avstyrkt dem.

Nu övergår jag, herr talman, till att säga några ord i anslutning till bankoutskottets utlåtande nr 39. Där behandlar utskottet ett antal motioner som har väckts från centerpartiet och folkpartiet i anledning av kompletteringspropositionen.

Den hemställan som görs i kompletteringspropositionen gäller i första hand uttagsprocenten för den statliga inkomstkatten och därutöver dels diverse frågor om statliga kapitalinvesteringar, dels beräkningen av driftbudgetens inkomster. Med denna hemställan har motionsyrkandena inte något samband. Folkpartiets yrkande har åtminstone med den ekonomiska politiken att göra. Det kan man kanske bara delvis säga om centerpartiets yrkande.

I den översikt över konjunkturutvecklingen och den ekonomiska politiken som ingår i den reviderade finansplanen finns naturligt nog ett avsnitt om sysselsättningspolitiken. Där nämns också en del initiativ på lokaliserings- och regionalpolitikens område. Det omnämmandet har tagits till intäkt för nya yrkanden om åtgärder på detta område, vilket ju är välbekant för kammaren efter bl. a. de två långa lokaliseringsdebatter som har hållits tidigare i veckan. För mig ter det sig ganska överraskande att vi på detta sätt får ett slags ny allmän motionstid alldeles före sessionens slut.

I centerpartiets motion begärs först en parlamentarisk utredning om åtgärder för att dämpa expansionen i vårt lands tre storstadsregioner. Det yrkandet har framställts bara en vecka efter det att bankoutskottet justerade sitt väsentligen enhälliga utlåtande om lokaliserings- och regionalpolitiken. Utskottet begärde bl. a. vissa utredningen utöver dem som redan pågår, och utskottet var även inne på frågan om åtgärder i decentraliserande syfte. Jag kan inte erinra mig att centerpartiets representanter under de långvariga diskussioner som föregick vårt lokaliseringsutlåtande aktualiserade något förslag om en parlamentarisk utredning rörande storstadstillväxten. Medan utlåtandet trycktes har man tydligen kommit på nya tankar.

Den borgerliga delen av utskottet tycks i alla fall ha funnit det svårt att flytta sina positioner så snabbt. Den

har nu nöjt sig med att föreslå att motionen skall överlämnas till 1968 års lokaliseringsutredning för beaktande. Detta är enligt min och den övriga utskottsmajoritetens uppfattning alldeles onödigt. Den förestående utredningsverksamheten täcker i tillräckligt hög grad det problemkomplex som motionärerna berör.

Ett uppmärksammat initiativ på lokaliseringspolitikens område under de senaste månaderna är det samarbete som regeringen har inlett med Sveriges industriförbund för att, som det heter, främja en förbättrad regional balans i sysselsättningsutvecklingen. Samarbetet innefattar bl. a. att en arbetsgrupp med företrädare för staten och Industriförbundet har tillsatts för att inventera lämpliga lokaliseringsobjekt. Bakgrunden är givetvis främst att man vill att flera företag än hittills skall tänka på att förlägga filialer till områden som behöver sysselsättningsstimulans. Den avsikten har gjort det naturligt med en hänvändelse till Sveriges industriförbund.

Motionärerna tycks anse att regeringen på det sättet har visat ringaktning för de mindre och medelstora företagens organisationer. När bankoutskottet diskuterade lokaliseringspolitiken och var inne på samarbetet med näringslivet förde ingen fram den tanke som motionärerna nu kommer med, utan den har av allt att döma »runnit upp» under de dagar då utskottsutlåtandet om lokaliseringspolitiken trycktes.

Utskottsmajoriteten uttalar nu att den tar för givet att det fortsatta samarbetet mellan staten och näringslivet i lokaliseringsfrågor kommer att innefatta kontakt med de mindre och medelstora företagens organisationer och konstaterar att det inte finns något behov för riksdagen att rikta en särskild framställning i ämnet till Kungl. Maj:t. Bakom det uttalandet står bl. a. ordföranden i Sveriges Hantverks- och industriorganisation, herr Stefanson, som ju representerar folkpartiet på förstakam-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. marsidan i bankoutskottet. Centerpartiet har inte nöjt sig med majoritetens klara uttalande utan yrkar på en formell framställning till Kungl. Maj:t.

Den som läser vad utskottet har skrivit märker omedelbart att reservationen sakligt sett är helt opåkallad. Jag vill tillägga att man i detta sammanhang kanske kunde ha väntat ett förslag från centerpartiet om att regeringen också skulle kontakta jordbrukets föreningsrörelse för att få en inventering av möjligheten att genom filialutläggning minska den fortgående koncentrationen av dess produktionsföretag till större tätorter. Men det initiativet har utblevitt.

I översikten över sysselsättningspolitiken nämner finansministern också sina planer att i den utsträckning som lämpliga lokaliseringsprojekt kommer fram medge företag att ta i anspråk investeringsfondsmedel för att nya varaktiga arbetstillfällen skall skapas på orter med svag sysselsättning.

Folkpartiet begär i sin partimotion en skrivelse till Kungl. Maj:t av den innebörden att sådana åtgärder som finansministern nämner bör vidtas i ökad utsträckning. I reservation 4 går centerpartiet tillsammans med folkpartiet om det yrkandet.

Vi är i utskottet eniga om att den handlingslinje som finansministern drar upp är lämplig och önskvärd. Att särskilt understryka detta i en skrivelse till Kungl. Maj:t har vi inom utskottets majoritet inte funnit skäl för. De synpunkter som reservanterna anfört till stöd för sitt förslag är naturligtvis välbekanta för finansministern och regeringen i övrigt.

Slutligen begärs i båda partimotionerna att regeringen skall ta initiativ till särskilda internationella överläggningar om de aktuella problem som gäller ränteutvecklingen och valutamarknaden. Valutaproblemen kommer att behandlas längre fram i debatten när finansministern lämnar sitt interpellationssvar till herr Gösta Jacobsson. Jag begränsar mig därför till att med utskottsmajorite-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

ten nu fästa uppmärksamheten på att det redan finns en utvecklad och beprövad institutionell ram för sådant internationellt samarbete som centerpartiet och folkpartiet begär i motionerna och i reservation 6. Något behov av att från svensk sida försöka sätta i gång ett särskilt internationellt samråd vid sidan av det som redan kontinuerligt pågår finns verkligen inte.

Vad jag nu har sagt gäller inte bara valutaproblemen utan också ränteutvecklingen. Där vill jag endast peka på den differens som inte oväntat tycks finnas mellan centerpartiets och folkpartiets önskemål. Centerpartiet vill av klämman i sin motion att döma ha en sänkning av räntenivån, medan folkpartiet nöjer sig med att vilja dämpa tendenserna till räntestegring. Är de båda partier som vill att Sverige skall gå ut mera aktivt i de internationella räntediskussionerna eniga om vilken räntepolitik de önskar föra?

Herr ÅKERLUND (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ståhle säger att det är naivt av oppositionen att begära konferenser om stabilisering av löner och priser. Varför skulle detta nu vara naivt?

Jo, säger herr Ståhle, det innebär att statsmakterna skulle tvingas att fastställa utrymme för lönerörelserna.

Jag vet inte om herr Ståhle med begreppet utrymme likställer det vi i andra sammanhang kallar för lönepott. Men är det inte egentligen statens uppgift att fastställa en s. k. lönepott eller ett utrymme för de lönehöjningar statens egna anställda kommer att bli delaktiga av? I varje fall går det till så i den delegation som har till uppgift att handlägga dessa frågor.

Vad herr Ståhle syftar på måste rimligen vara att arbetsmarknadens parter i övrigt — alltså inte bara den statliga sektorn — skulle få sin frihet begränsad

om man börjar med sådana här stabiliseringskonferenser.

Men så ser inte vi saken. Vi anser att stabiliseringskonferenserna skulle kunna tjäna som ett forum för att vädra synpunkter på frågan om hur man skall kunna nå en stabilisering som omfattar både löner och priser. Herr Ståhle menar tydligen att alla avtal som träffas på det här området, alltså på den allmänna arbetsmarknaden, uppfyller de ospecificerade krav på ansvar som han talade om.

Men avtalen har ju inte tillkommit för att beakta balansen i samhällsekonomin, eftersom det inte är de avtalsslutande parternas uppgift att ha detta huvudmål. Där gäller det en kamp för den egna penningbörsen och skall så vara av självklara skäl. Men resultatet av den kampen behöver ju inte nödvändigtvis bli att man når ett resultat som ger stabilitet i ekonomin. På den punkten ställer vi oss tveksamma.

Låt mig, herr talman, avsluta med att säga att jag har samma mening som herr Ståhle när han hänvisar till att diskussionen om den ekonomiska politiken skall föras i riksdagen. Det önskar jag också. Men oppositionen får ju inte exempelvis nationalbudgeten utskottsbehandlad och kan alltså inte ta upp denna till diskussion i utskott.

Så ytterligare en synpunkt på de viktiga frågorna om generella ekonomiska åtgärder av ett slag som hör hemma inom penning- och valutapolitiken. I detta avseende har majoriteten inte någon politik alls att presentera. När vi kommer in på frågor — som i förra veckan — om sedelutgivning, guldpolitik, valutapolitik m. m. får vi från herr Ståhle och andra representanter för det socialdemokratiska partiet bara den förklaringen, att man hyser fullt förtroende för regeringen och sina kamrater i riksbanksfullmäktige. Sedan är det meningen att vi skall vara nöjda med detta, även om vi inte har samma uppfattning i sakfrågorna.

Herr STEFANSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna instämma i vad herr Åkerlund nyligen har anfört om stabiliseringskonferensernas uppgift. Det är naturligtvis inte så, herr Ståhle — vi har upprepat det gång på gång i debatten om dessa konferenser — att de på något sätt skall lägga sig i de fria krafternas spel på arbetsmarknaden. De skall tvärtom vara förberedande konferenser, där man fritt kan diskutera utrymmet för löneökningar, utrymmet för statens utgiftspolitik och investeringar liksom också utrymmet för de privata investeringarna. Deras uppgift skall i första hand vara att ge information om det utrymme som finns för t. ex. löneökningar och investeringar. För det andra bör genom sådant samråd förtroende kunna skapas för regeringens vilja att föra en effektiv stabiliseringspolitik.

Än en gång vill jag ha sagt att det icke är vår mening att dessa stabiliseringskonferenser skall fatta beslut eller ha ett avgörande inflytande på löne- marknaden. Det ekonomiskt-sociala rådet skall icke vara ett diskussionsforum utan ett utredande organ som förser stabiliseringskonferenserna och även gärna oss politiker med stoff för den ekonomiska debatten.

Herr Ståhle säger att våra förslag inte blir bättre därför att de upprepas. De blir inte heller sämre, herr Ståhle, utan mer och mer angelägna för varje år. Jag vill än en gång hänvisa till de tankegångar som i årets lönerörelse har förts fram från ledande håll inom arbetsmarknadsorganisationerna.

Jag skall sedan, herr talman, beröra vad herr Ståhle anförde om regeringens kontakter med de mindre företagen.

Jag hälsar med tillfredsställelse att regeringen har tagit kontakt med Industriförbundet i avsikt att i samverkan mellan stat och privat näringsliv inventera lokaliseringsobjekt som kan vara av värde för stödområdena. Det är alldeles riktigt, som herr Ståhle sä-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

ger, att jag har anslutit mig till bankoutskottets utlåtande. Men, herr Ståhle, det har jag gjort på grund av utskottets mycket positiva skrivning på denna punkt, vilket herr Ståhle inte nämnde. I utlåtandet står nämligen följande: »Utskottet, som tar för givet att det fortsatta samarbetet mellan staten och näringslivet i lokaliseringsfrågor även kommer att innefatta kontakt med de mindre och medelstora företagens organisationer, finner inte behov föreligga» osv. Man förutsätter således här en kontakt mellan regeringen och dessa organisationer. Jag kan meddela att den kontakten redan har tagits, i varje fall med en av de ifrågakvarande organisationerna, nämligen Sveriges hantverks- och industriorganisation.

Jag tycker det är bra att centerpartiet aktualiserat denna fråga, men utskottsskrivningen är så bra att jag kan ansluta mig till densamma.

Herr Ståhle säger sig kunna utläsa en skillnad mellan centerpartiets och folkpartiets motioner när det gäller vårt förslag att den svenska regeringen skall ta initiativ till internationella överläggningar i räntefrågorna. Centerpartiet anser att sådana överläggningar skall ha till syfte att åstadkomma en sänkt internationell räntenivå, och det har inte vi någonting emot. Vi är fullt på det klara med att vår räntenivå är beroende av det internationella ränteläget. Om man kan åstadkomma en allmän internationell räntesänkning medför det att också vi i vårt land kan sänka räntenivån, och det har folkpartiet och, antar jag, inte heller socialdemokraterna någonting emot.

Herr STÅHLE (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vidhåller vad jag redan sagt till herr Åkerlund att jag anser att de framställningar om stabiliseringskonferenser som gjorts i reservationerna är naiva. Jag stöder min uppfattning på det faktum att jag har för-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

troende för svensk fackföreningsrörelse och den stabilitet som svensk fackföreningsrörelse har i dag. Jag är övertygad om att de bedömningar som görs inom rörelsen har lika stort värde som de man möjligen skulle kunna tänkas komma fram till vid överläggningar i så kallade stabiliseringskonferenser.

Det är inte bara jag som anser att framställningarna i reservationerna är naiva; även utskottsmajoriteten ansluter sig till uppfattningen att man genom dessa konferenser säkerligen inte kan komma fram till bättre bedömningar.

Herr Stefanson talade också om stabiliseringskonferenserna. Det är, som tidigare sagts, inga nyheter för i år, utan det är samma sak som upprepas varje år.

Jag tillät mig säga att herr Stefanson anslutit sig till vår linje vad gäller möjligheterna till kontakter mellan regeringen och de mindre och de medelstora företagen. Jag bedömer frågan på det sättet genom att herr Stefanson kanske är den mest sakkunnige inom utskottet på den här punkten, och då han anslutit sig till majoritetens linje måste vi vara inne på rätt väg. Herr Stefanson sade här att kontakter redan tagits. Det var vi också inne på vid utskottsöverläggningarna, där vi menade att det är kortare väg att tala direkt med departementschefen än att skriva till Kungl. Maj:t och då behöva gå vägen över en debatt i riksdagen. Det anser jag vara en realistisk bedömning.

Vad sedan gäller räntan och internationella kontakter i det avseendet framgår det klart och tydligt av utskottets skrivning vilka möjligheter till kontakter med utlandet som redan finns, och för vårt vidkommande ansåg vi det onödigt att gå längre. Men herr Stefanson måste väl hålla med om att det är en skillnad i bedömningen i centerpartiets skrivning och i folkpartiets skrivning. Vi bedömer det i varje fall på det sättet.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Låt mig först uttrycka en förundran över herr Ståhles sätt att argumentera i dessa frågor, då han bl. a. för till torgs tanken att centerpartiet skulle ha infört en ny fri motionstid i och med den motion som vi här avlämnat. Men det är bara så, herr Ståhle, att det som framförs i centerpartiets motion är fullständigt avhängigt av det som har förts fram i kompletteringspropositionen. I och med att motionen blivit remitterad till berörda utskott, förmodar jag att herr Ståhle inte bör kritisera centerpartiet för dess motionsskrivning utan i stället den institution som har att remittera motioner.

När herr Ståhle dessutom påstår att motionen är dåligt underbyggd, vill jag säga att den är mycket bra underbyggd, och att det väl är därför som herr Ståhle påstår motsatsen. De frågor som tas upp i motionen är av sådan betydelse att de måste lösas. Socialdemokratien har under årens lopp försummat att lösa dessa frågor, även om socialdemokraterna i kraft av sin storhet som majoritetsparti skulle kunnat lösa dem. Det är måhända bara så, herr Ståhle, att när det bränns försöker man på olika sätt göra gällande att även det som är riktigt är i sammanhanget oriktigt.

Herr talman! Kompletteringspropositionen som sådan kan jämföras med ett företags bokslutshandling. Redovisningshandlingarna, dvs. kompletteringspropositionen, visar ett i förhållande till tidigare gjorda beräkningar bättre resultat. Även om inkomstökningarna blivit bättre än beräknat är väl läget ändå det att utgiftsökningarna, de rent automatiska och andra, är så stora att man måste bedöma slutredovisningen som tämligen svag. Läggs här till att man i kompletteringspropositionen inte tagit med de lönehöjningar som skall komma de statsanställda till del, blir bilden inte ljusare.

Konjunkturen för nästa budgetår ter sig enligt kompletteringspropositionen

i viss mån bättre än tidigare. Vi får hoppas att den uppåtgående konjunkturkurvan blir bestående. Det beräknade underskottet för nästa budgetår är dock fortfarande, med tanke på de av riksdagen på skilda områden beslutade åtagandena, av den storleken att önskvärda reformer tyvärr måste anstå tills inkomster och utgifter blir bättre balanserade än de är i nuvarande budget.

Det betyder, som jag ser det, att sparsamhet med statens utgifter för alla partier måste vara en första gradens angelägenhet.

I vad det gäller samhällets åtaganden måste häri ingå den enskilde medborgarens trygghet och i ekonomiskt hänseende större jämlikhet än vad som nu är fallet.

Trygghetsfrågan är i mycket stor utsträckning en lokaliseringsfråga. Investeringsfonderna skulle ju vara ett konjunkturpolitiskt instrument. Med de näringspolitiska skillnader som vi har i vårt land är det ingen överdrift att säga att dessa fonder har använts som ett instrument för utbyggnad av de s. k. heta regionernas näringsliv.

För att skattemässigt utnyttja investeringsfonderna har med finansministerns goda minne de stora företagen använt dessa fonder till investeringar i de heta regionerna. Man har medelst en mindre investering i ett näringspolitiskt svagt område fått ett påvligt avlatsbrev för att använda de stora pengarna efter eget gottfinnande. Jag tror vi kan vara överens om att man på detta sätt icke skapar regional trygghet för de enskilda människorna. Jag tänker då inte minst på de nordliga länen i vårt land.

Det är av den anledningen som centerpartiet såväl i motionen som i en till bevillningsutskottets betänkande fogad reservation föreslagit en utredning för att i konjunkturpolitiskt syfte och med anknytning till näringslivets lokalisering skapa större trygghet för de *många* människorna.

I de nu pågående förhandlingarna

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

har låginkomstproblemet mer än tidigare kommit att dominera. Detta är enligt vår mening helt riktigt. Vi kan dock icke dela deras mening som förfäktar att låginkomstföretagen — eller lågvinstföretagen — medelst rationaliseringar skall försvinna. I stora delar av våra avfolkningsbygder har dessa företag stor betydelse för såväl trivsel som trygghet.

Jämlikheten kan man inte nå enbart förhandlingsvägen, utan man måste använda skatte-, social- och familjepolitiken för att nå högsta möjliga grad av rättvisa.

I reservation nr 3 framför mittenpartierna ett förslag om en samlad översyn av skattesystemet som på basis av väckta motioners yrkanden och motiveringar skall tillgodose det krav på rättvisa och jämlikhet som inte kan beaktas genom löneförhandlingar. Vi är medvetna om att det nuvarande skattestrycket såväl i fråga om progressionen som i fråga om de samlade skatterna — de statliga och kommunala skatterna — har förändrats stegvis i takt med nationalproduktens tillväxt.

För att nå åsyftad verkan för de lägre inkomsttagarna synes det vara nödvändigt att använda flera beskattningsinstrument. För att skapa större rättvisa i den nuvarande kommunala beskattningen — medelutdebiteringen ligger för närvarande på över 20 kronor per skattekrona — måste det till en annan syn på kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna. Om vi antar att medelinkomsten i dag — och det är väl riktigt — ligger vid 20 000 kronor om året betalar en sådan enskild skattebetalare 1 000 kronor i statlig skatt och cirka 3 000 i kommunalskatt. Detta bevisar att vi inte bör se beskattningen som isolerad till den statliga sektorn — utan att vi måste se skatterna i sin helhet.

Det införda schablonavdraget i den statliga beskattningen ger större skatterättvisa för de lägre inkomsttagarna när det gäller den statliga beskattningen,

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

men det måste vara ett absolut krav att liknande regler införs i den kommunala beskattningen. Detta medför helt naturligt att den kommunala skatteutjämningen måste bli föremål för en snar översyn. Jag finner det inte befogat, att det kommunala skatteavdraget i den statliga beskattningen skall verkställas efter nuvarande regler. Man kan tänka sig ett maximerat belopp. För att nå ett skattefritt existensminimum synes det vara nödvändigt att införa ett skattefritt grundbelopp. Frågan om särbeskattning aktualiseras mer och mer. Med övergångsbestämmelser och särbestämmelser innebärande ett avtrappat grundbelopp — något som bör prövas i en utredning — finns det möjligheter att nå en större skatterättvisa än den vi för närvarande har.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationerna nr 2 och 3 vid bevillningsutskottets betänkande nr 50.

Herr STÄHLE (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste svara herr Sundin, eftersom han bedömde bankoutskottets ställningstagande till centerpartiets motioner med utgångspunkt från att motionerna måste vara bra och att vi av denna anledning måst avstyra dem.

Jag vill säga herr Sundin, att vi inte behandlar frågorna i bankoutskottet på detta sätt. Vi bedömer frågorna sakligt, allteftersom de redovisas i utskottet. Vi har funnit att centerpartiets motioner med anledning av den statliga kompletteringspropositionen inte är av den arten att de bör bedömas i detta sammanhang. Motionerna gäller nämligen i stort sett lokaliseringsfrågor — alltså sådana frågor som vi har behandlat många gånger tidigare under veckan. Det är detta som är utgångsläget för bankoutskottets bedömning och inte något annat. Det är således fråga om en saklig bedömning från vår sida.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först säga att jag tolkar herr Ståhles yttrande på det sättet att han anser att centerpartiets motioner i detta sammanhang i och för sig är mycket bra men att utskottet av andra orsaker inte vill tillstyrka dem.

Jag upprepar vad jag tidigare sade, att kritik inte bör riktas mot centerpartiet för de motioner som vi väckt i denna fråga — motionerna berör det som framförts i kompletteringspropositionen. Om så inte hade varit fallet, borde motionerna icke ha remitterats till vederbörande utskott.

Herr STÄHLE (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sundins bedömning av motionens värde får stå för hans egen räkning. Utskottsmajoriteten har bedömt motionens innehåll på det sätt som vi har givit uttryck för i vår skrivning i utlåtandet.

Herr NILSSON, YNGVE, (m):

Herr talman! Det har visat sig att det finns ett visst samband mellan den ganska låga utvecklingstakten i vårt lands ekonomi och den skattepolitik som vi för. Detta framgår av långtidsutredningens prognoser som visar att nationalinkomsten under den senaste treårsperioden blivit betydligt lägre än väntat och att det allmännas inkomster reducerats därefter. Om den utvecklingen kommer att fortsätta, så kan det innebära att de statliga skatterna fram till 1975 kommer att stiga med inemot 10 procent av bruttonationalprodukten eller med nära en tredjedel.

I det sammanhanget kan också noteras att den kommunala utdebiteringen är i stigande och nu når oroande proportioner, f. n. något över 20 kronor, vilket ganska snart kan öka betydligt. Detta senare beror inte så mycket på kommunernas expansion, som på det förhållandet att staten har övervältrat en del utgifter på kommunerna, som

inte har blivit i tillräcklig grad kompenserade, samt på det stigande kostnadsläget över huvud taget.

Det har under senare år också visat sig att skatternas höjd och skattesystemets konstruktion har kommit att spela en allt större roll i löneförhandlingarna. Löntagarna är nämligen i första hand intresserade av om löneförbättringar ger en reell löneökning, vilket de senaste löneförhandlingarna torde understryka. Vårt skattesystem är ju så utformat att skatten inte behöver höjas för att den enskilde individens skatt skall stiga i höjden. Det hänger ju samman med progressiviteten i våra skatteskalor. Detta innebär att ju högre marginalskatten är, desto större blir de kompensationskrav som ställs från löntagarnas sida vid avtalsförhandlingarna.

De löneökningar som på detta sätt pressas fram leder till ökade kostnader för företagen, vilket resulterar i stigande priser för varorna och naturligtvis stora svårigheter för den del av vårt näringsliv som sysslar med export. Om vi får den utvecklingen har vi nått in i den onda cirkel som innebär att priser, löner och skatter jagar varandra, och vi har endast att vänta på nästa omgång då samma sak upprepas när avtalsperioden har gått ut. Samma inverkan får vi då det gäller landsting och primärkommuner med den skillnaden att den kommunala utdebiteringen påverkas direkt, vilket resulterar i en högre skattesats. Ingen, vare sig löntagare, företagare eller stat och kommun, kan tjäna på detta system, som leder till penningvärdeförsämring och inflation.

I många avseenden kan kritik riktas mot skatternas utformning. Skattepolitiken har inte anpassats till dagens samhälle med dess ekonomiska struktur och löneläge. Därför har vi fått de effekter för skattebetalarna som jag tidigare har redogjort för och som inte var avsedda när skattesystemet en gång utformades. När kritik har rests emot

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

skattesystemet, har ingen rejäl reform genomförts. Vi har endast lappat på det gamla systemet, vilket har gjort att det har blivit mycket svåröverskådligt. Låt oss göra rent bord med det här systemet, och låt oss få ett annat system som bättre passar in i vår tid. Den politiska situationen har väl inte varit sådan att det har gått att genomföra, men nu hoppas jag att den utredning som vi begär, även om vårt yrkande i dag inte vinner riksdagens bifall, ändå skall kunna bli en faktor i det nya skatteförslag som snarast måste komma.

Vi behöver alltså en genomgripande skattereform som kan leda till ökade resurser, balans i samhällsekonomin, förbättrad handelsbalans, lägre och rättvisare skatter samt minskade löneklyftor mellan löntagarna. Skattesystemet bör därför i enlighet med vad moderata samlingspartiet föreslagit utformas så att den samhällsekonomiska balansen befordras, det svenska näringslivets konkurrensförmåga stärks och penningvärdeförsämringen motverkas. Samtidigt skall skattesystemet stimulera den enskilde till ett ökat sparande och en ökning av de produktiva insatserna.

De krav vi ställer på ett kommande skattesystem är förvisso inte alldeles lätta att uppfylla omgående, men genom ett omsorgsfullt utredningsarbete och en noggrant planerad övergångsperiod bör svårigheterna kunna övervinnas. Den utredning som enligt vårt förmenande bör tillsättas omgående bör arbeta efter de riktlinjer som vi dragit upp i vår partimotion till årets riksdag. Detta innebär att den statliga inkomsts-katten skall sänkas, inte bara så att penningvärdeförsämringen motverkas utan så att en reell skattesänkning på inkomstsidan sker. Denna skattesänkning bör naturligtvis i första hand omfatta låginkomsttagarna så att dessa kan få ett värdefullt och nödvändigt tillskott till sin levnadsstandard. Med låginkomsttagare avser jag då de personer som trots en fulltidstjänst inte

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

kommer upp till ett sådant löneläge att de kan föra en dräglig tillvaro. Det är alltså dessa personer — de verkliga låginkomsttagarna — som i första hand skall erhålla en kraftig skattesänkning, men även andra grupper bör få del av sänkningen av inkomstskatten. Jag tänker därvid speciellt på mellaninkomsttagarna.

Den sänkning av den statliga inkomstskatten som vi förordat bör givetvis ges en sådan omfattning att den eftersträvade stimulansen av arbetsvilja och sparande verkligen kommer till stånd. Den utredning som vi hoppas skall arbeta med detta bör därför utgå ifrån att gifta inkomsttagare med nettoinkomster upp till 20 000 kronor inte skall erlägga någon statlig inkomstskatt. Motsvarande gräns för ensamstående skulle utgöra 12 000 kronor. I utredningens uppgift bör också ingå att tillse att automatiska skattesärpningar inte kommer att inträffa på grund av penningvärdeförsämring.

Denna vår strävan att reformera skattesystemet har tungt vägande samhällsekonomiska motiv. Men därutöver eftersträvar vi att skapa ett samhälle med ökad personlig frihet och ökat personligt oberoende för den enskilda människan, och det målet når vi säkrast genom att skattepolitiken utformas så att det blir möjligt för flera människor att få behålla en större del av resultatet av sina arbetsinsatser. Därmed skapas också förutsättningar för ett ökat enskilt sparande och ett personligt ägande.

Som jag tidigare framhållit, kan vi inte längre lappa på det gamla skattesystemet. Något nytt måste ske som bättre passar vår tid. En radikal omläggning av skattesystemet måste till med en överflyttning från direkt till indirekt beskattning. Det initiativ som tidigare tagits av finansministern var lovvärt, men då mosen genomfördes stannade han på halva vägen. Tiden bör nu vara mogen att via den föreslagna utredningen ta nästa steg, som enligt en enhällig

tidigare skatteutredning borde ha resulterat i en sänkning av den direkta beskattningen.

I avvaktan på att den av oss förordade utredningen skall komma till stånd och avsluta sitt arbete föreslår vi att uttagsprocenten skall fastställas till 95 i stället för 100 procent. Denna ändring av uttagsprocenten innebär ingenting annat än att skatteuttaget anpassas till det penningvärde som rådde när de nuvarande skalorna fastställdes år 1965. För att sänkningen av uttagsprocenten verkligen skall återspegla ökningen av de direkta levnadskostnaderna föreslår vi en begränsning av skattesänkningen till 1 000 kronor, vilket motsvarar en skatt på 20 000 kronor. I första hand avser vi en sänkning av uttagsprocenten för budgetåret 1969/70 och i andra hand en sänkning av uttagsprocenten eller annan justering av skalorna den 1 januari 1970. Desutom yrkar vi på att förslag till lagstiftning om sparfrämjande åtgärder så snart som möjligt måtte föreläggas riksdagen.

Herr talman! Med vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till reservation 1, punkterna a 1 och 2, som gäller uttagsprocenten och förslag till sparfrämjande åtgärder. Om detta yrkande inte vinner kammarens bifall hemställer jag — i enlighet med yrkandet under punkten b i reservationen — att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag till antingen en femprocentig sänkning av grundbeloppen för statlig inkomstskatt från och med den 1 januari 1970 i enlighet med vad som anförts i motionen II: 1218 av herr Enarsson eller en jämförbar sänkning av den statliga inkomstskatten genom ändring av skatteskalorna kombinerad med förslag om sparstimulerande åtgärder.

Jag ber också att få yrka bifall till reservation 4 som utmynnar i en begäran att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om tillsättande av en expertkommitté, vari representanter för arbetsmarknadens parter ingår, med uppdrag att utreda frågan om en genom-

gripande omläggning av vårt skattesystem med så stor skyndsamhet, att proposition om en sådan skattereform kan föreläggas 1970 års riksdag.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (cp):

Herr talman! Det är mig inte bekant något om herr talmannens ungdom, och jag vet därför inte om herr talmannen i sin ungdom har upplevt svenskt jordbruk och dess förhållanden på den tiden. Men det finns åtskilliga i denna kammare i det äldre åldersskiktet som säkert erinrar sig potatisskörden i den gamla tiden, under brittsommaren i slutet av september och början av oktober, med frostiga mornar och solvarma dagar. När hackningen — med den långa raden av människor som hackade — var avslutad hade man någonting som man kallade för efterplockning, då man antingen harvade eller körde med det urgamla redskapet årder, fåra efter fåra, genom potatislandet. Och efter gick ett eller två hjon — en kvinna eller ett barn — och plockade i en korg eller i en hink kvarlämnad småpotatis.

Jag känner mig, herr talman, vara i den situationen just nu. Efter en lång dags ekonomisk debatt får man som jumbotalare vara med om efterplockningen. Jag accepterar, herr talman, situationen. Och jag skall rätta mig där-efter, helst som jag tror att jag har kammarens öra därvidlag med hänsyn till tåg- och flygtider på kammarens sista dag under vårterminen.

Under dagens många inlägg har en så grundlig genomgång gjorts av de olika frågorna, att jag inte behöver stanna vid så många detaljer. Jag har för avsikt att i första hand beröra bankoutskottets utlåtanden nr 38 och nr 39. Jag hade också tänkt uppehålla mig något vid ämnet stabiliseringskonferenser som ju är ett gammalt ämne och underlag för meningsutbyte i vår krets. Det är synd att inte finansministern och regeringen har velat acceptera den av oppositionen

Ang. den ekonomiska politiken, m. m. så länge och under så många år framförda tanken på rundabordskonferenser, som vi kallade det för tidigare — nu talar det om stabiliseringskonferenser. Under de avtalsförhandlingar som nu pågår har vi fått erfara vad det betyder att förberedelsearbeten och överläggningar inte sker i god tid före den avgörande avtalskampanjen.

Alla parter tycks uppfatta det såsom en verklig brist att man inte tidigare ordentligt har gjort klart för sig vilket utrymme som finns för lönejusteringar. Jag kan inte dela herr Ståhles uppfattning att statsmakterna genom sådana stabiliseringskonferenser som föreslagits skulle komma att fastställa utrymmet för löneökningar. Det behöver inte bli fallet. Men om det funnits ett så starkt verifierat underlag för bedömningen som en stabiliseringskonferens skulle kunnat ge — om den hade arbetat tidigare under året, före själva avtalskampanjens inledande — hade parterna haft betydligt bättre klart för sig vilket utrymme och vilka möjligheter som finns. Det hade inte varit nödvändigt att börja den sedvanliga överbuds- och underbudsgivningen, som tycks betraktas såsom en nödvändig ingrediens i alla avtalsförhandlingar. Oppositionen har också — såsom ett kontinuerligt arbetande organ för dessa stabiliseringskonferenser — föreslagit inrättandet av ett ekonomiskt-socialt råd, som skulle samla och bearbeta material.

Herr talman! Jag skall inte närmare gå in på detta, eftersom så mycket sagts tidigare. Jag kommer att yrka bifall till reservationerna 1 och 2 a vid bankoutskottets utlåtande nr 38.

Jag kommer också att yrka bifall till reservation 3, vari föreslås en parlamentarisk besparingsutredning. Motiveringar har lämnats tidigare under debatten.

Dessutom kommer jag att yrka bifall till reservation 4, vari föreslås en utredning om finanspolitiska åtgärders verkningar.

I reservation 5 finns ett ganska rik-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

haltigt sortiment av uppslag, som man önskar skall tas med i en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om åtgärder på den ekonomiska politikens område. Även till den reservationen kommer jag, herr talman, att yrka bifall.

I reservation nr 1 vid bankoutskottets utlåtande nr 39 föreslår de borgerliga partierna att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall hemställa, att de motioner som berör bl. a. åtgärder för att dämpa expansionen i storstadsområdena, skall överlämnas till 1968 års lokaliseringstudredning för att beaktas vid utredningens fortsatta arbete. Expansionen i storstadsområdena är ett problem av en sådan storleksordning att det är angeläget att med största allvar stanna inför det samma. Den utveckling som vi befinner oss i, och som regeringen hitintills inte tillräckligt uppmärksammat nämligen att storstadsräjongerna utvecklas så snabbt och så kraftigt att utvecklingen medför ett allvarligt hot för människornas livsbetingelser och för hela miljön över huvud taget, bör uppmärksammas på ett helt annat sätt än som hittills skett. Det är inte möjligt att samla människorna, såsom nu sker, i ett fåtal tätbebyggda och mycket utbredda storstadsräjonger. Det uppstår t. ex. stora svårigheter att bevara vattnet omkring dessa räjonger. I örestadsräjongen måste man nu ta vatten långt uppifrån Småland för hushålls- och industriförbrukning. Det är inte rimligt, och det är inte heller rimligt att förstöra de mellansvenska sjöarna genom industriella och kommunala utsläpp. Kommunikationer, människornas omflyttning och därav följande infrastrukturella åtgärder kostar oerhörda summor. Vi vet egentligen inte tillräckligt om dessa summors storleksordning, men det borde vi få veta i tid, innan katastrofen är för nära.

Jag ber därför, herr talman, att få återkomma med yrkande om bifall till reservation nr 1 vid bankoutskottets utlåtande nr 39.

Reservation nr 2, bakom vilken står

centerpartisterna i bankoutskottet, avser att tillskapa ett organ för kontakt mellan staten och de mindre och medelstora företagens organisationer — inte bara som hittills med Sveriges industriförbund. Vi vet ännu ingenting officiellt om det kanske redan förekommit någon sådan kontakt mellan mindre och medelstora företags organisationer och kanslihuset; kanske kan vi få en upplysning därom. Nu kommer jag ändock att yrka bifall till reservation 2, som alltså hemställer att ett organ skall skapas för kontakt även med den mindre och medelstora industrin.

I reservation 4 talas det om investeringsfundsmedel och deras ianspråktagande i lokaliseringspolitiskt syfte. Det anses att tillstånd att använda sådana medel i lokaliseringspolitiskt syfte hitintills lämnats i alltför begränsad utsträckning och att ianspråktagande av investeringsfonderna i ökad grad bör »inriktas på att skapa arbetstillfällen i regioner där sysselsättningssvårigheter råder». Reservanterna föreslår därför att riksdagen för Kungl. Maj:t ger till känna vad man här har anfört om investeringsfundsmedels användande i lokaliseringspolitiskt syfte. Jag kommer, herr talman, att yrka bifall även till den reservationen.

Slutligen kommer jag att yrka bifall till reservation 6, där vi hemställer att initiativ tages till överläggningar rörande ränteutveckling och valutaproblem i enlighet med vad som anförts i motionerna.

Vi vet nog alla att vi har en skicklig riksbanksledning, som står i nära kontakt med de valutavärdande myndigheterna i andra länder. Genom reservation 6 har vi ändå velat understryka riksdagens bekymmer med anledning av den ränteskruv som hela den västliga världen blivit utsatt för och som drabbat även vårt land och detta av orsaker som inte är inhemska, utan som — vilket framhållits tidigare under dagens debatt — ytterst sammanhänger med vad som händer i ett fåtal av de ekono-

miskt stora länderna i västvärlden. Reservanternas avsikt har här varit att genom en skrivelse från riksdagen markera och understryka angelägenheten av att allt göres som är möjligt.

Herr talman! Detta inlägg blev givetvis ur min synpunkt alltför kortfattat, men jag tror ändå att kammaren uppskattar att jag inte tar kammarens tid i anspråk längre.

Herr statsrådet Sträng, som, enligt vad herr förste vice talmannen anfört vid denna debatts början, meddelat, att han i samband med den ekonomiska debatten ämnade besvara herr Gösta Jacobssons (m) interpellation angående utvecklingen på valutaområdet, hade senare — till följd av att han vore upptagen i andra kammaren — anmält, att svaret komme att lämnas av herr statsrådet Wickman.

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet WICKMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Gösta Jacobsson har i interpellation bett finansministern lämna en analys av den senaste utvecklingen på valutaområdet ur svenska och internationella aspekter samt ställt den konkreta frågan om snara åtgärder är tänkbara för att genom ett ökat samarbete länderna emellan inom Bretton Woods-avtalets ram åvågabringa ett bättre sakernas tillstånd. Då herr Sträng är upptagen i andra kammaren skall jag be att få besvara interpellationen.

Den internationella betalningssituationen har under våren kännetecknats av fortsatt jämviktsbrist. Den minskning av det västtyska bytesbalansöverskottet, som väntades efter åtgärderna i november i fjol, har kommit till stånd endast till viss mindre del. Underskottsländerna har — delvis som en följd härav — inte kunnat uppnå den eftersträlvade förstärkningen av sina betalningsbalanser.

Oron på valutamarknaderna, som

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
haft de nämnda förhållandena som grundläggande orsak, har medfört betydande kapitalflöden över gränserna. Som interpellanten anför har inte heller Sverige lämnats oberört härav. Valutamyndigheterna i industriländerna har således återigen ställts inför uppgiften att i samverkan moderera och neutralisera verkningarna på valutareserverna och på valutasystemet i stort. Att detta samarbete, som vårt land deltar aktivt i, fungerar väl, har bekräftats även denna gång.

Händelserna i början av maj har föranlett den västtyska regeringen att skärpa sina åtgärder för att dämpa bytesbalansöverskottet samt begränsa kapitaltillflödet. Det är angeläget att dessa åtgärder, liksom motsvarande ingrepp i andra länder, får åsyftad effekt.

Det internationella betalningssystemet har inom ramen för Bretton Woods-avtalet utvecklats steg för steg. Jag räknar med att denna utveckling fortsätter och på sikt leder till att man undgår det slags störningar som vi upplevt på sistone.

En rad länder har nu ratificerat avtalet om speciella dragningsrätter. Det är min förhoppning att valutafondens årsmöte denna höst skall kunna ge startsignalen för systemets ikraftträdande.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (m):

Herr talman! Jag ber statsrådet Wickman att till statsrådet Sträng framföra mitt hjärtliga tack för interpellationssvaret. Uppriktigt sagt hade jag hoppats att finansministern i sitt svar skulle ha gått djupare in i problematiken för att informera oss om de stora valutapolitiska sammanhangen. Emellertid har statsrådet Wickman tidigare i dag kompletterat svaret med en del uppgifter härom. Jag har också haft tillfälle att höra ett anförande i denna fråga av statsrådet Sträng i medkammaren.

Jag dristar mig ändå att göra några egna lekmannamässiga funderingar

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

kring den aktuella internationella valutamarknadssituationen, som man måste se ganska allvarligt på.

Eftersom valutasystemet fungerar som ett slags kommunicerande kärl för betalningarna och kapitalrörelserna mellan olika länder får det internationella händelseförloppet lätt vittgående konsekvenser även för vårt eget land. Det nuvarande valutasystemet med konvertibla valutor och fasta växelkurser anknyter som bekant till dollarn på basis av ett värde av 35 dollar per ounce rent guld. Systemet har varit av mycket stor betydelse för världshandelns utveckling och för den snabba ekonomiska tillväxt som ägt rum under det senaste årtiondet.

Det har emellertid på senare tid hänt åtskilligt på detta område som måste ge anledning till eftertanke. Jag vill erinra om att vi under de senaste ett och ett halvt åren bevittnat en hel serie av mer eller mindre dramatiska valutakriser — närmare bestämt fem till antalet. Den senaste krisen i början av maj kring den väntade men uteblivna revalveringen av den västtyska D-marken var särskilt dramatisk genom den stora omfattningen av och snabbheten i de kapitalrörelser som ägde rum. Valutainflödet till de västtyska bankerna uppgick på tre dagar till ej mindre än 3,5 miljarder dollar eller ungefär 11 miljarder D-mark. Vår egen riksbank förlorade i sin tur på en vecka 460 miljoner kronor, vilket innebär att vår valutareserv jämfört med samma tidpunkt i fjol minskat med 1 366 miljoner kronor. Detta är i och för sig kanske inte så oroväckande, eftersom utflödet till stor del utgjordes av förskottsbetalningar av varulikvider. Det kan å andra sidan inte bagatelliseras, och jag tror inte någon gör det heller.

Jag delar finansministerns uppfattning att den stora oron bottnar i en fortsatt jämviktsbrist. Men jag skulle vilja ställa frågan om inte denna jämviktsbrist håller på att bli konstitutionell. Jag är också medveten om att de

internationella och de nationella valutamyndigheterna sökt moderera och neutralisera verkningarna på valutareserverna, bl. a. genom stand-by-krediter och stödkrediter av olika slag.

Allt tyder emellertid på att världen här kommit till — jag vill säga — en kritisk punkt och att det uppstått något grundläggande fel i systemet. Svagheterna har blivit alltmera iögonenfallande.

Jag vill erinra om Bretton Woods-avtalets mekanism för ändring av växelkurserna, nämligen klausulen om fundamentala jämviktsrubbnings, som skulle berättiga till ändringar i valutapariteterna. Denna klausul har visat sig politiskt svårhanterlig — mycket svårhanterlig till och med — vilket bl. a. tagit sig uttryck i att den inte fungerat under de senaste kriserna. Det är detta som enligt min uppfattning är dagens stora dilemma.

Jag skall inte överdramatisera, men det förfaller mig som om valutasystemet till följd av den bristande jämvikten mer eller mindre har blivit en koloss på lerfötter. Stabiliteten lämnar i varje fall mycket övrigt att önska. Kolossen tål inte alltför stora påfrestningar. Världen lever i dag farligt i dess skugga. Det har hänt olyckor förr, och det kan hända på nytt.

Den fortsatta jämviktsbristen går mycket djupare än till det västtyska bytesbalansöverskottet. Den sammanhänger ytterst med svårigheterna att anpassa valutapariteterna efter de enskilda ländernas olika grad av ekonomisk utveckling. Medan valutapariteterna i dag är fixa — endast begränsade paritetsändringar har skett — företer de enskilda länderna sinsemellan mycket stora avvikelser i fråga om inflation och ekonomisk tillväxt.

Redan detta förhållande är en mäktig orosfaktor, som förstärkts av att den totala volymen av de internationellt gångbara valutorna och guldets av allt att döma inte hållit jämna steg med världshandelns utveckling. Jag är med-

veten om att det kan finnas olika meningar i frågan om likviditeten.

Härtill kommer en annan orsaksfaktor, nämligen den märkliga företeelse på området som utgörs av den s. k. eurodollarn.

Eurodollarn är ingen nyhet, den har existerat ett tiotal år men tidigare spelat en mindre roll. Det är en form av dollarvaluta som har sökt sig utanför USA och i viss mån förlorat sitt sammanhang med ursprungslandet. Köp- och lånetransaktionerna sker mestadels i Europa, därav namnet eurodollar. Dessa förmedlas väl oftast genom banker och bankirfirmor i London. Den aktuella totala marknadsvolymen för eurodollarn har uppskattats till den höga siffran av mellan 24 och 30 miljarder dollar. Det finns dock inga säkra beräkningar.

Eurodollarn har i stor utsträckning på senare tid fått finansiera de amerikanska dotterföretagen i Europa, sedan genom de inhemska restriktionerna de ordinarie kreditvägarna med hemmabankerna stängts. I övrigt har den sökt sig till användningsområden där högre avkastning varit att påräkna. Till följd av de amerikanska bankernas efterfrågan har räntenivån över hela linjen drivits upp, och den ligger i dag mellan sju och tio procent, skulle jag tro.

Det är att anta att boven i räntedramat egentligen är de amerikanska bankerna. Räntespiralen har fortplantat sig, och det har vi själva fått känning av. Räntan har som väl alltid blivit ett konkurrensmedel, men i detta fall ett rationellt konkurrensmedel om kapitalet länderna emellan. Eurodollarn är på gott och ont. Den har en snabb omloppstid och stora kedjereaktioner men har uppenbarligen sina risker; den är beroende av den svagaste länken i kedjan. Men framför allt är den genom sin stora rörlighet ägnad att sätta hela valutamarknaden i gungning om det vill sig illa. Man må sedan kalla det spekulation eller inte.

Slutligen återstår måhända en tredje

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

orsaks- och orosfaktor, nämligen sammansättningen av en del länders valuta-reserver. Här skulle jag närmast vilja ställa en fråga, föranledd av uppgifter i utländsk ekonomisk press. Är inte vissa reservtillgångar helt enkelt infrusna fordringar, vilka rimligen inte borde bokföras som likvida tillgångar? Jag tänker inte så mycket på vår egen valutareserv, som förfogar över mycket litet pund, utan huvudsakligen på motsvarande reserver i andra länder. Alla siter emellertid i samma båt, och därför har frågan betydelse även för oss.

I blickfältet ligger framför allt de lån som lämnats England, vilket land hittills inte haft möjlighet att betala löpande skulder annat än med pengar som lånats på andra håll. Man lånar av Peter för att betala Paul, säger engelsmännen själva. England är uppenbarligen ett bekymmersamt kapitel.

Nå, vad finns det då för vägar att ordna upp de rådande jämviktsproblemen som snarast tenderar att öka? Man skall kanske inte göra sig alltför stora illusioner om möjligheterna. Det finns såvitt jag kan förstå närmast två vägar. Den ena är ökad valutakontroll, vilken i sin tur betyder ökad protektionism, isolering och minskad ekonomisk tillväxt. Den andra utvägen är anpassning eller övergång till inom vissa gränser flexibla valutor genom någon form av sliding parity — glidande pariteter. Nixonadministrationen i USA arbetar av allt att döma på problemet utifrån sistnämnda utgångspunkt. Men det är uppenbarligen mycket svåröst.

Det omfattande banktekniska samarbetet mellan de ledande centralbankerna och olika samarbetsorgan är givetvis mycket värdefullt, och vi får hoppas att detta samarbete fungerar så att varje form av valutapolitiskt sammanbrott kan undvikas. Solidariteten mellan länderna är ett styrkebälte och ett stabiliseringsselement. Det gäller också ytterst en vittgående koordinering av de enskilda ländernas ekonomiska politik. Räcker solidariteten här till? Jag utgår från

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

att den svenska regeringen, om tillfälle erbjuder sig, är beredd att medverka till frågans lösning. Det ställer krav på vårt eget lands ekonomiska politik. I likhet med vad herr Wickman uttryckte i förmiddags vill jag säga att initiativen helst bör komma från de stora länderna. Jag tror inte heller att det finns möjligheter att med förhandlingar nå någon överenskommelse om räntan. Räntan är ju en reflex, och för att få bukt med ränteproblemet får man nog gå något djupare. Inget land har i dagens läge möjligheter att utan efterräkningar hoppa över skaklarna i fråga om pris- och kostnadsutvecklingen eller orsaka jämviktsrubbingar i bytesbalansen.

Till sist, herr talman! Det är som jag ser det en ytterst angelägen uppgift för svensk politik av i dag att vårt eget svenska kapital inte skrämmer bort utan får utföra sin nyttiga uppgift i det svenska näringslivets och i det svenska samhällets tjänst.

Herr **CARLSSON, VILHELM ERIK,**
(m):

Herr talman! Som nykomling i riksdagen har jag funnit det intressant att avlyssna den här ekonomiska debatten, som nu har pågått i över fem timmar. Det är intressant därför att debatten i dag har spånt över så stora områden av vårt samhällsliv. Vi har fått tillfälle att höra olika uppfattningar när det gäller vårt näringsliv och dess dimensionering och skötsel.

Också många andra problem har berörts i denna debatt. Man har med intresse kunnat konstatera att statsrådet Wickman i dag i varje fall inte för sin del är beredd att gå längre på vägen mot ökat statsinflytande och ökad socialisering. Som den försiktige man statsrådet Wickman är har han klokt nog hållit sig i bakgrunden och med en injektionsspruta, denna dag laddad med det statsdirigerade bankkapitalets druvsocker, försökt att söva ned den svenska opinionen på oppositionssidan.

Det är också intressant att konstatera att regeringens representanter och företrädare i dag inte är intresserade av någon skattereform inom överskådlig tid. Man tycks beträffande skatterna i stort sett vilja fortsätta på den inslagna vägen. Vad man inom oppositionen befarar och som har framhållits av många talare är en skärpning av skattetrycket i olika avsnitt. Här har påtalats utvecklingen för landstingens och kommunernas del. Enligt nu tillgängliga prognoser och beräkningar kommer skattetrycket inom de närmaste fem åren att öka med bortåt 5—6 kronor per skattekrona.

Även andra avsnitt har berörts i denna debatt, t. ex. den väsentliga höjning av taxeringsvärdena som har aviserats. Man har här framhållit vad detta betyder framför allt för egnahemsägarna men även för fastighetsägare över huvud taget. Jag tänker speciellt på vilken inverkan denna höjning får för jordbrukare och andra företagare av olika slag ävensom för skogsägare. Det betyder ofrånkomligen en ökning av skattetrycket.

Enär det också har förebådats en väsentlig skärpning av uttagningsprocenten i fråga om förmögenhetsskatten, förstår man att allt pekar på en ytterligare skärpning av skattetrycket.

De gångna åren har ju varit besvärliga ur sysselsättningssynpunkt. Orsakerna härtill har man tvistat om och kommer förmodligen att tvista om under många år. Vad man som åhörare kunnat konstatera är att regeringspartiet har dragit den gamla visan om att händer det något gott i detta land så är det regeringens förtjänst, och händer det något tråkigt och besvärligt så är det oppositionens och näringslivets fel. Jag missunnar inte alls socialdemokraterna detta glädjeämne. Jag tror att de väl behöver det efter de prövningar partiet har genomgått under senare år. Skulle det till äventyrs gå så illa att högkonjunkturen inte håller sig över nästa val, kan man ju ha den här gamla visan om näringslivets och företagsam-

hetens ofullkomlighet och oförmåga i bakfickan och ta fram den igen.

Om vi ser på förhållandena för dagen kan vi väl vara överens om en sak, nämligen att konjunkturen, såvitt vi nu kan bedöma den, är på väg uppåt. Då kommer de åtgärder som har satts in och som eventuellt i framtiden kommer att sättas in kanske inte för dagen att ha så stor betydelse. Men när vi i bankoutskottet har diskuterat de lokaliseringspolitiska insatserna har vi dock utgått ifrån de förhållanden som har rätt och de eventuella risker vi kan löpa i framtiden. Det är därför som vi inom oppositionen har en helt annan uppfattning beträffande en del företeelser än vad majoriteten i utskottet har.

Man har här diskuterat hur insatserna via investeringsfonderna skall planläggas. Vi har i utskottet kommit fram till den enhetliga linjen att medel från dessa investeringsfonder skall sättas in i områden där undersysselsättning råder. Jag har vid bankoutskottets hemställan under punkten C i utlåtandet nr 39 avgivit en blank reservation, som jag vill motivera med att dessa lokaliseringspolitiska insatser inte gjorts på ett fullt tillfredsställande sätt under det senaste året. Jag är inte absolut övertygad om att Volvos mycket stora satsning på Göteborg var den enda riktiga, även om man som västsvensk får vara glad över att de västra delarna av landet fått loss så mycket medel ur investeringsfonderna. Jag tror att det hade varit förnuftigt att lägga ut mer medel i de undersysselsatta områdena, framför allt i Västsverige och i Värmland, om man på detta sätt hade kunnat förebygga en förflyttning av människor till göteborgsregionen som redan förut är mycket trång och överbefolkad. Vi får hoppas att statsmakterna i fortsättningen med det uttalande som bankoutskottet har gjort kommer att styra användningen av dessa medel på ett kanske något förnuftigare sätt, om det skul-

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.
le bli aktuellt med sådana här ingrepp i fortsättningen.

Jag skall försöka fatta mig kort i debatten — den har varit lång nog ändå och mycket utfömlande. Jag kommer, herr talman, att yrka bifall till reservationerna 1, 3 och 5 vid bankoutskottets betänkande nr 38 och reservation 1 vid bankoutskottets betänkande nr 39.

Herr **ERICSSON, JOHN**, (s):

Herr talman! Med hänsyn till den uppläggning som denna debatt har fått och som bryter mot den ordning som tillämpats under tidigare år känner jag inte anledning att delta i debatten. Jag nöjer mig med att pliktskyldigast yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

I fråga om *punkten A*, fortsatte herr talmannen, komme propositioner att ställas först särskilt angående de i reservationen 1 under a avsedda frågorna beträffande uttagsprocenten m. m. Om de reservationsvis framställda yrkandena därvid icke vunne kammarens bifall komme, anförde herr talmannen, därefter att upptagas det i reservationen 1 under b gjorda andrahandsyrkandet om viss skrivelse till Kungl. Maj:t.

I vad gällde utskottets hemställan i punkten A såvitt avsåge *uttagsprocenten m. m.* gjorde herr talmannen här efter propositioner, först på bifall till vad utskottet härutinnan hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 1 betecknade

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

reservationen i denna del; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Yngve, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 50 punkten A såvitt avser uttagsprocenten m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 1 betecknade reservationen i denna del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, Yngve, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 109;

Nej — 23.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vidkommande det i reservationen 1, av herr Yngve Nilsson m. fl., under b framställda yrkandet om *viss skrivelse till Kungl. Maj:t* gjorde herr talmannen sedermera propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å desamma; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Yngve, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår det vid bevillningsutskottets betänkande nr 50 punkten A reservationsvis framställda, med b betecknade yrkandet av herr Yngve Nilsson m. fl. om viss skrivelse till Kungl. Maj:t, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles ifrågavarande yrkande.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, Yngve, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 109;

Nej — 22.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Såvitt anginge *punkten B*, yttrade nu herr talmannen, komme propositioner att framställas först särskilt beträffande de frågor, som avsåges i de vid betänkandet fogade reservationerna samt angående de motionsyrkanden, till vilka bifall yrkats under överläggningen, varefter propositioner komme att ställas i ett sammanhang på utskottets hemställan i övrigt under *punkten B*.

Med avseende å utskottets hemställan i *punkten B* i vad anginge *företagsbeskattningen*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Sundin*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; samt

3:o), av herr *Werner*, att kammaren skulle bifalla motionerna I:711 och II:795.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundin* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 50 punkten B i vad avser företagsbeskattningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Sundin* m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 112;

Nej — 17.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I vad gällde utskottets hemställan i punkten B såvitt avsåge *reformerings av skattesystemet*, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats

Ang. den ekonomiska politiken, m. m.

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Lundström*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen;

3:o), av herr *Jacobsson, Gösta*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av herr *Yngve Nilsson* m. fl. vid betänkandet anförda reservationen 4; samt

4:o), av herr *Werner*, att kammaren skulle bifalla motionerna I:1060 och II:1220.

Därpå gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundin* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av återstående yrkanden med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Lundströms* yrkande.

Herr *Nilsson, Yngve*, äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av herr *Gösta Jacobsson* framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 50 punkten B i vad avser reformering av skattesystemet antager det förslag, som innefattas i den av herr *Lundström* m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Om utredningar i stabiliseringspolitiskt syfte

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, Yngve, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 39;
Nej — 26.

Därjämte hade 66 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 50 punkten B i vad avser reformering av skattesystemet, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Sundin begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 39.

Därjämte hade 21 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjordes med avseende å utskottets hemställan i punkten B i vad anginge *höjning av förmogenhetsskatten m. m.* propositioner, först på bifall till vad utskottet härutinnan hemställt samt därefter på bifall till motionerna I: 710 och II: 794; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ytterligare gjordes såvitt gällde utskottets hemställan i punkten B i vad avsåge *schablonavdraget för kommunal skatt* propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle bifalla motionerna I: 712 och II: 793; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls därefter utskottets hemställan under punkten B *i de delar, beträffande vilka beslut icke tidigare fattats.*

Slutligen bifölls utskottets hemställan i *punkten C.*

Om utredningar i stabiliseringspolitiskt syfte

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 38, i anledning av motioner angående den ekonomiska politiken.

I detta utlåtande hade utskottet i ett sammanhang behandlat

dels de likalydande motionerna I: 379, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 437, av herr *Holmberg m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tillsättande av en parlamentarisk besparingsutredning med uppgift att mot bakgrund av det bekymmersamma framtidsperspektivet för den offentliga utgiftsökningen verkställa översyn av de offentliga åtagandena i syfte att åstadkomma besparingar i de offentliga utgifterna så att de

Om utredningar i stabiliseringspolitiskt syfte

procentuellt icke stege snabbare än den årliga produktionen,

dels ock de likalydande motionerna I: 719, av herrar *Bengtson* och *Dahlén*, samt II: 850, av herrar *Wedén* och *Hedlund*, vari föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t

1. uttala, att den ekonomiska politiken i ökad utsträckning borde beakta de i motionerna framförda synpunkterna och förslagen i avsikt att motverka pris- och kostnadsstegringar samt trygga full sysselsättning och främja produktionens tillväxt;

2. särskilt framhålla att genom stabiliseringskonferenser, där arbetsmarknadens parter, vissa andra organisationer, regering och riksdag samt erforderlig expertis deltog, förutsättningar borde skapas för en frivillig samordning av arbetsavtal, prispolitik och ett lämpligt tillrättläggande av den offentliga ekonomiska politiken med ökad ekonomisk stabilitet som följd;

3. anhålla, att utredning måtte ske om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd med uppgift att diskutera och förbereda en effektiv stabiliseringspolitik;

4. hemställa, att en parlamentarisk utredning måtte tillsättas för en översyn av statens uppgifter i syfte att främja kostnadsbesparingar; samt

5. hemställa, att under medverkan av ekonomisk expertis en utredning måtte ske för belysning av olika finanspolitiska åtgärders verkningar på produktion, sysselsättning och inkomstfördelning samt av förväntningsbilden inom näringslivet för en bättre och snabbare bedömning av konjunkturutvecklingen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 719 och II: 850, såvitt de avsåge uttalande om stabiliseringskonferenser;

B. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 719 och II: 850, såvitt de avså-

ge inrättande av ett ekonomisk-socialt råd;

C. att riksdagen måtte avslå

a) motionerna I: 379 och II: 437,

b) motionerna I: 719 och II: 850, såvitt de avsåge tillsättande av en parlamentarisk besparingsutredning;

D. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 719 och II: 850, såvitt de avsåge utredning av verkningarna av finanspolitiska åtgärder;

E. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 719 och II: 850 i övrigt.

I sitt yttrande hade utskottet å sid. 5 i det tryckta utlåtandet anfört bland annat följande i fråga om föreslagna stabiliseringskonferenser:

»De synpunkter utskottet ovan anfört beträffande dessa konferenser torde i allt väsentligt vara tillämpliga på förslaget om ett ekonomisk-socialt råd. Utskottet har tidigare år redogjort för sådana råd i andra länder och därvid konstaterat, att deras ställning, sammansättning, uppgifter och arbetssätt är starkt växlande. Motionärerna har inte angivit några synpunkter på lösandet av hithörande frågor och deras förslag kan därför, som utskottet tidigare uttalat, knappast uppfattas som ett realistiskt försök att skapa institutionellt underlag för strävanden att åstadkomma samhällsekonomisk stabilitet.»

Reservationer hade anförts

1, beträffande utskottets hemställan under A, av herrar *Stefanson* (fp), *Åkerlund* (m), *Nils Theodor Larsson* (cp), *Brundin* (m), *Regnéll* (m), *Börjesson* i Glömminge (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 719 och II: 850 i ifrågavarande del som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om stabiliseringskonferenser;

Om utredningar i stabiliseringspolitiskt syfte

2, beträffande utskottets hemställan under B,

a) av herrar *Stefanson* (fp), *Nils Theodor Larsson* (cp), *Regnéll* (m), *Börjesson* i Glömminge (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 719 och II: 850 i ifrågavarande del hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd i enlighet med vad reservanterna anfört;

b) av herrar *Åkerlund* (m) och *Brundin* (m), vilka ansett, att det stycke på sid. 5 i det tryckta utlåtandet, som började med orden »De synpunkter utskottet» och slutade med »åstadkomma samhällsekonomisk stabilitet», bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse: »I avvaktan på ett informellt samråd i form av stabiliseringskonferenser prövas synes det inte finnas anledning att aktualisera frågan om utredning om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd.»;

3, beträffande utskottets hemställan under C, av herrar *Stefanson* (fp), *Åkerlund* (m), *Nils Theodor Larsson* (cp), *Brundin* (m), *Regnéll* (m), *Börjesson* i Glömminge (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort erhålla den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under C hemställa, att riksdagen måtte i anledning av

a) motionerna I: 379 och II: 437,

b) motionerna I: 719 och II: 850 i ifrågavarande del hos Kungl. Maj:t hemställa om tillsättande av en parlamentarisk besparingsutredning i enlighet med vad reservanterna anfört;

4, beträffande utskottets hemställan under D, av herrar *Stefanson* (fp), *Åkerlund* (m), *Nils Theodor Larsson* (cp), *Brundin* (m), *Regnéll* (m), *Bör-*

jesson i Glömminge (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under D hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 719 och II: 850 i ifrågavarande del hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning av finanspolitiska åtgärders verkningar i enlighet med vad reservanterna anfört;

5, beträffande utskottets hemställan under E, av herrar *Stefanson* (fp), *Åkerlund* (m), *Nils Theodor Larsson* (cp), *Brundin* (m), *Regnéll* (m), *Börjesson* i Glömminge (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla i reservationen angiven lydelse samt att utskottet bort under E hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 719 och II: 850 i övrigt hos Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder på den ekonomiska politikens område i enlighet med vad reservanterna anfört.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 2 a, 3, 4 och 5.

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till alla reservationer där mitt namn finns med.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Härefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten A förekomna yrkandena propositioner, först

Om utredningar i stabiliseringspolitiskt syfte

på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Stefanson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 62.

I fråga om *punkten B*, fortsatte herr talmannen, komme propositioner att framställas först särskilt angående utskottets hemställan samt därefter särskilt avseende motiveringen.

I vad gällde utskottets hemställan i punkten B gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till densamma samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i

den av herr Stefanson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 a betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 a betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 39.

Vidkommande motiveringen i punkten B, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets motivering skulle godkännas oförändrad, dels ock att kammaren skulle godkänna utskottets motivering med den ändring, som föreslagits i den av herrar Åkerlund och Brundin vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets mo-

Om utredningar i stabiliseringspolitiskt syfte

tivering oförändrad vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Åkerlund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner motiveringen i bankoutskottets utlåtande nr 38 punkten B oförändrad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes utskottets motivering med den ändring, som föreslagits i den av herrar *Åkerlund* och *Brun-din* vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Åkerlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 104;

Nej — 22.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen enligt de angående *punkten C* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Stefanson* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter

given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Stefanson* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 62.

Med avseende å *punkten D*, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Stefanson* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Därpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38 punkten D, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;
Nej — 61.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande *punkten E* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Stefanson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 5 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38 punkten E, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 5 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en bör-

Ang. lokaliseringspolitiska åtgärder
jan omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;
Nej — 61.

Ang. lokaliseringspolitiska åtgärder

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1969/70, m. m.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 115, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1969/70, m. m., hade bland annat väckts

dels de likalydande motionerna I: 1058, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 1219, av herr *Hedlund m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen vid behandlingen av propositionen skulle besluta bland annat att

i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om parlamentarisk utredning och förslag angående åtgärder för att dämpa expansionen i landets tre stortätorter i syfte att skapa en förbättrad regional befolkningsbalans i landet som helhet, tillgodose vitala samhällsekonomiska intressen och giva ökade möjligheter till en tillfredsställande miljöplanering i de stora tätorterna,

i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att kontaktorgan måtte tillskapas mellan staten och de mindre och medelstora företagens organisationer i syfte att inventera lämpliga lokaliseringsobjekt i enlighet med vad som för närvarande skedde tillsammans med de större företagen, samt

i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att den svenska regeringen måtte taga

Ang. lokaliseringspolitiska åtgärder

initiativ till internationella överläggningar angående valutaproblemen och den därav följande ränteutvecklingen i syfte att åstadkomma en sänkt internationell räntenivå,

dels ock de likalydande motionerna I: 1059, av herr Dahlén m. fl., och II: 1221, av herr Wedén m. fl., vari anhållits,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att ianspråktagande av investeringsfonderna, så länge tendenser till överhettning funnes i ekonomin, borde ske med ökad tonvikt på orter och regioner med sysselsättnings-svårigheter, samt

att riksdagen måtte uttala angelägenheten av svenska initiativ för internationell ekonomisk samverkan i syfte att bland annat dämpa tendenserna till räntestegring och motverka oron på den internationella valutamarknaden.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1059 och II: 1219, såvitt de avsåge en parlamentarisk utredning rörande storstädernas expansion,

B) att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1058 och II: 1219, såvitt de avsåge tillskapande av ett organ för kontakt mellan staten och de mindre och medelstora företagen för inventering av lokaliseringsprojekt,

C) att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1059 och II: 1221, såvitt de avsåge ianspråktagande av investeringsfonder,

D) att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1058 och II: 1219 samt I: 1059 och II: 1221, såvitt de avsåge internationella överläggningar om ränteutvecklingen och valutaproblemen.

Reservationer hade avgivits

vid utskottets hemställan under A

1) av herrar *Stefanson* (fp), *Åkerlund* (m), *Thorsten Larsson* (cp), *Vilhelm Erik Carlsson* (m), *Regnéll* (m), *Börjesson* i Glömminge (cp), *Löfgren*

(fp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla, att motionerna I: 1058 och II: 1219, såvitt de avsåge frågan om storstädernas expansion, måtte överlämnas till 1968 års lokaliseringsutredning för att beaktas vid dess arbete;

vid utskottets hemställan under B

2) av herrar *Thorsten Larsson*, *Börjesson* i Glömminge och *Stridsman* (alla cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 1058 och II: 1219 i ifrågavarande del hos Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder för att tillskapa ett organ för kontakt mellan staten och de mindre och medelstora företagens organisationer i enlighet med vad reservanterna anförde;

3) av herrar *Stefanson* och *Löfgren* (båda fp), vilka likväl ej antytt sin åsikt;

vid utskottets hemställan under C

4) av herrar *Stefanson* (fp), *Thorsten Larsson* (cp), *Börjesson* i Glömminge (cp), *Löfgren* (fp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under C hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 1059 och II: 1221 i ifrågavarande del som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde om ianspråktagande av investeringsfondsmedel i lokaliseringspolitiskt syfte;

5) av herr *Vilhelm Erik Carlsson* (m), som dock ej antytt sin mening;

vid utskottets hemställan under D

6) av herrar *Stefanson* (fp), *Thorsten Larsson* (cp), *Börjesson* i Glömminge (cp), *Löfgren* (fp) och *Stridsman* (cp),

vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under D hemställa, att riksdagen måtte med bifall i ifrågavarande hänseende till motionerna I: 1058 och II: 1219 samt I: 1059 och II: 1221 hos Kungl. Maj:t anhålla, att initiativ måtte tagas till överläggningar rörande ränteutveckling och valutaproblem i enlighet med vad reservanterna anfört.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna nr 4 och 6.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om *punkten A*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Stefanson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Ang. lokaliseringspolitiska åtgärder

Herr Larsson, Nils Theodor, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 39 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Larsson, Nils Theodor, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 59.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande *punkten B* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Thorsten Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Larsson, Nils Theodor, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. lokaliseringspolitiska åtgärder

Den, som bifaller vad bankoutsittet hemställt i sitt utlåtande nr 39 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Thorsten Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 111;

Nej — 18.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Med avseende å *punkten C*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Stefanson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutsittet hemställt i sitt utlåtande nr 39 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 37.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen enligt de angående *punkten D* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Stefanson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutsittet hemställt i sitt utlåtande nr 39 punkten D, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Ang. sysselsättningspolitiskt motiverade hyrestillskott m. m.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;
Nej — 36.

Ang. sysselsättningspolitiskt motiverade hyrestillskott m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 121, i anledning av motioner angående sysselsättningspolitiskt motiverade hyrestillskott m. m.

I de likalydande, i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition nr 115 och därvid redovisad reviderad finansplan väckta motionerna I: 1056, av herr *Petersson, Karl, m. fl.*, och II: 1217, av herr *Petersson* i Gäddvik *m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen skulle besluta,

a. att försöksverksamheten med hyrestillskott skulle insättas som ett komplement till bortavistelsebidraget vid sysselsättning på annan ort än hemorten,

b. att införandet av hyrestillskott vid sådan sysselsättning icke skulle användas som instrument för att kunna styra folkomflyttningen från vissa områden av landet till ett annat område,

c. att samarbetet mellan industridepartementet och Sveriges industriförbund samt en snabb inventering av möjligheterna att lokalisera företag till livskraftiga orter i sysselsättningssvaga regioner skulle forceras och följas av snabba åtgärder för att uppfylla detta mål, samt

d. att åtgärder i första hand skulle vidtagas för att skaffa arbetstillfällen i

de sysselsättningssvaga regionerna och att sådana åtgärder skulle prioriteras före omflyttning av arbetskraft till andra delar av landet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

1. beträffande inriktningen av försöksverksamheten med hyrestillskott att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1056 och II: 1217, såvitt nu vore i fråga,

2. beträffande kostnaderna för försöksverksamheten med hyrestillskott att riksdagen som sin mening måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i utlåtandet anfört,

3. beträffande viss samverkan mellan staten och Sveriges industriförbund att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1056 och II: 1217, såvitt nu vore i fråga,

4. beträffande förstärkta sysselsättningsskapande insatser i vissa regioner att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1056 och II: 1217, såvitt nu vore i fråga.

Reservation hade anförts, beträffande försöksverksamheten med hyrestillskott, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp), *Eric Petersson* (fp), *Wallmark* (m) och *Strandberg* (m), fru *Elvy Olsson* (cp), samt herrar *Gustafson* i Göteborg (fp), *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Nordstrandh* (m), *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Dahlgren* (cp) och *Petersson* i Gäddvik (m), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i vissa angivna delar hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, beträffande inriktningen av försöksverksamheten med hyrestillskott, att riksdagen som sin mening måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört i anledning av motionerna I: 1056 och II: 1217, såvitt nu vore i fråga.

Herr **KAIJSER** (m):

Herr talman! Det ärende vi nu skall behandla är en eftersläntare till de oli-

Ang. sysselsättningspolitiskt motiverade hyrestillskott m. m.

ka diskussioner som under våren förts beträffande lokaliseringspolitiken. Man snuddade i själva verket vid den här frågan också i interpellationsdebatten i tisdags liksom under onsdagens stora lokaliseringsdebatt.

Att frågan kommer upp nu igen beror på ett motionsyrkande som är upphängt på ett yttrande i kompletteringspropositionen, vilket i princip kan sägas innebära att regeringen vill ha riksdagens godkännande av vissa bemyndiganden som gavs arbetsmarknadsstyrelsen i slutet av april och gäller s. k. hyrestillskott, som är ett nytt slag av rörelsebefordrande åtgärder.

Hittills har flyttningsbidrag utgått till personer som fått arbete på främmande ort men inte kunnat ordna familjebostad utan måst lämna familjen kvar i hemorten. Detta bidrag avser att reducera merkostnaderna för hushåll på två orter. Det nu aktuella hyrestillskottet avser bidrag under den första tiden till den som fått familjebostad på den nya orten och skall i princip utgå på samma villkor och med samma begränsningar som flyttningsbidrag.

Motionärerna motsätter sig inte införandet av denna nya bidragsform men är rädda för att hyrestillskott skall kunna stimulera sådana personer till avflyttning från hemorten, vilka skulle kunna få arbete där i ett förbättrat sysselsättningsläge som åstadkommits genom arbetsmarknadspolitiska eller andra åtgärder eller uppkommit på något annat sätt. Man befärad sålunda att detta bidrag kan medföra en på lång sikt onödig avflyttning och finner det angeläget att det inte skall användas för styrning av arbetskraft bort från avflyttningsområdet.

Reservanterna anser att motionärernas farhågor inte är helt obefogade och vill understryka att en på längre sikt förväntad, bättre arbetsmarknadssituation i hemorten måste beaktas i första hand, även om man nu måste eftersträva en utjämning av den geografiska arbetskraftsbalansen för att öka förutsätt-

ningarna för en resursskapande produktion.

Herr talman! Det finns ingen anledning att åter diskutera lokaliseringspolitiken. Jag vill bara yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen som gäller en detalj i fråga om de rörelseunderlättande åtgärderna och som kan sägas innebära en önskan och förhoppning att denna nya bidragsmetod måtte användas med försiktighet och omdöme, så att den icke medför ej önskade bieffekter.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Så här inför vårsessionens avslutning finns det ingen anledning att hålla ett längre anförande. Men när nu detta ärende har kommit upp är det nödvändigt att något kommentera såväl motionerna som reservationen.

Statsutskottet avstyrker i sitt utlåtande de motioner som herr Kaijser berört. Dessa är enligt rubriken väckta i anledning av kompletteringspropositionen. Utlåtandet börjar med konstaterandet att motionerna är väckta i anslutning till propositionen. Därmed markeras åsikten att motionsrätten måste ha varit högst tveklaktig. Eftersom finansministerns redovisning av den reviderade finansplanen ju berör det mesta av statsbudgeten, skulle en konsekvens av remissen bli att vi får en ny allmän motionstid i slutet av vårsessionen.

Nu är dock motionerna remitterade till utskottet, och jag tänker inte här kvalja dom, bara fästa uppmärksamheten på den här svårigheten för framtiden.

En konsekvens har blivit att de två sista punkterna i motionernas hemställan rör frågor som riksdagen behandlat tidigare i år. Redan detta är anledning nog att inte offra kammarens tid på ytterligare kommentarer i dessa delar.

Kvar står motionsyrkandena om de hyrestillskott som Kungl. Maj:t fattat beslut om. Först kan konstateras att det i den delen inte är fråga om att ta ställning för eller emot hyrestillskotten.

Ang. sysselsättningspolitiskt motiverade hyrestillskott m. m.

Motionerna och den treeniga borgerliga reservationen föreslår inte att beslutet skall upphävas eller inskränkas. I reservationen föreslås riksdagen ge Kungl. Maj:t till känna någonting. Vad då? Jo, i översättning till klartext att det finns en avvägning mellan rörlighetsfrämjande och lokaliseringspolitiska åtgärder. Jag är övertygad om att Kungl. Maj:t har upptäckt detta utan att få brev från riksdagen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkten 1 och därefter särskilt avseende punkterna 2—4.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 121 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositio-

nen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 56.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i punkterna 2—4.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 122, angående tilläggsstat II och tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1968/69.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i förevarande memorial hemställt.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 123, angående statsregleringen för budgetåret 1969/70.

Jämväl beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan, varefter memorialet företogs till avgörande punktvis.

Punkterna 1 och 2

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—15

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 16 och 17

Lades till handlingarna.

Punkterna 18 och 19

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 234, till Konungen angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1969/70, m. m. jämte motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i betänkande nr 50 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 256, angående val av fullmäktige i riksbanken med suppleanter; och

nr 261, angående val av fullmäktige i riksgäldskontoret med suppleanter;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 257 och 258, för

herr Erik Gunnar Wärnberg

herr Per Valfrid Åsbrink

att vara fullmäktige i riksbanken;

nr 259 och 260, för

herr Villiam Evert Björk

herr Bengt Olof Norling

att vara suppleanter för fullmäktige i riksbanken;

nr 262 och 263, för

herr Axel Wilhelm Strand

herr Karl Torsten Fredriksson

att vara fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 264 och 265, för

herr Paul Gerhard Jansson

fru Anna Mary Sylvia Holmqvist

att vara suppleanter för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 267, för

herr Per Sigurd Lindholm

att vara ordförande i styrelsen för riksdagens förvaltningskontor;

nr 268 och 269, för

herr Lars Thorsten Larsson

herr Jonas Albert Gillis Augustsson

att vara ledamöter i styrelsen för riksdagens förvaltningskontor; samt

nr 270—272, för

herr Erik Selmer Johan Adamsson

herr John Erik Eriksson

herr Nils Erik Wååg

att vara styrelsesuppleanter i riksdagens förvaltningskontor.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse, nr 284, till Konungen angående val till styrelsen över riksdagsbiblioteket;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 285, för fröken Lisa Mattson att vara ledamot av styrelsen över riksdagsbiblioteket;

nr 286, för herr Clas Eric Carlsson att vara ledamot av styrelsen över riksdagsbiblioteket;

nr 287, för herr Nils Gunnar Erik Richardson att vara suppleant för ledamot av styrelsen över riksdagsbiblioteket; och

nr 288, för herr Alf A:son Wennerfors att vara suppleant för ledamot av styrelsen över riksdagsbiblioteket.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 298, i anledning av motioner angående sysselsättningspolitiskt motiverade hyrestillskott m. m.;

nr 299, angående tilläggsstat II och tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1968/69;

nr 300, angående statsregleringen för budgetåret 1969/70; och

nr 301, med överlämnande av riksstat för budgetåret 1969/70.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 303, till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.;

nr 305, till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående ändring i reglementet för Nordiska rådets svenska delegation;

nr 306, till Konungen angående regleringen för budgetåret 1969/70 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.;

nr 307, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående regleringen för budgetåret 1969/70 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.;

nr 308, till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående regleringen för budgetåret 1969/70 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.;

nr 309, till Konungen angående lokaliserings- och regionalpolitik m. m.;

nr 310, till styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond angående verkställd granskning av stiftelsens verksamhet och förvaltning under år 1968; samt

nr 311, till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor om ADB-teknikens utnyttjande i riksdagsarbetet.

Anmälades och godkändes allmänna beredningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 304, till Konungen i anledning av motioner om inventering av väderkvarnar.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Herr TALMANNEN anförde:

Jag får meddela att jag efter samråd med andra kammarens talman beslutat att höstsessionen skall ta sin början torsdagen den 16 oktober kl. 11.00. Vidare får jag meddela att vid vårsessionens slut ojusterade protokoll framläggs till godkännande onsdagen den 11 och onsdagen den 25 juni 1969.

Härefter yttrade herr TALMANNEN:

Ärade kammarledamöter! Jag har en stark känsla av att ni i hög grad är besjälade av en önskan att snarast försvinna ut i det värlika landskapet. Jag skall därför inskränka mig till några få ord.

Den session som vi nu genomlevat har kanske varit något av en mellansession, efter ett val och med ett val framför oss som ännu inte kastat någon större slagskugga över kammarens förhandlingar. Den har kanske också i någon mån varit mindre arbetsbelastad än de senaste vårsessionerna. Sålunda har åtminstone nattplena varit relativt sällsynta.

Jag vill begagna detta tillfälle att rikta ett speciellt tack till kammarens förste vice talman. Vi har nämligen under den sista månaden endast varit två talmän, vilket betytt en ökad arbetsbörda för honom.

Jag tror att jag tolkar kammarens känslor om jag uttalar en varm förhoppning att kammarens andre vice talman, som nu lyckligt utsluppit från lasarettet, kommer att återvända till kammarens höstsession med helt återvunna krafter.

Jag ber också att som vanligt få rikta ett varmt tack till våra medarbetare på kansliet.

Jag önskar er alla en angenäm, trevlig och valfri sommar och att ni måtte återkomma till höstens arbete med förnyade krafter.

Detta tal besvarades av herr ERICSON, JOHN, i följande ordalag:

Herr talman! Kammarens ledamöter framför sitt tack till herr talmannen för de vänliga och erkänn samma ord som han riktat till oss.

Kammarledamöterna tackar herr talmannen och herr förste vice talmannen för god ledning av arbetet som därmed har ökat i effektivitet. Så här års brukar det alltid klagas över att riksdagsmännen inte är i stånd att planera sitt arbete och att det blir långa och tröttsamma kvällsplena. Vi kan inte instämma i den missnöjeskören, åtminstone inte i år, och jag hoppas att så inte heller blir fallet nästa år. Detta tyder på att vi kanske i större utsträckning än andra kammarens ledamöter blir befriade från den plåga som nattplena innebär. Det hänger måhända samman med att andra kammaren har fler leda-

möter än första kammaren, men det kan också skilja på debatteknik. Hur som helst är vi glada över den ordning som har rått.

Kammarens ledamöter ber att få önska herr talmannen och herr förste vice talmannen en angenäm och trevlig sommar med vila och vederkvickelse.

Vi tackar.

Herr talmannen förklarade härefter årets vårsession för första kammarens del avslutad.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 16.41.

In fidem
Bengt Lambe

/Solveig Gemert